Visit **Dwarkadheeshvastu.com** For

FREE Vastu Consultancy, Music, Epics, Devotional Videos
Educational Books, Educational Videos, Wallpapers

****

All Music is also available in **CD** format. **CD Cover** can also be print with your Firm Name

****

We also provide this whole Music and Data in **PENDRIVE** and **EXTERNAL HARD DISK.**

Contact : Ankit Mishra (+91-8010381364, dwarkadheeshvastu@gmail.com)

Geeta-Madhuryam-Telugu

శ్రీమద్భగవద్గీతా మాహాత్మ్యము

గీతాశాస్త్రమిదం పుణ్యం యః పఠేత్ ప్రయతఃపుమాన్,
విష్ణోఃపదమవాప్నోతి భయశోకాది వర్జితః. 1

గీతాధ్యయనశీలస్య ప్రాణాయామ పరస్య చ,
నైవ సంతి హి పాపాని పూర్వజన్మకృతాని చ. 2

మలనిర్మోచనం పుంసాం జలస్నానం దినే దినే,
సకృద్గీతామ్భసి స్నానం సంసారమల నాశనమ్. 3

గీతా సుగీతా కర్తవ్యా కిమన్యైః శాస్త్రవిస్తరైః
యా స్వయం పద్మనాభస్య ముఖపద్మాద్వినిఃసృతా. 4

భారతామృత సర్వస్వం విష్ణోర్వక్త్రాద్వినిఃసృతమ్
గీతా గంగోదకం పీత్వా పునర్జన్మ న విద్యతే. 5

సర్వోపనిషదో గావో దోగ్ధా గోపాలనందనః
పార్థోవత్సః సుధీర్భోక్తా దుగ్ధం గీతామృతం మహత్. 6

ఏకం శాస్త్రం దేవకీపుత్రగీతమ్ ఏకోదేవో దేవకీపుత్ర ఏవ,
ఏకో మంత్రస్తస్య నామాని యాని కర్మాప్యేకం తస్య దేవస్య సేవా.
7

* * *

ఓమ్

శ్రీ పరమాత్మనే నమః

శ్రీ గీతామాహాత్మ్యమ్

ధరోవాచ :-

భగవన్! పరమేశాన! భక్తిరవ్యభిచారిణీ! ।
ప్రారబ్ధం భుజ్యమానస్య కథం భవతి హే ప్రభో । 1 ।

శ్రీ విష్ణు రువాచ :-

ప్రారబ్ధం భుజ్యమానోఽపి గీతాభ్యాసరతస్సదా ।
సముక్త స్స సుఖీ లోకేకర్మణా నోపలిప్యతే । 2 ।
మహాపాపాది పాపాని గీతాధ్యానం కరోతి చేత్ ।
క్వచిత్ స్పర్శం న కుర్వన్తి నలినీదళ మంభసా । 3 ।
గీతాయాః పుస్తకం యత్ర యత్ర పాఠః ప్రవర్తతే ।
తత్ర సర్వాణి తీర్థాని ప్రయాగాదీని తత్ర వై । 4 ।
సర్వే దేవాశ్చ ఋషయో యోగినః పన్నగాశ్చ యే ।
గోపాలా గోపికా వాఽపి నారదోద్ధవ పార్షదైః
సహాయో జాయతే శీఘ్రం యత్ర గీతా ప్రవర్తతే । 5 ।
యత్ర గీతా విచారశ్చ పఠనం పాఠనం శ్రుతమ్ ।
తత్రాహం నిశ్చితం పృథ్వి నివసామి సదైవ హి । 6 ।
గీతాశ్రయోఽహం తిష్ఠామి గీతా మే చోత్తమం గృహమ్ ।
గీతాజ్ఞాన ముపాశ్రిత్య త్రీన్ లోకాన్ పాలయామ్యహమ్ । 7 ।
గీతా మే పరమా విద్యా బ్రహ్మరూపా న సంశయః ।
అర్ధమాత్రాక్షరా నిత్యా స్వనిర్వాచ్య పదాత్మికా । 8 ।
చిదానందేన కృష్ణేన ప్రోక్తా స్వముఖతోఽర్జునమ్ ।
వేదత్రయీ పరానంద తత్త్వార్థ జ్ఞానమంజసా । 9 ।
యోఽష్టాదశ జపేన్నిత్యం నరో నిశ్చలమానసః ।
జ్ఞానసిద్ధిం స లభతే తతో యాతి పరం పదమ్ । 10 ।
పాఠేఽసమర్థస్సంపూర్ణే తదర్థం పాఠమాచరేత్ ।
తదా గోదానజం పుణ్యం లభతే నాత్ర సంశయః । 11 ।

త్రిభాగం పఠమానస్తు గంగా స్నానఫలం లభేత్ ।
షడంశం జపమానస్తు సోమయాగఫలం లభేత్ । 12 ।
ఏకాధ్యాయం తు యో నిత్యం పఠతే భక్తి సంయుతః ।
రుద్రలోక మవాప్నోతి గణోభూత్వా వసేచ్చిరమ్ । 13 ।
అధ్యాయ శ్లోకపాదం వా నిత్యం యః పఠతే నరః ।
సయాతి నరతాం యావన్మనుకాలం వసుంధరే! । 14 ।
గీతాయాః శ్లోక దశకం సప్త పంచ చతుష్టయమ్ ।
ద్వౌత్రీనేకం తదర్థంవా శ్లోకానాం యః పఠేన్నరః । 15 ।
చన్ద్రలోక మవాప్నోతి వర్షాణామయుతం ధ్రువమ్ ।
గీతాపాఠ సమాయుక్తో మృతో మానుషతాం వ్రజేత్ । 16 ।
గీతాభ్యాసం పునః కృత్వా లభతే ముక్తిముత్తమాం ।
గీతేత్యుచ్చారసంయుక్తో మ్రియమాణో గతిం లభేత్ । 17 ।
గీతార్థ శ్రవణాసక్తో మహాపాపయుతోఽపి వా ।
వైకుంఠం సమవాప్నోతి విష్ణునా సహ మోదతే । 18 ।
గీతార్థం ధ్యాయతే నిత్యం కృత్వా కర్మాణి భూరిశః ।
జీవన్ముక్త స్స విజ్ఞేయో దేహాన్తే పరమం పదమ్ । 19 ।
గీతామాశ్రిత్య బహవో భూభుజో జనకాదయః ।
నిర్ధూతకల్మషాలోకే గీతా యాతాః పరం పదమ్ । 20 ।
గీతాయాః పఠనం కృత్వా మాహాత్మ్యం నైవ యః పఠేత్ ।
వృథాపాఠో భవేత్తస్య శ్రమ ఏవ హ్యుదాహృతః । 21 ।
ఏతన్మాహాత్మ్య సంయుక్తం గీతాభ్యాసం కరోతి యః ।
స తత్ఫల మవాప్నోతి దుర్లభాంగతి మాప్నుయాత్ । 22 ।

సూత ఉవాచ :-

మాహాత్మ్యమేతద్గీతాయా మయా ప్రోక్తం సనాతనం ।
గీతాన్తే చ పఠేద్యస్తు యదుక్తం తత్ఫలం లభేత్ । 23 ।

ఓం ఇతి శ్రీవరాహపురాణే గీతామాహాత్మ్యం సంపూర్ణమ్

(గీతా పారాయణమైన పిదప
గీతా మాహాత్మ్యమును పఠింపవలెను.)

॥ ఓం శ్రీ పరమాత్మనే నమః ॥

శ్రీమద్భగవద్గీత

మొదటి అధ్యాయము - అర్జునవిషాదయోగము

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ

ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయుత్సవః ।
మామకాః పాండవాశ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ ॥ 1 ॥

సంజయ ఉవాచ

దృష్ట్వా తు పాండవానీకం వ్యూఢం దుర్యోధనస్తదా ।
ఆచార్యముపసంగమ్య రాజా వచనమబ్రవీత్ ॥ 2 ॥

పశ్యైతాం పాండుపుత్రాణామ్ ఆచార్య మహతీం చమూమ్ ।
వ్యూఢాం ద్రుపదపుత్రేణ తవ శిష్యేణ ధీమతా ॥ 3 ॥

అత్ర శూరా మహేష్వాసా భీమార్జునసమా యుధి ।
యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రుపదశ్చ మహారథః ॥ 4 ॥

ధృష్టకేతుశ్చేకితానః కాశిరాజశ్చ వీర్యవాన్ ।
పురుజిత్ కుంతిభోజశ్చ శైబ్యశ్చ నరపుంగవః ॥ 5 ॥

యుధామన్యుశ్చ విక్రాంత ఉత్తమౌజాశ్చ వీర్యవాన్ ।
సౌభద్రో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వ ఏవ మహారథాః ॥ 6 ॥

అస్మాకం తు విశిష్టా యే తాన్నిబోధ ద్విజోత్తమ ।
నాయకా మమ సైన్యస్య సంజ్ఞార్థం తాన్ బ్రవీమి తే ॥ 7 ॥

భవాన్ భీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమితింజయః ।
అశ్వత్థామా వికర్ణశ్చ సౌమదత్తిస్తథైవ చ ॥ 8 ॥

అన్యే చ బహవః శూరా మదర్థే త్యక్తజీవితాః ।
నానాశస్త్రప్రహరణాః సర్వే యుద్ధవిశారదాః ॥ 9 ॥

అపర్యాప్తం తదస్మాకం బలం భీష్మాభిరక్షితమ్ ।
పర్యాప్తం త్విదమేతేషాం బలం భీమాభిరక్షితమ్ ॥ 10 ॥

అయనేషు చ సర్వేషు యథాభాగమవస్థితాః ।
భీష్మమేవాభిరక్షంతు భవంతః సర్వ ఏవ హి ॥ 11 ॥

తస్య సంజనయన్ హర్షం కురువృద్ధః పితామహః ।
సింహనాదం వినద్యోచ్చైః శఙ్ఖం దధ్మౌ ప్రతాపవాన్ ॥ 12 ॥

తతః శఙ్ఖాశ్చ భేర్యశ్చ పణవానకగోముఖాః ।
సహసైవాభ్యహన్యన్త స శబ్దస్తుములోఽభవత్ ॥ 13 ॥

తతః శ్వేతైర్హయైర్యుక్తే మహతి స్యందనే స్థితౌ ।
మాధవః పాండవశ్చైవ దివ్యౌ శంఖౌ ప్రదధ్మతుః ॥ 14 ॥

పాంచజన్యం హృషీకేశో దేవదత్తం ధనంజయః ।
పౌండ్రం దధ్మౌ మహాశంఖం భీమకర్మా వృకోదరః ॥ 15 ॥

అనంతవిజయం రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః ।
నకులః సహదేవశ్చ సుఘోషమణిపుష్పకౌ ॥ 16 ॥

కాశ్యశ్చ పరమేష్వాసః శిఖండీ చ మహారథః ।
ధృష్టద్యుమ్నో విరాటశ్చ సాత్యకిశ్చాపరాజితః ॥ 17 ॥

ద్రుపదో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వశః పృథివీపతే ।
సౌభద్రశ్చ మహాబాహుః శంఖాన్ దధ్ముః పృథక్ పృథక్ ॥ 18 ॥

స ఘోషో ధార్తరాష్ట్రాణాం హృదయాని వ్యదారయత్ ।
నభశ్చ పృథివీం చైవ తుములో వ్యనునాదయన్ ॥ 19 ॥

అథ వ్యవస్థితాన్ దృష్ట్వా ధార్తరాష్ట్రాన్ కపిధ్వజః ।
ప్రవృత్తే శస్త్రసంపాతే ధనురుద్యమ్య పాండవః ॥ 20 ॥
హృషీకేశం తదా వాక్యమిదమాహ మహీపతే ।

అర్జున ఉవాచ

సేనయోరుభయోర్మధ్యే రథం స్థాపయ మేఽచ్యుత ॥ 21 ॥

యావదేతాన్ నిరీక్షేఽహం యోద్ధుకామానవస్థితాన్ ।
కైర్మయా సహ యోద్ధవ్యమ్ అస్మిన్ రణసముద్యమే ॥ 22 ॥

యోత్స్యమానానవేక్షేఽహం య ఏతేఽత్ర సమాగతాః ।
ధార్తరాష్ట్రస్య దుర్బుద్ధేః యుద్ధే ప్రియచికీర్షవః ॥ 23 ॥

సంజయ ఉవాచ

ఏవముక్తో హృషీకేశో గుడాకేశేన భారత ।
సేనయోరుభయోర్మధ్యే స్థాపయిత్వా రథోత్తమమ్ ॥ 24 ॥

భీష్మద్రోణప్రముఖతః సర్వేషాం చ మహీక్షితామ్ ।
ఉవాచ పార్థ పశ్యైతాన్ సమవేతాన్ కురూనితి ॥ 25 ॥

తత్రాపశ్యత్ స్థితాన్ పార్థః పితౄనథ పితామహాన్ ।
ఆచార్యాన్ మాతులాన్ భ్రాతౄన్ పుత్రాన్ పౌత్రాన్ సఖీంస్తథా ॥ 26 ॥
శ్వశురాన్ సుహృదశ్చైవ సేనయోరుభయోరపి ।

తాన్ సమీక్ష్య స కౌంతేయః సర్వాన్ బంధూనవస్థితాన్ ॥ 27 ॥
కృపయా పరయాఽఽవిష్టో విషీదన్నిదమబ్రవీత్ ।

అర్జున ఉవాచ

దృష్ట్వేమం స్వజనం కృష్ణ యుయుత్సుం సముపస్థితమ్॥ 28 ॥
సీదంతి మమ గాత్రాణి ముఖం చ పరిశుష్యతి।
వేపథుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షశ్చ జాయతే॥ 29 ॥

గాండీవం స్రంసతే హస్తాత్ త్వక్చైవ పరిదహ్యతే ।
న చ శక్నోమ్యవస్థాతుం భ్రమతీవ చ మే మనః ॥ 30 ॥

నిమిత్తాని చ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ ।
న చ శ్రేయోఽనుపశ్యామి హత్వా స్వజనమాహవే ॥ 31 ॥

న కాంక్షే విజయం కృష్ణ న చ రాజ్యం సుఖాని చ ।
కిం నో రాజ్యేన గోవింద కిం భోగైర్జీవితేన వా ॥ 32 ॥

యేషామర్థే కాంక్షితం నో రాజ్యం భోగాః సుఖాని చ ।
త ఇమేఽవస్థితా యుద్ధే ప్రాణాంస్త్యక్త్వా ధనాని చ ॥ 33 ॥

ఆచార్యాః పితరః పుత్రాస్తథైవ చ పితామహాః ।
మాతులాః శ్వశురాః పౌత్రాః శ్యాలాః సంబంధినస్తథా ॥ 34 ॥

ఏతాన్న హంతుమిచ్ఛామి ఘ్నతోఽపి మధుసూదన ।
అపి త్రైలోక్యరాజ్యస్య హేతోః కిం ను మహీకృతే ॥ 35 ॥

నిహత్య ధార్తరాష్ట్రాన్నః కా ప్రీతిః స్యాజ్జనార్దన ।
పాపమేవాశ్రయేదస్మాన్ హత్వైతానాతతాయినః ॥ 36 ॥

తస్మాన్నార్హా వయం హంతుం ధార్తరాష్ట్రాన్ స్వబాంధవాన్ ।
స్వజనం హి కథం హత్వా సుఖినః స్యామ మాధవ? ॥ 37 ॥

యద్యప్యేతే న పశ్యంతి లోభోపహతచేతసః ।
కులక్షయకృతం దోషం మిత్రద్రోహే చ పాతకమ్ ॥ 38 ॥

కథం న జ్ఞేయమస్మాభిః పాపాదస్మాన్నివర్తితుమ్ ।
కులక్షయకృతం దోషం ప్రపశ్యద్భిర్జనార్దన ॥ 39 ॥

కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్మాః సనాతనాః ।
ధర్మే నష్టే కులం కృత్స్నమధర్మోఽభిభవత్యుత ॥ 40 ॥

అధర్మాభిభవాత్ కృష్ణ ప్రదుష్యంతి కులస్త్రియః ।
స్త్రీషు దుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణసంకరః ॥ 41 ॥

సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్య చ ।
పతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదకక్రియాః ॥ 42 ॥

దోషైరేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః ।
ఉత్సాద్యంతే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః ॥ 43 ॥

ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన ।
నరకేఽనియతం వాసో భవతీత్యనుశుశ్రుమ ॥ 44 ॥

అహో బత మహత్పాపం కర్తుం వ్యవసితా వయమ్ ।
యద్రాజ్యసుఖలోభేన హంతుం స్వజనముద్యతాః ॥ 45 ॥

యది మామప్రతీకారమశస్త్రం శస్త్రపాణయః ।
ధార్తరాష్ట్రా రణే హన్యుస్తన్మే క్షేమతరం భవేత్ ॥ 46 ॥

సంజయ ఉవాచ

ఏవముక్త్వార్జునః సంఖ్యే రథోపస్థ ఉపావిశత్ ।
విసృజ్య సశరం చాపం శోకసంవిగ్నమానసః ॥ 47 ॥

ఓం తత్సదితి శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
అర్జున విషాదయోగో నామ ప్రథమోఽధ్యాయః ॥౧॥

* * *

॥ ఓం శ్రీ పరమాత్మనే నమః ॥

గీతా మాధుర్యము

వసుదేవసుతం దేవం కంసచాణూరమర్దనమ్,
దేవకీపరమానందం కృష్ణం వందే జగద్గురుమ్.
ప్రపన్న పారిజాతాయ తోత్రవేత్త్రైకపాణయే,
జ్ఞానముద్రాయ కృష్ణాయ గీతామృతదుహే నమః.

మొదటి అధ్యాయము

పాండవులు పన్నెండు సంవత్సరముల అరణ్యావాసము, ఒక సంవత్సరము అజ్ఞాత వాసమును పూర్తిచేసిన పిమ్మట ఒప్పందము ప్రకారంగా తమకు రావలసిన అర్ధరాజ్యము నిమ్మని కోరినప్పుడు, అందుకు సమాధానంగా దుర్యోధనుడు యుద్ధం చేయకుండా సూదిమొనమోపినంత భూమిని కూడా పాండవులకిచ్చుటకు సమ్మతింపలేదు. కావున పాండవులు తల్లి కుంతీదేవి ఆజ్ఞానుసారముగా యుద్ధము చేయుటకై అంగీకరించినారు. ఈవిధంగా కౌరవపాండవుల మధ్య యుద్ధం నిశ్చయమైనది. తదనుగుణ్యముగా ఇరువైపుల నుండి యుద్ధసన్నాహములు జరుగుచుండెను.

శ్రీ వేదవ్యాస మునీంద్రులకు ధృతరాష్ట్రుని యెడల మిక్కిలి ప్రేమ యుండెను. ఇట్టి ప్రేమ కారణంగా ఆయన ధృతరాష్ట్రుని వద్దకు వచ్చి ఇట్లనెను — "యుద్ధము జరుగుట, అందులో క్షత్రియులు సంహరింపబడుట తప్పని సరిగా జరుగనున్నది. దీనినెవ్వరూ తప్పింప లేరు. ఒకవేళ నీవు జరుగబోవు యుద్ధమును చూడగోరెదవేని, నీకు నేను దివ్యదృష్టి నొసగెదను. తద్వారా నీవు ఉన్నచోటనే ఉండి జరుగుచున్న యుద్ధాన్ని ఉన్నదున్నట్లుగా చూడగలిగెదవు."

ఇందుకు జవాబుగా ధృతరాష్ట్రుడిట్లనెను — "నేను జన్మాంధుడను. ఇప్పుడు నా వంశనాశనమును నేను చూడకోరడము లేదు. కాని యుద్ధము జరిగే తీరును గురించిన సమాచారమును తప్పక వినగోరుచున్నాడను."

అప్పుడు వ్యాసుడు – "నేను సంజయునకు దివ్యదృష్టి నొసగెదను. దాని వలన ఆతడు సంపూర్ణ యుద్ధమును, అన్ని సంఘటనలను, సైనికుల

మనస్సులో కలిగెడు భావాలను సైతము తెలిసికొనగలడు, వినగలడు, చూడగలడు, ఇట్టి సకల విషయములను నీకు వినిపించగలడు కూడా." అని చెప్పి వ్యాసుడు సంజయునకు దివ్యదృష్టిని ప్రసాదించెను.

నిర్ణయింపబడిన సమయమునకు కురుక్షేత్రములో యుద్ధమారంభమయ్యెను. పది దినముల వరకు సంజయుడు యుద్ధభూమి నందే యుండెను. భీష్మపితామహుడు బాణముల చేత రథము నుండి పడద్రోయబడిన సమాచారమును సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునకు వినిపించెను. ఇట్టి వార్త వినిన ధృతరాష్ట్రునకు మిక్కిలి దుఃఖము కలుగగా ఆతడు విలపింపసాగెను. అనంతరమాయన పూర్తి యుద్ధ వృత్తాంతమును వినిపింపుమని సంజయుని కోరెను. శ్రీ మహాభారతములోని భీష్మపర్వమునందలి ఇరువది నాలుగవ అధ్యాయము వరకు సంజయుడు యుద్ధ సంబంధమగు సంగతులను ధృతరాష్ట్రునకు వినిపించెను. ఇరువది ఐదవ అధ్యాయారంభమున ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునితో ఇట్లు అడుగుచున్నాడు --

ఓ సంజయా! ధర్మభూమియగు కురుక్షేత్రమునందు యుద్ధము జేయుటకై సన్నద్ధులైన నా వారు, పాండుపుత్రులును ఏమి జేసిరి? (1)

అందుకు సంజయుడిట్లనెను - వ్యూహరచన నిర్మాణంతో నిలిచిన పాండవ సైన్యమును చూచిన దుర్యోధనుడు ద్రోణాచార్యుల చెంతకేగెను. (2)

ద్రోణాచార్యుని వద్దకు వెళ్ళి అతడు ఏమి చేసెను సంజయా?

ద్రోణాచార్యుల వద్దకు వెళ్ళి ఆతడిట్లనెను - ఓ ఆచార్యా! మీరు మీ శిష్యుడగు ద్రుపద పుత్రుని ద్వారా వ్యూహాత్మకంగా నిలుపబడిన ఈ గొప్పదైన పాండవ సైన్యమును తిలకించండి. (3)

దుర్యోధనా! పాండవ సైన్యంలో నేను ఎవరెవరిని చూడాలి?

ఈ సైన్యంలో బలంలో భీమునివంటి వారు, యుద్ధనైపుణ్యంలో అర్జునుని వంటివారగు గొప్ప ధనుర్ధారులగు శూరులు, వీరులున్నారు. సాత్యకి, విరాటుడు, మహారథి ద్రుపదుడు, ధృష్టకేతు, చేకితానుడు, పరాక్రమశాలి కాశీరాజు, పురుజిత్తుడు, కుంతిభోజుడు, శైబ్యుడు, యుధామన్యుడు, పరాక్రమవంతుడగు ఉత్తమౌజుడు, అభిమన్యుడు, ద్రౌపదీదేవి యొక్క ఐదుగురు కుమారులు కూడా ఉన్నారు. వీరందరునూ మహారథులే సుమా! (4-6)

పాండవ సేనలోని వీరుల పేర్లను నీవు తెల్పినావు అయితే మరి మన సైన్యంలో గల శూరుల పేర్లను తెలుపలేవా దుర్యోధనా?

ఓ బ్రాహ్మణోత్తమా! మన సైన్యంలోని గొప్ప పురుషుల పేర్లను కూడా తాము ఆలకించండి. తమరు (ద్రోణాచార్యులు) భీష్మ పితామహుడు, కర్ణుడు, సంగ్రామవిజయుడగు కృపాచార్యుడు, అశ్వత్థామ, వికర్ణుడు, భూరిశ్రవుడు, వీరేగాక ఇంకనూ అనేక విధములైన శస్త్రాస్త్రములను ధరించినట్టి, యుద్ధకళలో ఆరితేరినటువంటి, నా కొరకై తమ ప్రాణములను త్యజించునట్టి అనేక శూరులు, వీరులు ఎందరెందరోనున్నారు. (7-9)

సంజయా! ఇరు పక్షాలకు చెందిన గొప్ప యోధులను చూపించిన పిదప దుర్యోధనుని మనసునకేమి తోచెను?

ఉభయ పక్షపాతి యగు భీష్ముని ద్వారా రక్షింపబడుచున్న మా సైన్యము పాండవ సేనను జయించుటకు అపర్యాప్తమై - అసమర్థమై యున్నది. స్వపక్షపాతి యగు భీముని ద్వారా రక్షింపబడుచున్న ఆ సైన్యము, మన సైన్యము మీద విజయం సాధించుటకు పర్యాప్తమై - సమర్థమై యున్నదని ఆతని మనస్సునకు తోచెను. (10)

ఇలాంటి భావం ఆతని మనసులో కలిగిన మీదట అతడేమి చేసెను సంజయా?

దుర్యోధనుడు తన శూరవీరులందరినుద్దేశించి - మీరందరునూ తమ - తమ స్థానములందు నిలిచియుంటూ నలువైపులనుండి భీష్ముని రక్షింపుడని చెప్పెను.* (11)

తన రక్షణ గురించిన సంగతిని విని భీష్ముడు ఏమి చేసెను సంజయా?

దుర్యోధనుని సంతసింపజేయుటకై భీష్మపితామహుడు సింహ సదృశముగ గర్జించి, మిక్కిలి గొప్పగా శంఖమును పూరించెను. (12)

భీష్ముడు శంఖమూదిన పిమ్మట ఏమి జరిగెను?

దుర్యోధనుని సంతసింపజేయుటకే భీష్ముడు శంఖము నూదెను. కాని దీనిని కౌరవ సైన్యము యుద్ధారంభమునకు సూచనగా భావించెను. కనుక

---

* ద్రోణుడు, భీష్ముడు ఉభయ పక్షపాతులని దుర్యోధనునకు బాగుగా తెలియును. కావున వారిని ఒప్పించి తనవైపు తెచ్చుకోవడానికై దుర్యోధనుడు ముందుగా ద్రోణాచార్యుల వద్దకు వెళ్ళెను. అటులే భీష్ముని ఒప్పించుటకై ఆతని రక్షించుమని వీరులందరితో చెప్పుచున్నాడు.

భీష్ముడు శంఖమును ప్రయోగించిన వెంటనే కౌరవసైన్యము తమ తమ శంఖములు, భేరులు, మృదంగములు, తప్పెటలు, కొమ్ములు ఒక్కుమ్మడిగా ప్రయోగించెను. ఆ ధ్వనులతో దిక్కులన్నియు పిక్కటిల్లినవి. (13)

సంజయా! కౌరవ సేన యుద్ధ వాద్యములు ప్రయోగిన పిమ్మట ఏమి జరిగినది?

కౌరవసేన వాద్యములు ప్రయోగిన వెంటనే పాండవ సేన వాద్యములు ప్రయోగవలసియుండెను. కాని ఆ సైన్యమున కెలాంటి ఆజ్ఞలందలేదు. అప్పుడు తెల్లని గుఱ్ఱములను కలిగిన గొప్ప రథమునందు కూర్చొనిన శ్రీకృష్ణభగవానుడు పాంచజన్యము అను పేరుగల, అర్జునుడు దేవదత్తమును పేరుగల దివ్య శంఖములను పూరించిరి. అటుపిమ్మట భీమసేనుడు పౌండ్రకమును, యుధిష్ఠిరుడు అనంతవిజయమును, నకులుడు సుఘోషమును, సహదేవుడు మణిపుష్పకమును పేరుగల శంఖములను పూరించిరి.(14–16)

ఇంకనూ ఎవరెవరు శంఖములను పూరించిరి సంజయా?

రాజా! పాండవ సైన్యంలోని ధనుర్ధారియగు కాశిరాజు, మహారథి శిఖండి, ధృష్టద్యుమ్నుడు, విరాటరాజు, అజేయుడగు సాత్యకి, ద్రుపదరాజు, ద్రౌపది పుత్రులైదుగురు, సుభద్రాదేవి పుత్రుడగు మహాబాహు (అభిమన్యుడు) – లాంటి మహారథులందరును తమ తమ శంఖములను పూరించిరి. (17–18)

పాండవ సేనల శంఖధ్వనుల పరిణామమెట్లున్నది సంజయా?

ఆ భయంకర ధ్వనులు అటు ఆకాశమును, ఇటు భూమిని దద్దరిల్ల చేయుచూ, అన్యాయంగా రాజ్యభోగమును పాలించుచున్న మీ వైపునగల సైనికుల గుండెలను బ్రద్దలొనర్చినవి. (19)

ఇరువైపుల నుండి శంఖములు పూరింపబడిన పిమ్మట పాండవులేమి చేసిరి?

శంఖములు ఊదిన పిమ్మట యుద్ధమారంభమగు తరి (సమయమున) మీ వారి (కౌరవు)లను గాంచిన కపిధ్వజుడగు అర్జునుడు తన ధనుస్సు నెక్కు పెట్టి హృషీకేశునితో ఇట్లనెను -- 'ఓ అచ్యుతా! నా రథమును ఇరు సేనల నడుమ నిలుపుము.' (20–21)

అర్జునా! మధ్యలో రథమును నిలుపుటెందులకు?

యుద్ధము చేయు కోరికతో ఈ రణభూమియందు నిలిచిన వీరులలో ఎవరెవరితో పోరు సల్పవలెనో, వారందరిని నేను చూడాలి. ఇంకనూ

దుర్యోధనునకు ప్రీతిని గూర్చు ఉబలాటముతో యుద్ధమునకు విచ్చేసిన వారిని కూడా నేను చూడాలికదా! (22-23)

అర్జునుడిట్లు నుడివిన పిమ్మట భగవానుడేమి చేసెను?

సంజయుడిట్లు చెప్పెను - ఓ రాజా! అర్జునుడు ఇట్లు చెప్పిన మీదట, భీష్మ ద్రోణులు మరియు ఇతర ముఖ్యమైన రాజులందరి ముందు, ఉభయ సైన్యముల మధ్య భాగంలో శ్రీకృష్ణుడు రథమును నిలిపి, 'పార్థా! అదుగో! ఒకచోట చేరిన కురువంశీయుల నందరిని వీక్షింపుము'ని చెప్పెను.(24-25)

భగవానుడిట్లు చెప్పిన పిదప ఏమి జరిగెను?

అప్పుడచటి ఉభయ సైన్యాలలోని తండ్రులను, తాతలను, గురువులను, మామలను, సోదరులను, పుత్రులను, పౌత్రులను, మిత్రులను, ప్రియమైన వారిని, బంధు వర్గమును జూచిన పృథానందనుడగు అర్జునుడు మిక్కిలి వ్యామోహముతో విలపింపసాగెను.

సంజయా విలపించుచున్న అర్జునుడు ఏమి చెప్పెను?

అర్జును డిట్లనెను - "ఓ కృష్ణా! యుద్ధమునకై ఎదురుగా నిలిచిన మా స్వంత కుటుంబీకులందరిని గాంచి నా యంగములన్నియు శిథిలములగుచున్నవి, నోరు ఎండిపోవుచున్నది. ఒడలంతయు వణుకు చున్నది, గగుర్పాటు కలుగుచున్నది. గాండీవము చేతి నుండి జారిపోవుచున్నది. చర్మము కాలిపోవుచున్నది. ఈ స్థితిలో నేను వారిముందు నిలువలేక పోవుచున్నాను. నా మనస్సు భ్రమించుచున్నది." (26-30)

ఇంతేగాక ఇంకేమి గాంచుచుంటివి అర్జునా?

కేశవా! అపశకునములను కూడా గాంచుచుంటిని. ఈ యుద్ధమునందు స్వజనులను హతమార్చుట శ్రేయస్కరముగా కన్పించుటలేదు. (31)

యుద్ధము చేయకుండా రాజ్యము లభించు టెట్లు?

కృష్ణా! నేను విజయం కోరడంలేదు. రాజ్యంకోరడంలేదు. సుఖమునూ కోరడంలేదు. గోవిందా! మాకు విజయంతో, రాజ్యంతో, సుఖంతో, చివరకు జీవించికూడా లాభమేమి? (32)

అయితే నీకు రాజ్యమూ, విజయమూ వద్దనిచో, యుద్ధము చేయవలెనను తలంపు నీకేల కలిగెను?

మే మెవరికొరకై రాజ్యము, సుఖము, భోగములను అపేక్షించుచున్నామో, వారందరు ధన ప్రాణాదులపై ఆశవదిలి, మరణించుటకై ఇచట నిలిచి యున్నారుకదా! (33)

వారు ఎవరయ్యా?

గురువులు, తండ్రులు, కుమారులు, తాతలు, మేనమామలు, మామలు, బావలు ఇంకనూ అనేక బంధువులు గలరు. (34)

ఒకవేళ వీరంతా కలిసి నిన్నే చంపదలచి ముందుకు వచ్చినచో?

అయ్యా! వారు నన్ను చంపినా సరే, నాకు త్రిలోకాధిపత్యము లభించినాసరే, నేను మాత్రము వారిని వధింపను. అట్టి తరి భూలోక రాజ్యమును గూర్చి చెప్పనేల? (35)

ఓయీ! సోదరా! రాజ్యం లభించిన పిదప మహదానందం కలుగుతుంది కదా! నీవు దానిని కూడా కోరకుందువా?

ఓ జనార్దనా! ఈ ధార్తరాష్ట్రులను (వీరు మాకు కూడా కావలసిన వారే) వధించుట వలన మాకేమి సంతోషము? ఈ ఆతతాయులను చంపుట వలన మరింత పాపమే కలుగుతుంది కదా! (36)

అయినచో నీవేమి చేయుదువు?

ఓ మాధవా! మేము ఇంకేదైనా చేయుగలము. అయితే మేము మా స్వజనులను చంపగోరడము లేదు. మావారిని వధించి మేము ఎట్లు సుఖింపగలము? (37)

వారు నిన్ను వధించుటకు సిద్ధంగా ఉన్నారు కదా! ఇక నీవేల వెనుకాడుచుంటివి?

మహాప్రభో! వారిలో లోభత్వం (రాజ్యకాంక్ష) వచ్చి చేరింది. అందుచేత వారు వంశనాశనం వలన కలిగే పాపాన్ని, మిత్రద్రోహం వల్ల సంభవించెడు పాతకాన్ని గ్రహించలేకపోతున్నారు. (38)

వారు గ్రహించరు, మరి నీవేల గ్రహించుచుంటివి?

ఓ జనార్దనా! వంశనాశము వల్ల వచ్చే దోషాన్ని బాగా తెలిసిన మనమైనా కనీసము ఆ పాపము నుండి విముఖులము కావలెను. ఎందుకంటే ఆ దురాశ మనలను ఏమి చేయలేకున్నది కదా! (39)

కులనాశనం వలన ఎటువంటి దోషం కలుగుతుంది?

కులనాశనంతో అనాది సిద్ధంగా వస్తున్న కులదర్మాలు (వంశ పరంపర) అన్నియు నశించిపోవును. (40)

కులధర్మం నశించిన మీదట ఏమి జరుగును?

కులదర్మము నశించి పోగా వంశమంతటా అదర్మం అలుముకుంటుంది. (40)

అధర్మం అలుముకున్నచో ఏమగును?

అధర్మం ప్రబలినప్పుడు కులస్త్రీలు చెడిపోయెదరు. (41)

కులస్త్రీలు చెడిపోయినచో ఏమగును?

కులస్త్రీలు చెడిపోయినచో వర్ణ సంకర మేర్పడును. (41)

వర్ణ సంకరం వల్ల ఏమగును?

వర్ణ సంకరం వలన కుల ఘాతకులకూ, కులమువారందరికి కలిగేది నరకమే. పిండోదక కార్యాలు లేక వారి పితృదేవతలు అధోగతి పాలగుదురు. ఇట్టి వర్ణ సాంకర్యం కలిగించెడు దోషం వలన కులనాశనం చేసే వారి యొక్క కులధర్మాలు, జాతి ధర్మాలు రెండునూ అడుగంటి పోవును. (42-43)

కులధర్మాలు, జాతి ధర్మాలు అడుగంటినచో ఏమగును?

ఓ జనార్దనా! కులధర్మాలు, జాతి ధర్మాలు నశించి పోయిన వారు శాశ్వత నరకవాసులయ్యెదరని మేము వింటున్నాము. (44)

యుద్ధ పరిణామము లిట్లుండునని బాగుగా ముందే తెలిసిన నీవు యుద్ధమునకై ఏల సిద్ధ పడితివి?

అయ్యో! అదే మిక్కిలి ఆశ్చర్యంగా, బాధగావుంది. రాజ్య సుఖము లందలి కాంక్షకు లోనైన మేము, బంధువులను చంపుటకుద్యుక్తుల మైతిమి గదా! (45)

ఇక నీ తుది నిర్ణయ మేమిటి?

నేను అస్త్ర శస్త్రాలను పారవైచి యుద్ధరంగము నుండి నిష్క్రమించెదను. నిరాయుధుడనైన నన్ను దుర్యోధనాదులు చంపిననూ సరే, అదే నాకు మేలగును. (46)

సంజయా! ఇట్టి నిర్ణయమునకు వచ్చిన అర్జునుడు ఆ తర్వాత ఏమి చేసెను?

విల్లమ్ములను విడిచి పెట్టిన అర్జునుడు దుఃఖంతో చెదిరిన మదికలవాడై రణరంగంలో రథము వెనుక భాగమున చతికిలబడెను అని సంజయుడు చెప్పెను. (47)

'అర్జున విషాదయోగము'

అనెడు

మొదటి అధ్యాయము ముగిసెను.

★ ★ ★

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

రెండవ అధ్యాయము - సాంఖ్యయోగము

సంజయ ఉవాచ

తం తథా కృపయావిష్టమశ్రుపూర్ణాకులేక్షణమ్ ।
విషీదంతమిదం వాక్యమువాచ మధుసూదనః ॥ 1 ॥

శ్రీభగవానువాచ

కుతస్త్వాకశ్మలమిదం విషమే సముపస్థితమ్ ।
అనార్యజుష్టమస్వర్గ్యమకీర్తికరమర్జున ॥ 2 ॥

క్లైబ్యం మా స్మ గమః పార్థ నైతత్త్వయ్యుపపద్యతే ।
క్షుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్త్వోత్తిష్ఠ పరంతప ॥ 3 ॥

అర్జున ఉవాచ

కథం భీష్మమహం సంఖ్యే ద్రోణం చ మధుసూదన ।
ఇషుభిః ప్రతియోత్స్యామి పూజార్హావరిసూదన ॥ 4 ॥

గురూనహత్వా హి మహానుభావాన్
శ్రేయో భోక్తుం భైక్ష్యమపీహ లోకే ।
హత్వార్థకామాంస్తు గురూనిహైవ
భుంజీయ భోగాన్ రుధిరప్రదిగ్ధాన్ ॥ 5 ॥

న చైతద్విద్మః కతరన్నో గరీయో
యద్వా జయేమ యది వా నో జయేయుః ।
యానేవ హత్వా న జిజీవిషామః
తేఽవస్థితాః ప్రముఖే ధార్తరాష్ట్రాః ॥ 6 ॥

కార్పణ్యదోషోపహతస్వభావః
పృచ్ఛామి త్వాం ధర్మసమ్మూఢచేతాః ।
యచ్ఛ్రేయః స్యాన్నిశ్చితం బ్రూహి తన్మే
శిష్యస్తేఽహం శాధి మాం త్వాం ప్రపన్నమ్ ॥ 7 ॥

న హి ప్రపశ్యామి మమాపనుద్యాద్
యచ్ఛోకముచ్ఛోషణమింద్రియాణామ్ ।
అవాప్య భూమావసపత్నమృద్ధం
రాజ్యం సురాణామపి చాధిపత్యమ్ ॥ 8 ॥

సంజయ ఉవాచ

ఏవముక్త్వా హృషీకేశం గుడాకేశః పరంతప ।
న యోత్స్య ఇతి గోవిందముక్త్వా తూష్ణీం బభూవ హ ॥ 9 ॥

తమువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నివ భారత ।
సేనయోరుభయోర్మధ్యే విషీదంతమిదం వచః ॥ 10 ॥

శ్రీభగవానువాచ

అశోచ్యానన్వశోచస్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే ।
గతాసూనగతాసూంశ్చ నానుశోచంతి పండితాః ॥ 11 ॥

న త్వేవాహం జాతు నాసం న త్వం నేమే జనాధిపాః ।
న చైవ న భవిష్యామః సర్వే వయమతః పరమ్ ॥ 12 ॥

దేహినోఽస్మిన్ యథా దేహే కౌమారం యౌవనం జరా ।
తథా దేహాంతరప్రాప్తిః ధీరస్తత్ర న ముహ్యతి ॥ 13 ॥

మాత్రాస్పర్శాస్తు కౌంతేయ శీతోష్ణసుఖదుఃఖదాః ।
ఆగమాపాయినోఽనిత్యాస్తాంస్తితిక్షస్వ భారత ॥ 14 ॥

యం హి న వ్యథయన్త్యేతే పురుషం పురుషర్షభ ।
సమదుఃఖసుఖం ధీరం సోఽమృతత్వాయ కల్పతే ॥ 15 ॥

నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే సతః ।
ఉభయోరపి దృష్టోఽన్తః త్వనయోస్తత్త్వదర్శిభిః ॥ 16 ॥

అవినాశి తు తద్విద్ధి యేన సర్వమిదం తతమ్ ।
వినాశమవ్యయస్యాస్య న కశ్చిత్ కర్తుమర్హతి ॥ 17 ॥

అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తాః శరీరిణః ।
అనాశినోఽప్రమేయస్య తస్మాద్యుధ్యస్వ భారత ॥ 18 ॥

య ఏనం వేత్తి హంతారం యశ్చైనం మన్యతే హతమ్ ।
ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయం హంతి న హన్యతే ॥ 19 ॥

న జాయతే మ్రియతే వా కదాచిత్
నాయం భూత్వా భవితా వా న భూయః ।
అజో నిత్యః శాశ్వతోఽయం పురాణో
న హన్యతే హన్యమానే శరీరే ॥ 20 ॥

వేదావినాశినం నిత్యం య ఏనమజమవ్యయమ్ ।
కథం స పురుషః పార్థ కం ఘాతయతి హంతి కమ్ ॥ 21 ॥

వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్ణాతి నరోఽపరాణి ।
తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణాన్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ ॥ 22 ॥

నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి నైనం దహతి పావకః ।
న చైనం క్లేదయంత్యాపో న శోషయతి మారుతః ॥ 23 ॥

అచ్ఛేద్యోఽయమదాహ్యోఽయమక్లేద్యోఽశోష్య ఏవ చ ।
నిత్యః సర్వగతః స్థాణురచలోఽయం సనాతనః ॥ 24 ॥

అవ్యక్తోఽయమచింత్యోఽయమవికార్యోఽయముచ్యతే ।
తస్మాదేవం విదిత్వైనం నానుశోచితుమర్హసి ॥ 25 ॥

అథ చైనం నిత్యజాతం నిత్యం వా మన్యసే మృతమ్ ।
తథాపి త్వం మహాబాహో నైవం శోచితుమర్హసి ॥ 26 ॥

జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుః ధ్రువం జన్మ మృతస్య చ ।
తస్మాదపరిహార్యేఽర్థే న త్వం శోచితుమర్హసి ॥ 27 ॥

అవ్యక్తాదీని భూతాని వ్యక్తమధ్యాని భారత ।
అవ్యక్తనిధనాన్యేవ తత్ర కా పరిదేవనా ॥ 28 ॥

ఆశ్చర్యవత్పశ్యతి కశ్చిదేనమాశ్చర్యవద్వదతి తథైవ చాన్యః ।
ఆశ్చర్య వచ్చైనమన్యః శృణోతి శ్రుత్వాప్యేనం వేద న చైవ కశ్చిత్ ॥ 29 ॥

దేహీ నిత్యమవధ్యోఽయం దేహే సర్వస్య భారత ।
తస్మాత్ సర్వాణి భూతాని న త్వం శోచితుమర్హసి ॥ 30 ॥

స్వధర్మమపి చావేక్ష్య న వికమ్పితుమర్హసి ।
ధర్మ్యాద్ధి యుద్ధాచ్ఛ్రేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్య న విద్యతే ॥ 31 ॥

యదృచ్ఛయా చోపపన్నం స్వర్గద్వారమపావృతమ్ ।
సుఖినః క్షత్రియాః పార్థ లభంతే యుద్ధమీదృశమ్ ॥ 32 ॥

అథ చేత్త్వమిమం ధర్మ్యం సంగ్రామం న కరిష్యసి ।
తతస్స్వధర్మం కీర్తిం చ హిత్వా పాపమవాప్స్యసి ॥ 33 ॥

అకీర్తిం చాపి భూతాని కథయిష్యంతి తేఽవ్యయామ్ ।
సంభావితస్య చాకీర్తిః మరణాదతిరిచ్యతే ॥ 34 ॥

భయాద్రణాదుపరతం మంస్యన్తే త్వాం మహారథాః ।
యేషాం చ త్వం బహుమతో భూత్వా యాస్యసి లాఘవమ్ ॥ 35 ॥

అవాచ్యవాదాంశ్చ బహూన్ వదిష్యన్తి తవాహితాః ।
నిందంతస్తవ సామర్థ్యం తతో దుఃఖతరం ను కిమ్ ॥ 36 ॥

హతో వా ప్రాప్స్యసి స్వర్గం జిత్వా వా భోక్ష్యసే మహీమ్ ।
తస్మాదుత్తిష్ఠ కౌన్తేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః ॥ 37 ॥

సుఖదుఃఖే సమే కృత్వా లాభాలాభౌ జయాజయౌ ।
తతో యుద్ధాయ యుజ్యస్వ నైవం పాపమవాప్స్యసి ॥ 38 ॥

ఏషా తేఽభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధిర్యోగే త్విమాం శృణు ।
బుద్ధ్యా యుక్తో యయా పార్థ కర్మబంధం ప్రహాస్యసి ॥ 39 ॥

నేహాభిక్రమనాశోఽస్తి ప్రత్యవాయో న విద్యతే ।
స్వల్పమప్యస్య ధర్మస్య త్రాయతే మహతో భయాత్ ॥ 40 ॥

వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిరేకేహ కురునందన ।
బహుశాఖా హ్యనంతాశ్చ బుద్ధయోఽవ్యవసాయినామ్ ॥ 41 ॥

యామిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదంత్యవిపశ్చితః ।
వేదవాదరతాః పార్థ నాన్యదస్తీతి వాదినః ॥ 42 ॥

కామాత్మానః స్వర్గపరా జన్మకర్మఫలప్రదామ్ ।
క్రియావిశేషబహులాం భోగైశ్వర్యగతిం ప్రతి ॥ 43 ॥

భోగైశ్వర్యప్రసక్తానాం తయాపహృతచేతసామ్ ।
వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిః సమాధౌ న విధీయతే ॥ 44 ॥

త్రైగుణ్యవిషయా వేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున ।
నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వస్థో నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్ ॥ 45 ॥

యావానర్థ ఉదపానే సర్వతః సంప్లుతోదకే ।
తావాన్ సర్వేషు వేదేషు బ్రాహ్మణస్య విజానతః ॥ 46 ॥

కర్మణ్యేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన ।
మా కర్మఫలహేతుర్భూః మా తే సంగోఽస్త్వకర్మణి ॥ 47 ॥

యోగస్థః కురు కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ ।
సిద్ధ్యసిద్ధ్యోః సమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే ॥ 48 ॥

దూరేణ హ్యవరం కర్మ బుద్ధియోగాద్ధనంజయ ।
బుద్ధౌ శరణమన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః ॥ 49 ॥

బుద్ధియుక్తో జహాతీహ ఉభే సుకృతదుష్కృతే ।
తస్మాద్యోగాయ యుజ్యస్వ యోగః కర్మసు కౌశలమ్ ॥ 50 ॥

కర్మజం బుద్ధియుక్తా హి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః ।
జన్మబంధవినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛంత్యనామయమ్ ॥ 51 ॥

యదా తే మోహకలిలం బుద్ధిర్వ్యతితరిష్యతి ।
తదా గంతాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య శ్రుతస్య చ ॥ 52 ॥

శ్రుతివిప్రతిపన్నా తే యదా స్థాస్యతి నిశ్చలా ।
సమాధావచలా బుద్ధిస్తదా యోగమవాప్స్యసి ॥ 53 ॥

అర్జున ఉవాచ

స్థితప్రజ్ఞస్య కా భాషా సమాధిస్థస్య కేశవ ।
స్థితధీః కిం ప్రభాషేత కిమాసీత వ్రజేత కిమ్ ॥ 54 ॥

శ్రీభగవానువాచ

ప్రజహాతి యదా కామాన్ సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్ ।
ఆత్మన్యేవాత్మనా తుష్టః స్థితప్రజ్ఞస్తదోచ్యతే ॥ 55 ॥

దుఃఖేష్వనుద్విగ్నమనాః సుఖేషు విగతస్పృహః ।
వీతరాగభయక్రోధః స్థితధీర్మునిరుచ్యతే ॥ 56 ॥

యః సర్వత్రానభిస్నేహః తత్తత్ ప్రాప్య శుభాశుభమ్ ।
నాభినందతి న ద్వేష్టి తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా ॥ 57 ॥

యదా సంహరతే చాయం కూర్మోఽంగానీవ సర్వశః ।
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యః తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా ॥ 58 ॥

విషయా వినివర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః ।
రసవర్జం రసోఽప్యస్య పరం దృష్ట్వా నివర్తతే ॥ 59 ॥

యతతో హ్యపి కౌంతేయ పురుషస్య విపశ్చితః ।
ఇంద్రియాణి ప్రమాథీని హరంతి ప్రసభం మనః ॥ 60 ॥

తాని సర్వాణి సంయమ్య యుక్త ఆసీత మత్పరః ।
వశే హి యస్యేంద్రియాణి తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా ॥ 61 ॥

ధ్యాయతో విషయాన్ పుంసః సంగస్తేషూపజాయతే ।
సంగాత్ సంజాయతే కామః కామాత్ క్రోధోఽభిజాయతే ॥ 62 ॥

క్రోధాద్భవతి సమ్మోహః సమ్మోహాత్ స్మృతివిభ్రమః ।
స్మృతిభ్రంశాద్బుద్ధినాశో బుద్ధినాశాత్ ప్రణశ్యతి ॥ 63 ॥

రాగద్వేషవియుక్తైస్తు విషయానింద్రియైశ్చరన్ ।
ఆత్మవశ్యైర్విధేయాత్మా ప్రసాదమధిగచ్ఛతి ॥ 64 ॥

ప్రసాదే సర్వదుఃఖానాం హానిరస్యోపజాయతే ।
ప్రసన్నచేతసో హ్యాశు బుద్ధిః పర్యవతిష్ఠతే ॥ 65 ॥

నాస్తి బుద్ధిరయుక్తస్య న చాయుక్తస్య భావనా ।
న చాభావయతః శాంతిః అశాంతస్య కుతః సుఖమ్ ॥ 66 ॥

ఇంద్రియాణాం హి చరతాం యన్మనోఽను విధీయతే ।
తదస్య హరతి ప్రజ్ఞాం వాయుర్నావమివాంభసి ॥ 67 ॥

తస్మాద్యస్య మహాబాహో! నిగృహీతాని సర్వశః ।
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యః తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా ॥ 68 ॥

యా నిశా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తి సంయమీ ।
యస్యాం జాగ్రతి భూతాని సా నిశా పశ్యతో మునేః ॥ 69 ॥

ఆపూర్యమాణమచలప్రతిష్ఠం
సముద్రమాపః ప్రవిశంతి యద్వత్ ।
తద్వత్ కామా యం ప్రవిశంతి సర్వే
స శాంతిమాప్నోతి న కామకామీ ॥ 70 ॥

విహాయ కామాన్ యః సర్వాన్ పుమాంశ్చరతి నిఃస్పృహః ।
నిర్మమో నిరహంకారః స శాంతిమధిగచ్ఛతి ॥ 71 ॥

ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః పార్థ నైనాం ప్రాప్య విముహ్యతి ।
స్థిత్వాస్యామంతకాలేఽపి బ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి ॥ 72 ॥

ఓం తత్సదితి శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
సాంఖ్యయోగో నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥౨॥

* * *

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

రెండవ అధ్యాయము

సంజయా! రథములో కూర్చొనిన అర్జునుని పరిస్థితి ఎలావుంది?

సంజయుడిట్లు పలికెను – ఓ మహారాజా! మిక్కిలి ఉత్సాహంతో కదనమున కేతెంచిన అర్జునునిలో పిరికితనం ప్రవేశించుట వలన కారుణ్యంతో కూడుకొని కన్నీరు కార్చుచు మిగుల వ్యాకులమైన దృష్టిని కలిగియున్న అర్జునుడు అసమర్థుడుగా కన్పట్టు చుండెను. ఇట్టి అర్జునునితో మధుసూదనుడు ఇట్లు పలికెను. -- ఓ అర్జునా! ఇట్టి రణరంగమునందు నీవంటి వీర పురుషునకు పిరికితనము ఎక్కడనుండి దాపురించినది. ఈ పిరికితనము శ్రేష్ఠులగువారికి తగినది కాదు; ఇది స్వర్గమునకు చేర్చునదికాదు. కీర్తిని పెంచునది కాదు. కావున నీవు నపుంసకత్వమును పొందకుము. ఇది నీ వంటి వానికి తగినది కాదు. అందుచే తుచ్ఛమైన హృదయ దౌర్బల్యమును విడిచిపెట్టి యుద్ధము చేయుటకు లెమ్ము.

అందుకు అర్జునుడిట్లు పలికెను – ఓ మధుసూదనా! నేను చావడానికి భయపడటం లేదు కాని, చంపడానికి మాత్రమే జంకుతున్నాను. యుద్ధరంగమునందు పూజ్యులైన భీష్మద్రోణులను ఎదిరించి బాణములను సంధించి నేనెట్లు పోరాడగలను? (2/1-4)

ఓహో! బావా! అర్జునా! కర్తవ్యము నాచరించుటయందు వెనకముందులాడుట యెందులకు?

ఓ ప్రభూ! గురుజనులను చంపుటకంటె, ఈ మర్త్యలోకమునందు భిక్షమెత్తుకొని జీవించుట కూడా మేలని నేను తలంచెదను. ఒకవేళ తాము చెప్పినట్లుగా నేను యుద్ధమొనర్చినా కూడా గురుజనులందరిని చంపి, మిక్కిలి ధనాశ గలిగిన వారి రక్తము చేత తడిసిన భోగములనే అనుభవింపవలసి వచ్చును. దానితో నాకు మోక్షము బొత్తిగా లభింపదు కదా! (2/5)

అయినచో నీవు ఏది మేలని తలంచెదవు?

ఓ కృష్ణా! యుద్ధము చేయుట మంచిదా లేక చేయకుండుట మంచిదా! అంతేగాదు యుద్ధంలో మేము జయించెదమా! లేక వారు జయించెదరా?

అని మేము ఏదీ తెలియలేకున్నాము. ఓ ప్రభూ! అన్నింటికంటే ఒక గొప్ప సంగతి ఏమన, మేము వారిని చంపి బ్రతుకవలెనని కూడా తలంపులు లేదు. మరి వారిని చంపుట ఎట్లు? (2/6)

నీవు ఇట్టి నిర్ణయమునే ఎరుగనపుడు, దానిని నీపైన ఎందుకు రుద్దుకొనుచున్నావు?

ఓ ప్రభూ! పిరికితనమనెడు దోషం వలన నా క్షాత్రస్వభావము మరుగున పడిపోయినది. ధర్మమును నిర్ణయించుటలో నా బుద్ధి కుంఠితమైనది. కావున నాకు ఏది మేలైనదో, నీవే నా కొరకు తెలియజెప్పుము. నేను నీ శిష్యుడను, నీ శరణు జొచ్చితిని. నాకుపదేశింపుము.

కాని ఓ కృష్ణా! తాము ముందుగా చెప్పినట్లు యుద్ధం చేయుమని మాత్రం చెప్పవద్దు. ఏలయన, ధన, ధాన్యరాసులతో నిండియున్న నిష్కంటకమగు రాజ్యమును పొందుటచేతగాని, అథవా దేవతలపై ఆధిపత్యము గల ఇంద్రపదవిని పొందుటచేగాని, నా ఇంద్రియములను శుష్కింపజేయుచున్న ఈ దుఃఖము తొలగిపోతుందని నేను భావించడంలేదు. (7-8)

తర్వాత ఇంకేమి జరిగినది సంజయా?

సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో చెబుతున్నాడు - ఓ రాజా! నిద్రను జయించిన అర్జునుడు అంతర్యామి యగు శ్రీకృష్ణభగవానునితో - "నేను యుద్ధము చేయను" అని స్పష్టంగా తెలిపి మౌనము వహించెను. (2/9)

అర్జునుడు మౌనం వహించిన మీదట ఏమి జరిగెను?

అంతర్యామి యగు శ్రీకృష్ణ భగవానుడు రెండు సేనల మధ్య భాగంలో విషణ్ణ హృదయుడై కలత చెందివున్న అర్జునునితో చిరునవ్వు నవ్వుతూ ఇట్లు చెబుతున్నాడు - అర్జునా! నీవు దుఃఖింపకూడని వారి గురించి దుఃఖించుచున్నావు. పండితునివలె గొప్ప మాటలను వల్లిస్తున్నావు. కాని పండితులైన వారు మరణించిన వారి గురించిగాని, మరణింపనివారి గురించి గాని దుఃఖింపరు. (2/10,11)

వారు ఎందులకు దుఃఖింపరు?

నేను, నీవు, ఈ రాజులందరునూ ఇంతకు ముందు లేరను మాట లేదు. ఇకముందు భవిష్యత్తులో మనమంతా ఉండబోము అనుమాట

కూడా లేదు అనగా - మన మందరము ఇంతకు పూర్వము కూడా ఉంటిమి, ఇక ముందుకూడా ఉండగలము. (2/12)

ప్రభూ! ఈ సంగతిని నేనెట్లు ఎరుగుదును?

సోదరా! జీవాత్మ ధరించిన ఈ శరీరమునకు కౌమార, యౌవన, వృద్ధాప్య దశలు కలిగినట్లు జీవాత్మకు ఇతర శరీరములు ప్రాప్తించును. అయితే ఈ విషయంలో పండితులైనవారు (జ్ఞానులు) మోహితులు కారు. (2/13)

ఓ కృష్ణా! కౌమారాది యవస్థలు (దశలు) శరీరమునకు కలుగు చున్నవనుట బాగానే వుంది. అయితే అనుకూల ప్రతికూలములు, సుఖ, దుఃఖదాయకములగు పదార్థములు ముందుకు వచ్చినపుడు, ఏమి చేయవలెను?

ఓ కుంతీపుత్రా! ఇంద్రియ విషయములు (జడ పదార్థములు), అన్నియునూ అనుకూల ప్రతికూలముల ద్వారా సుఖ దుఃఖములను కల్పించునవేగాక అవి అనిత్యములు, వచ్చి - పోవునవే. అందువలన నీవు వాటిని సహింపుము అనగా వాని యందు నిర్వికారుడవై ఉండుము.(2/14)

వాటిని సహించుటవలన, వాని ఎడల నిర్వికారముగా నుండుటచే ఏమి కలుగును?

సుఖ - దుఃఖములందు సమము (నిర్వికారము)గా నుండునట్టి ధీర పురుషునిని ఇంద్రియ విషయములు (జడ పదార్థములు) బాధింపజాలవు. అప్పుడు అతడు అమరత్వమునకు (పరమాత్మ ప్రాప్తికి) అర్హుడు అగును. (2/15)

అతడు అమరత్వమున కర్హుడుగా నెందుకగును?

అసత్తున (జడ పదార్థముల)కు సత్తా లేనేలేదు. సత్ (చేతన తత్త్వము) యొక్క సత్తాకు కొరత ఏర్పడబోదు. రెండింటి తత్త్వమును, తత్త్వదర్శనులైన వారలే తెలియుదురు. అందువలన, వారు అమరులయ్యేదరు. (2/16)

సత్ - (అవినాశి) అనగానేమిటి?

దేని చేత ఈ ప్రపంచమంతా వ్యాపించియున్నదో, దానిని నీవు

అవినాశిగా తెలియుము. ఇట్టి అవినాశి, అప్రమేయమగు తత్త్వమును నాశనమొనర్చుటలో ఎవరుకూడా సమర్థులు కాజాలరు. (2/17)

అసత్తు - (వినాశి) యనగా నేమిటి ప్రభూ?

అర్జునా! నిత్యమైనట్టి, అప్రమేయమగు అవినాశి (జీవాత్మ) యొక్క యీ దేహములన్నియూ అంతమును గలిగినవి. అవి నశ్వరములు. అందుచేత నీవు యుద్ధరూపమగు కర్తవ్య కర్మను ఆచరించుము. (2/18)

యుద్ధంలో మాత్రం చావడం, చంపడమే వుంటుంది కదా?

ఎవరు ఈ దేహిని చంపేవాడిగా తెలియుదురో, ఎవరు ఈ దేహిని శరీరములవలె మరణించునదిగా భావించెదరో, వారు ఈ రెండింటిని సరిగా గుర్తించిన వారుకాదు; ఎందుకనగా - ఇది అనగా దేహి (జీవాత్మ) ఎవరినీ చంపేదికాదు, స్వయంగా చచ్చేది కాదు.

ప్రభూ! అది ఎందుకు మరణించదు?

అది ఎప్పుడూ పుట్టేది కాదు; గిట్టేది కాదు. ఇది జన్మించి ఉండేదికాదు. నిత్యము, నిరంతరము ఉండేది. శాశ్వతము, పురాతనము అనాదియైనది. శరీరము నశించిన మీదట కూడా ఇది నశించునది కాదు. (2/20)

ఇట్లు తెలియుటచే ఏమగును?

పార్థా! ఈ శరీరాన్ని అజమని (పుట్టుకలేనిది), అవినాశి యని తెలిసినవాడు, ఎవరిని ఎట్లు చంపించగలడు? ఎట్లు చంపగలడు?(2/21)

అయినచో మనుజుడు జన్మించినట్లుగా, మరణించినట్లుగా గోచరించును గదా?

మనుష్యుడు పురాతనమైన వస్త్రములను విడిచి నూతన వస్త్రములను ధరించినట్లుగా, జీవాత్మ పురాతన జీర్ణమైన శరీరములను విడిచి, నూతన శరీరములను పొందును. (2/22)

క్రొత్త - క్రొత్త శరీరములను ధరించినప్పుడు, అతనిలో ఏదో ఒక మార్పు రావచ్చును గదా?

లేదు! ఇందులో ఎలాంటి వ్యత్యాసము రానే రాదు, ఎందుకనగా,

ఆత్మను ఆయుధము కోయజాలదు; అగ్ని కాల్చలేదు; నీరు తడుపలేదు; వాయువు ఎండింపజాలదు. (2/23)

ఇది శస్త్రాదులచేత కోయుట, మండుట, ఎండుట, తడుపుట ఎందుకు చేయబడదు?

ఈ జీవాత్మ ఛేదింపబడదు; కాల్చబడదు, తడుపబడదు. ఎండింపబడదు ఏలయన – ఇది నిత్యమైనది. ఎల్లప్పుడు ఉండునది, సర్వత్రా పరిపూర్ణమైన, స్థిర స్వభావము గలిగి, అచలమై, అనాదియై యున్నది. ఈ (ఆత్మ) ఇంద్రియాదులయొక్క విషయము కానిది. అంతఃకరణ విషయముకూడా కానిది. ఇందులో ఎలాంటి వికారము సంభవింపదు. అందుచేత ఈ ఆత్మను గురించి ఇట్లు తెలుసుకొని, నీవు శోకింపవలదు. (2/24–25)

ఈ జీవాత్మను నిర్వికారమని అంగీకరించిన మీదట దుఃఖము కలుగకుండును, కాని వికారియని విశ్వసించినపుడు శోకము కలుగగలదు కదా?

ఓ అర్జునా! ఒకవేళ నీవు ఈ శరీరిని (జీవాత్మను) నిత్యము పుట్టుచుండెడిది, నిత్యము గిట్టు చుండెడిదని భావించినప్పటికీ కూడా నీకు శోకము కలుగనేరదు; ఎందుకనగా – నియమానుసారంగా జన్మించిన ప్రతిదానికీ, తప్పక మృత్యువు కలుగును. అటులే మరణించిన వానికి జన్మ కలుగుట నిశ్చయము. కనుక ఈ శరీరములను గూర్చి శోకము ఎట్లు కలుగును? (2/26–27)

శరీరములను గురించి దుఃఖమెందుకు కలుగదు ప్రభూ?

ప్రాణులు పుట్టుటకు ముందుగా అప్రత్యక్షమై – అగోచరమై యుండెను. మధ్యలో ప్రకటితమై గోచరించును. తిరిగి మరల చివరకు అగోచరమైపోవును. కావున ఇందులో శోకించదగిన మాటేమున్నది? (2/28)

అయినచో శోకమేల కలుగును?

తెలియక పోవుట చేత (అజ్ఞానం వలన).

తెలియుటెట్లు?

తెలియుట అనగా అనుభవించుట. ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి దానిని ఎప్పుడూ చూడలేవు. అందువలన దానిని చూచుట, చెప్పుట,

వినుటను గూర్చి అన్నీ ఆశ్చర్యం వలె నుండును. అందుచేత దానిని వినుట ద్వారా ఎవరూ తెలుసుకొనలేరు అనగా దాని అనుభవము స్వయంగానే కలుగును. (2/29)

అయితే అది ఎట్లున్నది?

అందరి దేహములలో నుండునట్టి దేహి (ఆత్మ) నిత్యము అవధ్యమైనది. అనగా అది ఎల్లప్పుడు చంపబడదు. అవినాశియైనది. ఇట్లు తెలిసిన మీదట ఎవరికీ కూడా ఎప్పుడూ శోకము కలుగనేరదు. (2/30)

శోకమును దూరమొనర్చుటకై తమరు అనేక మాటలు తెలిపినారు. అయితే నాకు ఏ పాపమును గూర్చి భయము కలుగుచున్నదో, అది దూరముగుటెట్లు?

స్వధర్మ రూపమగు కర్తవ్యమును గాంచి నీవు భయభీతుడవు కావలదు; ఎందుకనగా, క్షత్రియునకు క్షాత్ర ధర్మమునకంటే మించిన శ్రేయోదాయకమైన ఇతర సాధనములు వేరేలేవు. (2/31)

అయితే ఏమి క్షత్రియుడు యుద్ధమే చేయుచుండవలెనా?

లేదు సోదరా! తనకు తానుగా లభించిన యుద్ధము, యాదృచ్ఛికంగా ముందుకు వచ్చిన యుద్ధము క్షత్రియునకు స్వర్గము చేరుటకై తెరువబడిన ద్వారము వంటిది. ఇలాంటి యుద్ధము లభించిన క్షత్రియులే నిజమైన అదృష్టవంతులు.* (2/32)

ఇట్లు సహజంగా లభించిన యుద్ధమును నేను చేయకున్నచో?

ఒకవేళ నీవు ఈ ధర్మమయమగు యుద్ధమును చేయకుండినచో, నీక్షాత్రధర్మము, కీర్తి నశించిపోవును. అంతేగాక నీకు కర్తవ్య నిర్వహణ చేయలేని పాపము అంటును. (2/33)

అపకీర్తి వలన ఏమగును?

సోదరా! నీవు యుద్ధమును చేయకుండినచో, లోకులందరూ చాలా

---

* భోగములు లభించడం సుఖముకాదు. పైగా అది గొప్ప దుఃఖానికి మూలకారణము. (5/22) దుఃఖరహితమైనదే అసలైన సుఖము. స్వధర్మ రూపమగు కర్తవ్యకర్మ నాచరించగలిగే అవకాశము లభించడమే దుఃఖరహితమగు సుఖము. కర్తవ్యమును ఆచరించగలుగు అవకాశము లభించుటయే అదృష్టము.

రోజుల వరకు నీ అపకీర్తిని గురించి చెప్పుకొందురు అంతేగాక గౌరవనీయుడు, పూజనీయుడునగు పురుషునకు అపకీర్తి, మరణముకంటె* మిగుల దుఃఖదాయకమగును. ఇంకనూ చూడుము! ఏ మహారథుల దృష్టిలో నీవు గొప్ప వాడిగా భావింపబడితివో, వారి దృష్టిలో చులకన యగుదువు. మృత్యువునకు వెరచి యుద్ధమునుండె పలాయనము చిత్తగించినాడని ఆ మహారథు లెల్లరు నిన్ను గురించి భావించెదరు. (2/34,35)

అయితే ఏమగును ప్రభూ?

ఏమగునా! అంతా భయంకరమే అగును. నీ శత్రువులకు వైరభావమును వెలిబుచ్చే అవకాశమేర్పడును. వారలు నీ సామర్థ్యాన్ని నీ పౌరుషాన్ని గూర్చి నిందిస్తూ నిన్ను అనరాని (తిరస్కారమైన) మాటలు అనెదరు. ఇంతకంటే గొప్పదైన దుఃఖమేముండును? (2/36)

ఒకవేళ నేను యుద్ధము చేసినచో?

యుద్ధం చేస్తూ ఒకవేళ నీవు మరణించినచో, నీకు స్వర్గం లభించును. లేదా యుద్ధంలో విజయం సాధించినచో నీకు రాజ్యమే లభించును. కావున నీవు యుద్ధమునకై నిశ్చయముగ సంసిద్ధుడవు గమ్ము. (2/37)

కాని ఓ ప్రభూ! నే నొకవేళ వీరిని చంపుటకై సిద్ధపడినచో నాకు పాపమైతే కలుగును కదా?

లేదు! నీవు జయాపజయములందు, లాభనష్టములందు, సుఖ - దుఃఖములందు సమంగా వుంటూ యుద్ధము చేయుము. అప్పుడు నీకెలాంటి పాపము కలుగదు. (2/38)

ప్రభూ! అయితే యుద్ధమునెట్లు చేయవలెను?

సమత్వ బుద్ధిని కలిగి యుద్ధము చేయవలెను.

భగవాన్! ఆ సమబుద్ధిని కలిగియుండుట ఎట్లు?

అర్జునా! సమబుద్ధిని గూర్చిన సంగతి నేను ముందే సాంఖ్య సిద్ధాంతంలో చెప్పియున్నాను. దానిని గూర్చి యోగవిషయము ద్వారా ఇప్పుడు

---

* మరణించినంత మాత్రమున అపకీర్తి కలుగదు; ఎందుకంటే మరణించడం ప్రతివానికి సహజం. అపకీర్తి మాత్రం కర్తవ్య చ్యుతి కలిగినపుడే కలుగును.

వినుము. అట్టి సమబుద్ధిని కలిగియున్నచో, నీవు కర్మ బంధనములనుండి విముక్తుడవై పోయెదవు. (2/39)

ఈ సమబుద్ధి యొక్క మహిమ ఇంకా ఏమైన యున్నదా?

ఇట్టి సమబుద్ధి ద్వారా చేసిన కర్మ యొక్క ప్రారంభ క్రమము నశింపదు. దీనికి బీజనాశముండదు. దీని ఆచరణ ద్వారా వ్యతిరేక ఫలము కలుగదు. ఏ కొద్ది మాత్రము ఆచరించగలిగినా సరే! అది గొప్ప భయము నుండి రక్షించి తీరును. (2/40)

నీవు ఇంత గొప్ప మహిమను తెలిపిన ఆ సమబుద్ధిని పొందగలిగే ఉపాయమేమిటి కృష్ణా?

అర్జునా! సమబుద్ధిని పొందగలిగే విషయంలో వ్యవసాయాత్మికమైన (నిశ్చయాత్మికమైన) బుద్ధి ఒకటే వుంటుంది. అవ్యవసాయములగు అనగా పరమాత్మ ప్రాప్తిని గూర్చిన నిశ్చయములేని, స్థిరబుద్ధిలేని, సకామములగు పురుషుల బుద్ధులు అనంతములేగాక బహుశాఖలను కలిగి యుండును. (2/41)

అవ్యవసాయులగు పురుషుల బుద్ధులు అనంతములుగా ఎందుకుండును?

కోర్కెలతో తన్మయులైనవారు, స్వర్గమునే శ్రేష్ఠమని భావించెడివారు, వేదములలో చెప్పబడిన సకామకర్మలయందే ప్రీతి కలిగినవారు, ఇలాంటి అవగాహన కొరవడిన పురుషులు ఇటువంటి వాక్కులను చెప్పుచుండెదరు. ఇవన్నియునూ జన్మరూప కర్మఫలములను ప్రసాదించునవిగా మరియు భోగములను, ఐశ్వర్యములను పొందుటకొరకై అనేక క్రియాకలాపములను వర్ణించునవిగా నుండును. (2/42,43)

పరమాత్మను పొందుటలో గల ముఖ్యమైన ఇబ్బంది ఏమిటి?

భోగముల, ఐశ్వర్యముల సంగ్రహములో ఆసక్తి యుండుటచేతనే వారికి పరమాత్మ యందు ఒకే ఒక నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధి ఉండదు. (2/44)

నేనేమి చేయవలెను?

మూడు గుణముల కార్యము (ప్రపంచము)ను వర్ణించు వేదములను అనగా - వేదములలో చెప్పబడిన సకామ కర్మలనుండి నీవు వైదొలగాలి.

నీవు ద్వంద్వరహితుడవు కమ్ము. శాశ్వత తత్త్వంలో స్థితుడవుగమ్ము. అప్రాప్తము యొక్క ప్రాప్తికి, ప్రాప్తించినదాని రక్షణకై నీవు చింతించవద్దు అనగా – యోగక్షేమములను గూర్చి నీవు చింతించవలదు. కేవలము పరమాత్మ పరాయణుడవు కమ్ము. అనగా పరమాత్మ ప్రాప్తినే లక్ష్యమునందు నిలుపుము. (2/45)

ఎవరైనా పరమాత్మ పరాయణులగుచో ఏమగును?

చాలా గొప్ప జలాశయము లభించిన మీదట చిన్న నీటిగుంట యొక్క గొప్పతనము తగ్గినట్లుగా, దాని అవసరమే ఉండనట్లుగా, వేదముల, శాస్త్రముల తాత్పర్యము తెలిసిన తత్త్వజ్ఞుడగు జీవన్ముక్తుడగు మహాపురుషుని దృష్టిలో, ఎలాంటి భోగైశ్వర్యముల మహత్త్వము ఉండనే ఉండదు.(2/46)

ఇటువంటి స్థితిని పొందుటకు మరింకేదైనా విధానము కలదా?

ఔను, ఉన్నది. అదే కర్మయోగము. స్వకర్తవ్యమునాచరించుచు ఫలమును కోరకుండవలెను. మరియు కర్మనాచరించు సాధనములయందు గూడా ఆసక్తి నుంచకుండుటయే దాని ముఖ్య విధానము.

అట్లయిన నేను కర్మ చేయుటెందుకు?

కర్మ నాచరించకుండుటను గూర్చి ఎప్పుడూ ఆలోచించకూడదు. (2/47)

అయితే కర్మనాచరించుటెట్లు?

సిద్ధి – అసిద్ధి యందు సమముగ నుండుటయే యోగమనబడును. కావున నీవు ఫలమును, ఆసక్తిని త్యజించి యోగము (సమభావము) నందు స్థితుడవై కర్మనాచరించుము. (2/48)

ఒకవేళ యోగము (సమత్వము)నందు నిలచి కర్మ నాచరించనిచో?

సమత్వములేని సకామ కర్మమిక్కిలి నికృష్టమైనది. కావున సమబుద్ధిని ఆశ్రయించుము. ఎందుకనగా – ఫలమును కోరువాడు కృపణుడు అనగా ఫలమునకు బానిస యగును. (2/49)

ఫలమును కోరువాడు కృపణుడైనచో శ్రేష్ఠుడెవరు?

సమబుద్ధి గలిగిన వ్యక్తి ఈ జీవిత కాలంలోనే పాప – పుణ్య రహితుడైపోవును. కర్మలలో గల సమత్వమే కౌశలమనబడును. కావున నీవు సమత్వమునందే నిలచి యుండుము. (2/50)

సమబుద్ధి పరిణామమేమి?

సమబుద్ధి యుక్తుడైన బుద్ధిమంతుడగు వ్యక్తి కర్మజన్యఫలమును త్యజించి, జన్మరూపబంధనరహితుడై అనామయ (నిర్వికార) పదమును పొందుచున్నాడు. (2/51)

కర్మజన్య ఫలమును త్యజించినట్లుగా నేను ఎప్పుడెరుగుదును?

నీ బుద్ధి మోహమనెడు ఊబినుండి బయట పడినప్పుడు నీవు వినినట్టి, వినబోవునట్టి భోగముల యెడల వైరాగ్యమేర్పడును. (2/52)

వైరాగ్యము కలిగిన పిమ్మట సమత్వము ఎప్పుడు లభించును?

శాస్త్ర ప్రతిపాదితమైన వివిధ సిద్ధాంతములతో నీ బుద్ధి చంచలమైనది. అట్టి బుద్ధి సంసారము నుండి సంపూర్తిగా విముఖమై పరమాత్మయందు స్థిరముగ నప్పుడు నీకు సాధ్యరూప సమతాయోగము లభింపగలదు. (2/53)

కృష్ణా! స్థిత ప్రజ్ఞుని లక్షణములేవి? అతడు ఎట్లు మాట్లాడును? అతడెట్లు కూర్చొనును? అతడెట్లు నడచును? అని అర్జునుడు అడిగెను. (2/54)

భగవానుడిట్లు చెప్పెను - అర్జునా! తన మనస్సులో నుండెడు కోరికలనన్నింటిని ఎప్పుడు త్యాగము జేయునో, తనకు తానే, తనలో తానే సంతుష్టాంతరంగుడై ఎప్పుడుండునో, అప్పుడాతడు స్థిత ప్రజ్ఞుడని (స్థిరబుద్ధి గలవాడని) పిలువబడును. (2/55)

అతడెట్లు మాటలాడును?

అతడు మనమునందు ప్రతికూల పరిస్థితి కలిగినపుడు ఉద్వేగము నొందడు. అనుకూల పరిస్థితి యొక్క స్పృహ ఉండనే వుండదు - ఇట్లు రాగము, భయము, క్రోధములచే రహితుడైన ముని స్థితి ప్రజ్ఞుడని పిలువబడును. అన్ని ప్రదేశములందు ఆసక్తిరహితుడగు ఆ పురుషుడు శుభాశుభములు కలిగినపుడు ఆనందించకుండా మరియు ద్వేషించకుండా నుండును. కావున అతని బుద్ధి స్థిరమై పోవును. అనగా 'నేను పరమాత్మను పొందవలసి యున్నది' - అని తాను ముందుగా నిశ్చయించుకొనిన ప్రకారంగా అతడు దాని సిద్ధిని (పరమాత్మను) బడయుగలడు. (2/56-57)

ప్రభూ! అతడెట్లు కూర్చొనును?

తాబేలు తన అంగములను కుంచించుకొని ఎట్లు కూర్చొనగలదో, అటులే ఆ పురుషుడు సకల ఇంద్రియములను, మనస్సును విషయముల నుండి ఎప్పుడు మరలించుకొనునో, తొలగించుకొనునో, అట్టి తరి ఆతని బుద్ధి స్థిరమై పోవును. (2/58)

ఇంద్రియములను మరలించుకొనుటకు నిజమైన గుర్తింపు ఏమిటి?

ఆహారము తీసికొనని వానికి విషయ నివృత్తి కలుగుతుందేమోకాని, రసబుద్ధి (రుచి, ఆస్వాదనము) నివృత్తి కానేరదు, కాని పరమాత్మ యొక్క ప్రాప్తి వలన స్థితప్రజ్ఞుని రసబుద్ధి కూడా నివృత్తమై (తొలగి)పోవును. (2/59)

రసబుద్ధి ఉండుట వలన గలుగు హాని ఏమి?

ఓ కుంతీ నందనా! రసబుద్ధి యుండుట వలన సాధన పరాయణుడు, వివేకవంతుడునగు పురుషుని ఇంద్రియములు ఆతని మనస్సును బలవంతముగా హరించి వేయును. (2/60)

రసబుద్ధిని దూరమొనర్చుటకై ఏమి చేయాలి ప్రభూ!

సకలేంద్రియములను సంయమ మొనర్చి, నా పరాయణుడవై కూర్చొనుము. అనగా – నా నమ్మకంతో నిశ్చింతగా నుండుము. ఈ విధంగా ఎవని ఇంద్రియములు వశమగునో, వాని బుద్ధి ప్రతిష్ఠిత మగును.(2/61)

నీ పరాయణుడు కానిచో ఏమగును?

నా పరాయణత లేనిచో, విషయ చింతనమే కలుగును.

విషయ చింతన వలన ఏమగును?

మానవుడు ఏ విషయములను చింతించునో, అతనికి అట్టి విషయములందే ఆసక్తి ఏర్పడును.

ఆసక్తి కలుగుట వలన ఏమగును?

ఆసక్తి వలన విషయములను పొందుటకై కోరిక జనించును.

కోరిక వలన ఏమగును?

పదార్థములను పొందు కోరిక పూర్తిగావడంలో అటంకమేర్పడినచో క్రోధము కలుగును. (2/62)

క్రోధము వలన ఏమగును?

క్రోధము వలన సమ్మోహ (అవివేక) మేర్పడును. మూఢత్వము వ్యాపించును.

మూఢత్వము వ్యాపించుటచే ఏమగును?

ముందుగా చింతించిన స్మృతి నష్టమై పోవును. అనగా ముందుగా జేసిన విచారము (ఆలోచన) మరుపునకు వచ్చును.

స్మృతి నష్టమైన పిమ్మట ఏమగును?

బుద్ధి (క్రొత్తగా ఆలోచించు శక్తి) నశించును. అనగా ఇప్పుడు నేను ఏమి చేయవలెను. ఏమి చేయకూడదు - అను వివేకము అంతరించును.

బుద్ధి నశించిన మీదట ఏమగును?

వానికి పతనము కలుగును. అతడు పతనమైపోవును. (2/63)

అయినచో పతన మెవనికి కలుగదు ప్రభూ?

వశీభూతమైన అంతఃకరణముగల పురుషుడు రాగ ద్వేషరహితుడై, తన వశీభూతమగు ఇంద్రియములద్వారా విషయసేవనము జేస్తూ కూడా ఆధ్యాత్మిక ప్రసన్నతను పొందును. ఈ విధంగా ప్రసన్నచిత్తుడైన పురుషుని సంపూర్ణ దుఃఖములు నమసి పోవును. అప్పుడాతని బుద్ధి అతి త్వరగా పరమాత్మయందు నిలచిపోవును. (2/64-65)

ఎవని బుద్ధి స్థిరంగా నుండదు?

సంయమనము లేని వానికి వ్యవసాయాత్మకమగు లేదా నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధి యుండదు. వ్యవసాయాత్మకమగు బుద్ధి లేనందున - నేను నా కర్తవ్యమును నిర్వహించవలసి యున్నదను విచారముగాని, భావము గాని వుండదు. కర్తవ్యనిర్వహణ కొరవడినందున అతనికి ప్రశాంతత లభించదు. ప్రశాంతత లేని పురుషునకు సుఖము ఎట్లు లభింపగలదు. (2/66)

సంసారి లేక భోగియైన వానికి బుద్ధి స్థిరంగా వుండే అవకాశమే లేదు. కాని, సాధకుడైన వాని బుద్ధి స్థిరంగా నుండక పోవుటలో గల కారణమేమిటి?

నీటి పైన నడచునట్టి నావను వాయువు ముంచి వేసినట్లుగా విషయాలతో రమించెడు ఇంద్రియములలో ఏదో ఒక ఇంద్రియముతో మనస్సు చెదరిపోవును. ఆ ఒక్క ఇంద్రియముతో కూడిన మనస్సు సాధకుని బుద్ధిని హరించుకొని పోవును. (2/67)

ఎవని బుద్ధి స్థిరంగా వుండును?

ఎవని యింద్రియములు అన్ని విధాలుగా వశమై యుండునో, ఎవని మనసు విషయ చింతన చేయకుండునో, అతని బుద్ధి స్థిరంగా నుండును. (2/68)

ఇంద్రియములు వశమునందు లేని ఒక సామాన్య మానవునకు, ఇంద్రియములను వశపరచుకొనినట్టి సంయమియగు మానవునకు మధ్యగల భేదమేమి?

పరమాత్మ ప్రాప్తిని గూర్చి ఏమాత్రము పట్టించుకొనక సాధారణ మానవుడు నిదురించే రాత్రి కాలంలో సంయమియగు పురుషుడు మేల్కొనియుండును. అనగా అతడు పరమాత్మ తత్త్వమును అనుభవించుచుండును. అట్లే మామూలు మనిషి మేల్కొనినపుడు అనగా భోగములను అనుభవించుటలో, ఐశ్వర్యాదులను సంగ్రహించుటలో అతడు అత్యంత జాగ్రత్తను కలిగి యుండు కాలము, పరమాత్మ తత్త్వమును తెలిసిన మననశీలియగు పురుషుని దృష్టిలో రాత్రిగా, ఉంటుంది. (2/69)

అయితే సంయమియగు పురుషుని ముందుకు భోగ పదార్థములు రానేరావా?

వచ్చును. తన మర్యాదలో స్థిరంగా నుండునట్టి, నాలుగు వైపుల నుండే పూర్తిగా నిండియున్న జలరాశిలో నదులన్నింటి జలము వచ్చి కలిసిపోవును. కాని అది సముద్రంలో ఎలాంటి వికారమును సృజించలేదు అట్లే, ఒక సంయమియగు పురుషుని ముందు సాంసారిక సకల భోగములు వచ్చి చేరినా కూడా అతనిలో ఎటువంటి వికారమును సృజించలేవు. ఇట్టి పురుషుడు శాంతిని, పరమాత్మ తత్త్వమును పొందును. (2/70)

భోగాసక్తులకు శాంతి ఎట్లు లభించును?

కోరికలను త్యజించుటయే దానికి ఉపాయము. వాటిపైగల ఆసక్తిని త్యజించుటచే శాంతి లభించును. అహంకార - మమకార రహితుడైన వానికి శాంతి లభింపగలదు. (2/71)

అహంకార - మమకార రహితుడైన పిమ్మట అతని స్థితి ఎట్లుండును?

అతని స్థితి పరమాత్మయందే యుండును, అదియే బ్రాహ్మీస్థితి. దీనిని పొందిన మానవుడు మోహితుడు కాడు. ఇట్టి బ్రాహ్మీ స్థితి యందు అంత్యకాలమున కూడా నిలిచి యుండినచో అనగా అంతిమకాలమున గూడా అహంకార - మమకార రహితుడై యున్న యెడల, అతడు నిర్వాణ బ్రహ్మమును పొందగలడు. (2/72)

'సాంఖ్యయోగము'
అనెడు
రెండవ అధ్యాయము ముగిసెను.

* * *

॥ ఓం శ్రీ పరమాత్మనే నమః ॥

మూడవ అధ్యాయము - కర్మయోగము

అర్జున ఉవాచ

జ్యాయసీ చేత్ కర్మణస్తే మతా బుద్ధిర్జనార్దన ।
తత్కిం కర్మణి ఘోరే మాం నియోజయసి కేశవ ॥ 1 ॥

వ్యామిశ్రేణేవ వాక్యేన బుద్ధిం మోహయసీవ మే ।
తదేకం వద నిశ్చిత్య యేన శ్రేయోఽహమాప్నుయామ్ ॥ 2 ॥

శ్రీ భగవానువాచ

లోకేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా మయానఘ ।
జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగినామ్ ॥ 3 ॥

న కర్మణామనారంభాన్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే ।
న చ సన్న్యసనాదేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి ॥ 4 ॥

న హి కశ్చిత్ క్షణమపి జాతు తిష్ఠత్యకర్మకృత్ ।
కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజైర్గుణైః ॥ 5 ॥

కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య య ఆస్తే మనసా స్మరన్ ।
ఇంద్రియార్థాన్ విమూఢాత్మా మిథ్యాచారః స ఉచ్యతే ॥ 6 ॥

యస్త్వింద్రియాణి మనసా నియమ్యారభతేఽర్జున ।
కర్మేంద్రియైః కర్మయోగమసక్తః స విశిష్యతే ॥ 7 ॥

నియతం కురు కర్మ త్వం కర్మ జ్యాయో హ్యకర్మణః ।
శరీరయాత్రాఽపి చ తే న ప్రసిద్ధ్యేదకర్మణః ॥ 8 ॥

యజ్ఞార్థాత్ కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధనః ।
తదర్థం కర్మ కౌంతేయ ముక్తసంగః సమాచర ॥ 9 ॥

సహయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్వా పురోవాచ ప్రజాపతిః ।
అనేన ప్రసవిష్యధ్వమేష వోఽస్త్విష్టకామధుక్ ॥ 10 ॥

దేవాన్ భావయతానేన తే దేవా భావయంతు వః ।
పరస్పరం భావయంతః శ్రేయః పరమవాప్స్యథ ॥ 11 ॥

ఇష్టాన్ భోగాన్ హి వో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః ।
తైర్దత్తానప్రదాయైభ్యో యో భుంక్తే స్తేన ఏవ సః ॥ 12 ॥

యజ్ఞశిష్టాశినః సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః ।
భుంజతే తే త్వఘం పాపా యే పచంత్యాత్మకారణాత్ ॥ 13 ॥

అన్నాద్భవంతి భూతాని పర్జన్యాదన్నసంభవః ।
యజ్ఞాద్భవతి పర్జన్యో యజ్ఞః కర్మసముద్భవః ॥ 14 ॥

కర్మ బ్రహ్మోద్భవం విద్ధి బ్రహ్మాక్షరసముద్భవమ్ ।
తస్మాత్ సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 15 ॥

ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయతీహ యః ।
అఘాయురింద్రియారామో మోఘం పార్థ స జీవతి ॥ 16 ॥

యస్త్వాత్మరతిరేవ స్యాదాత్మతృప్తశ్చ మానవః ।
ఆత్మన్యేవ చ సంతుష్టః తస్య కార్యం న విద్యతే ॥ 17 ॥

నైవ తస్య కృతేనార్థో నాకృతేనేహ కశ్చన ।
న చాస్య సర్వభూతేషు కశ్చిదర్థవ్యపాశ్రయః ॥ 18 ॥

తస్మాదసక్తః సతతం కార్యం కర్మ సమాచర ।
అసక్తో హ్యాచరన్ కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః ॥ 19 ॥

కర్మణైవ హి సంసిద్ధిమాస్థితా జనకాదయః ।
లోకసంగ్రహమేవాపి సంపశ్యన్ కర్తుమర్హసి ॥ 20 ॥

యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠః తత్తదేవేతరో జనః ।
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే ॥ 21 ॥

న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన ।
నానవాప్తమవాప్తవ్యం వర్త ఏవ చ కర్మణి ॥ 22 ॥

యది హ్యహం న వర్తేయం జాతు కర్మణ్యతంద్రితః ।
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః ॥ 23 ॥

ఉత్సీదేయురిమే లోకా న కుర్యాం కర్మ చేదహమ్ ।
సంకరస్య చ కర్తా స్యాముపహన్యామిమాః ప్రజాః ॥ 24 ॥

సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత ।
కుర్యాద్విద్వాంస్తథాసక్తః చికీర్షుర్లోకసంగ్రహమ్ ॥ 25 ॥

న బుద్ధిభేదం జనయేదజ్ఞానాం కర్మసంగినామ్ ।
జోషయేత్ సర్వకర్మాణి విద్వాన్ యుక్తః సమాచరన్ ॥ 26 ॥

ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః ।
అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాఽహమితి మన్యతే ॥ 27 ॥

తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్మవిభాగయోః ।
గుణా గుణేషు వర్తంత ఇతి మత్వా న సజ్జతే ॥ 28 ॥

ప్రకృతేర్గుణసమ్మూఢాః సజ్జంతే గుణకర్మసు ।
తానకృత్స్నవిదో మందాన్ కృత్స్నవిన్న విచాలయేత్ ॥ 29 ॥

మయి సర్వాణి కర్మాణి సన్న్యస్యాధ్యాత్మచేతసా ।
నిరాశీర్నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగతజ్వరః ॥ 30 ॥

యే మే మతమిదం నిత్యమనుతిష్ఠంతి మానవాః ।
శ్రద్ధావంతోఽనసూయంతో ముచ్యంతే తేఽపి కర్మభిః ॥ 31 ॥

యే త్వేతదభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మే మతమ్ ।
సర్వజ్ఞానవిమూఢాంస్తాన్ విద్ధి నష్టానచేతసః ॥ 32 ॥

సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతేః జ్ఞానవానపి ।
ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి ॥ 33 ॥

ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యార్థే రాగద్వేషౌ వ్యవస్థితౌ ।
తయోర్న వశమాగచ్ఛేత్ తౌ హ్యస్య పరిపన్థినౌ ॥ 34 ॥

శ్రేయాన్స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్ ।
స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః ॥ 35 ॥

అర్జున ఉవాచ

అథ కేన ప్రయుక్తోఽయం పాపం చరతి పూరుషః ।
అనిచ్ఛన్నపి వార్ష్ణేయ బలాదివ నియోజితః ॥ 36 ॥

శ్రీ భగవానువాచ

కామ ఏష క్రోధ ఏష రజోగుణసముద్భవః ।
మహాశనో మహాపాప్మా విద్ధ్యేనమిహ వైరిణమ్ ॥ 37 ॥

ధూమేనావ్రియతే వహ్నిః యథాఽదర్శో మలేన చ ।
యథోల్బేనావృతో గర్భః తథా తేనేదమావృతమ్ ॥ 38 ॥

ఆవృతం జ్ఞానమేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా ।
కామరూపేణ కౌంతేయ దుష్పూరేణానలేన చ ॥ 39 ॥

ఇంద్రియాణి మనో బుద్ధిరస్యాధిష్ఠానముచ్యతే ।
ఏతైర్విమోహయత్యేష జ్ఞానమావృత్య దేహినమ్ ॥ 40 ॥

తస్మాత్త్వమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ ।
పాప్మానం ప్రజహి హ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనమ్ ॥ 41 ॥

ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహుః ఇంద్రియేభ్యః పరం మనః ।
మనసస్తు పరా బుద్ధిః యో బుద్ధేః పరతస్తు సః ॥ 42 ॥

ఏవం బుద్ధేః పరం బుద్ధ్వా సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా ।
జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదమ్ ॥ 43 ॥

ఓం తత్సదితి శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
కర్మయోగో నామ తృతీయోఽధ్యాయః ॥3॥

* * *

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

మూడవ అధ్యాయము

ఓ జనార్దనా! నీ అభిప్రాయంలో బుద్ధి (జ్ఞానము) యే శ్రేష్ఠమైన యెడల, ఓ కృష్ణా! నీవు నన్ను ఈ ఘోర కర్మలో ఎందుకు నియోగించుచున్నావు? కర్మను చేయుమని ఒకసారి, బుద్ధినాశ్రయించుమని మరియొకసారి నీవే చెబుతున్నావు. నీవు చెప్పే ఈ మిశ్రమ వాక్యములతో నా బుద్ధి భ్రమించుచున్నది. కావున నాకు శ్రేయస్కరమగు ఒకేఒక నిశ్చయమైన మాటను చెప్పుము అని అర్జునుడు అడిగెను. (3/1-2)

భగవానుడు చెప్పుచున్నాడు అర్జునా! సాంఖ్యయోగుల కొరకు జ్ఞానయోగము మరియు యోగుల కొరకు కర్మయోగము తగినదని ఒకే సమత్వ బుద్ధిని రెండు రకములుగా నేను వచించితిని. అనగా - జ్ఞాన యోగముతోను, కర్మయోగముతోను ఒకే బుద్ధి (సమత్వము) లభించును. (3/3)

దానిని పొందుటకై ఎలాంటి కర్మ చేయుట అవసరము?

అర్జునా! కర్మలను చేయకుండా సమత్వము ప్రాప్తించదు. అట్లని కర్మలను వదలి పెట్టడం వలన కూడా సమత్వము లభింపజాలదు. అనగా సమత్వ ప్రాప్తికై కర్మాచరణము అవసరము. (3/4)

కర్మల త్యాగం వలన సమత్వము ఎందుకు లభింపదు?

ప్రకృతి నిరంతరం క్రియాశీలమైనందున, కర్మలను పూర్తిగా ఎవరునూ చేయకుండ ఉండలేరు. క్రియాశీలమైన ప్రకృతి గుణములకు లోబడిన ప్రాణి కర్మలను త్యజింప జాలదు! (3/5)

ఏల త్యజింపజాలదు! చడీచప్పుడు లేకుండా కూర్చోవడం, ఏమీ చేయకుండా వుండడం వలన కర్మలను త్యజించినట్లే గదా!

నిశ్శబ్దముగా కూర్చొని ఇంద్రియములను బయట నుండి మాత్రమే నిరోధించి, మనసులో మాత్రం విషయచింతన చేయుచుండినచో, అది కర్మ చేయకుండినట్లుగా కాదు. పైగా అతడు పూరికే కూర్చోవటమనేది మిథ్యాచారమే అవుతుంది. (3/6)

కేశవా! ఏ సమత్వ బుద్ధిని గూర్చి నీవు తెలిపితివో, అట్టి దానిని పొందడం కర్మలు చేయకుండా లభింపదు, కర్మలను వదిలి పెట్టడం వలన లభింపదు, నిశ్శబ్దముగా కూర్చొని మనసులో విషయ చింతన చేసినా లభింపదు. ఇక దాని ప్రాప్తి కలుగుటెట్లు?

అర్జునా! మనస్సుతో ఇంద్రియములను నియంత్రించి కర్మయోగమును (నిష్కామ భావంతో తమ కర్తవ్య కర్మలను) అనుష్ఠించెడు వారు శ్రేష్ఠులు. వారికే (సమత) బుద్ధి లభింపగలదు. అందువలన నీవు నియతకర్మ నాచరించుము. కర్మచేయక పోవుట కంటే పై విధంగా కర్తవ్య కర్మనాచరించుట శ్రేష్ఠము. కర్తవ్య కర్మను చేయకుండా శరీర నిర్వహణ కూడా జరుగదు కావున, నీవు కర్తవ్య కర్మలనాచరింప వలసినదే. (3/7–8)

ప్రభూ! కర్మల నాచరించుట వలన బంధన మేర్పడదు గదా?

లేదు! కర్తవ్య కర్మను కేవలము తనకొరకై ఆచరించుటవలన బంధనమగును. కనుక నీవు ఆసక్తిరహితుడవై, కర్తవ్య పరంపరను వదల పరచుటకు మాత్రమే కర్తవ్యకర్మను (యజ్ఞము కొరకు) చేయుము. (3/9)

నేను కర్మ చేయుట యెందుకు?

ఓ అర్జునా! సృష్టికి ఆరంభమున బ్రహ్మ దేవుడు యజ్ఞ (కర్తవ్య కర్మ) సహితంగా ప్రజలను సృజించి వారితో మీరందరు ఈ కర్తవ్య కర్మ రూపమగు యజ్ఞము ద్వారా వృద్ధిని పొందుడు! ఇట్టి యజ్ఞము మీకు కర్తవ్య నిర్వహణకు తగిన సామగ్రిని ప్రసాదించును. అని చెప్పెను.(3/10)

పితామహా! మేము ఈ యజ్ఞమును ఏ భావంతో చేయాలి?

దీని ద్వారా మీరు దేవతలను వృద్ధి చేయండి. దేవతలు మీకు వృద్ధి కలిగించెదరు. ఈ విధంగా ఒకరి కొకరు పరస్పరం సహకరించుకొనుటతో – తమ కొరకై కర్మ చేయకుండా కేవలం ఇతరుల కొరకు మాత్రమే కర్మ చేయుటతో, మీరందరునూ మిక్కిలి శ్రేయస్సును – పరమాత్మను పొందెదరు (3/11)

పితామహా! ఒక వేళ మేము యజ్ఞమే చేయకున్నచో?

మీ యొక్క కర్తవ్య – కర్మ రూపమగు యజ్ఞము వలన వృద్ధిని పొందిన

దేవతలు మీకు కర్తవ్య నిర్వహణకు తగిన సామగ్రిని ప్రసాదించెదరు కాని; మీరు ఒకవేళ కర్తవ్య నిర్వహణకు తగిన సామాగ్రితో దేవతలను తృప్తి చేయకుండా మీ సుఖ సౌఖ్యములనే అనుభవించిన యెడల మీరు 'దొంగల'య్యెదరు. (3/12)

ఇట్టి దోషముతో ఎట్లు కాపాడబడెదము ప్రభూ?

ఇందువల్లనే అర్జునా! కర్తవ్య పరంపరను వదిల పరచుట కొరకే అనగా ఇతరులకొరకై – పరోపకారార్థమై కర్తవ్య కర్మను చేయు వారలు సర్వపాపముల నుండి విముక్తులయ్యెదరు. తమ స్వంత సుఖోపభోగమునకై కర్మనాచరించెడి పాపులు పాపమును మాత్రమే సంపాదించెదరు.(3/13)

ప్రభూ! ఇప్పుడే తమరు కర్తవ్య కర్మను గురించిన బ్రహ్మదేవుడి ఆజ్ఞను వినిపించారు. సృష్టి చక్రము ననుసరించి మనిషికి కర్తవ్య కర్మాచరణము తప్పదా? అని నేను తెలియగోరుచున్నాను?

ఔను, చాలా తప్పని సరి. ఎందుకంటె ప్రాణులన్నియు అన్నమునుండి ఉత్పన్నమగుచున్నవి. అన్నము వర్షము నుండి ఉత్పత్తి యగును. వర్షము యజ్ఞము (కర్తవ్యకర్మ) వలన కలుగును. కర్తవ్య కర్మ నాచరించెడు మనుజుల వలన యజ్ఞము జరుగును. యజ్ఞ విధిని వివరించునవి వేదములు. ఆ వేదములు పరమాత్మనుండి వెలువడినవి. కావున సర్వవ్యాపకుడైన ఆ పరమాత్ముని ప్రాప్తి స్వకర్తవ్యాచరణము వలన మాత్రమే సంభవము. కనుక సృష్టి చక్రముననుసరించి మానవులెల్లరు తమ తమ కర్తవ్యముల నాచరించుట తప్పని సరి. (3/14–15)

ఒక వేళ ఎవరేని ఈ సృష్టి చక్రము ననుసరించి తమ కర్తవ్యము నాచరించనిచో?

పరంపరాగతమైన ఈ సృష్టి చక్రమును సురక్షితముగా నుంచుటకై కర్తవ్య కర్మ నాచరించని వారు, ఈ లోకంలో జీవించడము వ్యర్థము. అట్టి వారలు జీవించుట కంటే మరణించడమే మేలు. (3/16)

ఎవరైనా ఆసక్తిరహితంగా తమ అజ్ఞానుసారముగ కేవలము సృష్టి చక్రపు పరంపరను వదిల పరచుట కొరకే కర్తవ్యకర్మను అనుష్ఠించినచో?

అతడు తనలో తానుగా ప్రీతిగలవాడై, తనలో తానే తృప్తి నొందినవాడై సంతుష్టుడై యుండును. ఇక అతనికి చేయుటకేమీ మిగిలి యుండదు;

ఎందుకనగా అట్టి మహాత్మునకు కర్మచేయుటవలన ఎట్టి ప్రయోజనము లేదు; అటులే కర్మచేయకుండుట వలన ఎలాంటి సంబంధము (ప్రయోజనము) లేదు. అతనికి ఏ ప్రాణితోడను ఎలాంటి స్వార్థపూరితమగు సంబంధమూ ఉండదు. (3/17–18)

ప్రభూ! నేను కూడా అట్లు కాగలనా?

ఔను. నీవు ఆసక్తి రహితుడవై కర్తవ్య కర్మనాచరించుము. ఆసక్తిరహితంగా కర్తవ్య కర్మనాచరించుట వలన పరమాత్ముడు ప్రాప్తించును. (3/19)

పూర్వము ఎవరేని ఆసక్తి రహితులై కర్మనాచరించినారా? వారికి పరమాత్ముని ప్రాప్తి కూడా లభించినదా?

అవును. జనకాదులు కర్తవ్య కర్మ నాచరించియే పరమాత్మను పొందినారు. పరమాత్ముని పొందిన మీదట కూడా వారలు లోక సంగ్రహము (లోకమును చెడు మార్గమునుండి రక్షించి సన్మార్గము వైపు తెచ్చుట లోకహితార్థము) కొరకే కర్మ నాచరించిరి. ఇందువలన నీవు కూడా లోక సంగ్రహమును దృష్టి యందుంచుకొని, నీ కర్తవ్య కర్మను ఆచరించుము. (3/20)

ప్రభూ! అది లోకసంగ్రహము ఎట్లగును?

రెండు విధాలుగా అగును. – స్వయంగా కర్తవ్య పరాయణుడగుట వలన మరియు ఇతరులకు ఉపదేశించుట వలన లోకసంగ్రహము జరుగును. శ్రేష్ఠ పురుషుడు స్వయంగా తత్పరతా పూర్వకంగా కర్తవ్య కర్మనాచరించినచో, అటులనే అతనిని అనుసరించి లోకులు కర్మ నాచరించెదరు. గొప్పవారు తమ వాక్కులచేత ధృవీకరించిన దానినే జనులు అనుసరించెదరు.(3/21)

పరమాత్మ ప్రాప్తి విషయంలో తాము జనకాదులను ఉదాహరించినట్లు, లోకసంగ్రహ విషయంలోకూడా ఏదేని ఉదాహరణ గలదా?

పార్థా! ఉన్నది. అందుకు ఉదాహరణముగా నన్నే తీసుకొమ్ము. నాకు ఈ మూడు లోకములందును ఎలాంటి కర్తవ్యమును లేదు. అట్లే పొందని వస్తువుగాని, పొందదగిన వస్తువుగాని ఏదీ లేదు. అయినను నేను కర్తవ్య కర్మను ఆచరించుచున్నాను కదా! (3/22)

ప్రభూ! తమకు కర్తవ్య కర్మనాచరించ వలసిన అవసరమేమున్నది?

అవును, కుంతీపుత్రా! అవసరమున్నది. ఏలయనగా, నేనొక వేళ జాగరూకుడనై కర్తవ్య కర్మను చేయకున్నచో, మనుష్యులు నన్నే అనుసరించి వర్తించెదరు అనగా కర్తవ్య కర్మను చేయుటను వదిలివేయుదురు. (3/23)

దీని వలన ఏమగును భగవన్?

ఒకవేళ నేను కర్తవ్య కర్మను చేయకుందునేని ఈ లోకములు నశించిపోవును. నన్ను చూసి ఈ మానవులు తమ తమ కర్తవ్య కర్మలను చేయకుండుటచే లోకములన్నియు నష్ట - భ్రష్టములైపోవును. మరియు అన్ని విధములగు సంకర దోషములకు కర్తను నేనే యగుదును. (3/24)

ఈ దృష్టితో నీకు లోక సంగ్రహార్థముగా కర్తవ్య కర్మ చేయుట మిక్కిలి తప్పని సరి యగుచున్నది. కాని తత్త్వజ్ఞులు, జీవన్ముక్తులునగు మహాపురుషులకు కూడా కర్తవ్య కర్మ చేయుట తప్పని సరియా?

అవును అర్జునా! అవసరమే కాదు, చాలా అవసరము. అజ్ఞానులగు మనుష్యులు కర్మలయందు ఆసక్తులై, కేవలము ఫలాసక్తితో ఏ ప్రకారముగా కర్మలను శ్రద్ధగా చేయుచున్నారో, అదే ప్రకారము ఆసక్తిరహితులగు జ్ఞానులు కూడా లోక సంగ్రహమునకై కర్మలను చక్కగా ఆచరించవలెను. జ్ఞానియగు పురుషుడు కర్మల యందు ఆసక్తులగు అజ్ఞానుల యొక్క బుద్ధిలో ఏవిధమైన భ్రమను కలిగించకుండా గొప్ప నేర్పుతో తాను స్వయంగా కర్మ చేయుచూ, వారితో కర్మను చేయించవలెను. (3/25-26)

జ్ఞాని, అజ్ఞాని యొక్క కర్మాచరణలో గల భేదమేమి?

అర్జునా! అజ్ఞాని ప్రకృతి ద్వారా జరుగుచున్న క్రియలను 'నేను చేయుచున్నాడను' అని తలంచి మోహితుడగుచున్నాడు; అనగా వాని యందాసక్తుడగుచున్నాడు. మరియు జ్ఞాని సకల గుణములు, గుణములందే ప్రవర్తించుచున్నవి. అనగా క్రియలన్నియునూ ప్రకృతిలోనే జరుగుచున్నవని తలంచి వాని యందాసక్తుడు గాకుండును. అనగా మోహితుడు గాకుండును. (3/27-28)

నీపైన ఎంతటి బాధ్యత గందో; అంతే బాధ్యత జ్ఞానిపైన గూడ గలదా?

లేదు! జ్ఞాని, అజ్ఞాని వలె కర్మచేయకుండినను ఫరవాలేదు. అయితే జ్ఞానియగు వాడు, ఏవిధంగానైనా మందమతియగు అజ్ఞానిని చలింపచేయగూడదు. (3/29)

కాని నేను మాత్రము చలించి పోవుచున్నాను కృష్ణా! ఏమి చేయుదును?

అర్జునా! నీవు సమస్త కర్మలను నాకు సమర్పించి, ఆశ, మమతను వీడి నిశ్చింతుడవై యుద్ధము (కర్తవ్య కర్మ)ను చేయుము. (3/30)

ఇట్లు చేయుటవలన ఏమగును?

దోషదృష్టి రహితులై శ్రద్ధతో నా ఈ అభిప్రాయములను ఆచరించెడు వారలు ముక్తులయ్యెదరు. (3/31)

చేయకుండినచో ఏమగును?

దోష దృష్టిని కలిగి నా అభిప్రాయమును అనుసరించి ఆచరించని వారిని మూర్ఖులని భావింపుము. అంతేగాక, వారిని నశించిన వారుగా నెరుగుము. (3/32)

నీ యొక్క అభిప్రాయమును ఆచరించని ఎడల వారు ఏల పతనమొందెదరు?

జ్ఞాని యగువాడు తన శుద్ధ ప్రకృతి (రాగ, ద్వేష రహిత స్వభావము) ననుసరించి క్రియ నాచరించును. కాని ఈ మనుజులు తమ దూషిత ప్రకృతి (రాగ, ద్వేష యుక్త స్వభావము) ననుసరించియే కర్మ నాచరించెదరు; కావున వారలు పతనమయ్యెదరు. (3/33)

పతనము గాకుండుటకు గల ఉపాయమేమి?

మనుష్యుడు రాగ – ద్వేషములకు వశీభూతుడై (లోబడి) కర్మను చేయకూడదు; ఏలయనగా ఈ రెండునూ మనుజునకు శత్రువులు గదా! (3/34)

అయినచో మనుష్యుడు ఏమి చేయవలెను?

స్వధర్మమును ఆచరించ వలయును. గుణము లేనిదైనను తన స్వధర్మమే (కర్తవ్యమే) శ్రేష్ఠమైనదని ఆచరించుచూ ఒకవేళ మరణించినను అది శ్రేయస్కరమే యగును. కాని ఇతరుల ధర్మము ఎంతటి గుణవంతమైన దైనప్పటికినీ అది భయదాయకమైనది (3/35)

అర్జునుడు ఇట్లనెను -

కృష్ణా! తన ధర్మము నాచరించుటయే శ్రేష్ఠమైనప్పుడు, మనుజుడు కోరకుండగనే దేనిచేత ప్రేరేపింపబడి అధర్మము (పాపము) ను ఆచరించుచున్నాడు? (3/36)

భగవానుడు ఇట్లు చెప్పెను – పార్థా! రజోగుణమువలన పుట్టినది కామము (కోరిక) అది ఎప్పుడు కూడా తృప్తి పొందునది కాదు; మిక్కిలి దుష్టమైనది. ఈ విషయంలో నీవు దీనినే శత్రువుగా నెరుగుము అనగా పాపము చేయించునదిగా తెలియుము. (3/37)

మహాపాపియైన కామము ఏమి చేయును?

పొగ అగ్నిని; మురికి అద్దమును; మావి గర్భమును కప్పివేయునట్లు ఈ కామము (కోరిక) పాపము చేయకూడదనెడు కోరికను అణచిపెట్టి పాపమునందు నియోగించును. (3/38)

ఇట్టి కామము ఎచట నుండును?

కౌంతేయా! ఆ కామము ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి – అను నీ మూడు స్థానములందుండి జ్ఞానమును కప్పివేసి జీవాత్మను మోహ పెట్టుచున్నది. (3/39-40)

అట్టి కామమును నశింప జేయుటెట్లు?

అర్జునా! ముఖ్యముందుగా ఇంద్రియములను వశపరచుకొని, జ్ఞాన – విజ్ఞానమును నశింప జేయునట్టి, మహాపాపియగు కామమును చంపివేయుము. (3/41)

కాని కృష్ణా! ఇట్టి మహాపాపియగు కామమును చంపివేయగల శక్తి గలుగుటెట్లు?

ఓ మహాబాహూ! శరీరమున కంటె ఇంద్రియములు గొప్పవి, బలమైనవి, ప్రకాశించునవి, వ్యాపకములైనవి, సూక్ష్మములైనవి. ఇంద్రియములకంటే మనస్సు గొప్పది. మనస్సుకంటే బుద్ధిగొప్పది. బుద్ధికంటే కామము గొప్పది. కామమును ఇట్లు గొప్పదిగా నెరిగి ఆత్మబలముతో తనను తాను వశపరచుకొని కామమును చంపివేయవలెను. [కామము 'అహమ్' (కర్త) యందుండును. కావున కర్త జడవస్తువులచే ఆకర్షితుడగును. 'అహమ్'నందు ఒకటి ప్రకృతి (జడ) అంశము; మరొకటి పరమాత్మ (చేతన) అంశము. ప్రకృతి అంశము సహజముగా ప్రకృతి వైపునను, పరమాత్మ అంశము పరమాత్మ వైపునను (సజాతీయమగుటవలన) ఆకర్షించును. కావున 'అహమ్' యొక్క జడ–అంశమునందు కామముండును. చేతన అంశమునందు తత్త్వజిజ్ఞాస, ప్రేమపిపాస మొదలగునవి ఉండును.] (3/42-43)

'కర్మయోగము'
అనెడు
మూడవ అధ్యాయము ముగిసెను.

* * *

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

నాల్గవ అధ్యాయము-జ్ఞాన, కర్మ, సన్న్యాసయోగము

శ్రీ భగవానువాచ

ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవానహమవ్యయమ్ ।
వివస్వాన్ మనవే ప్రాహ మనురిక్ష్వాకవేఽబ్రవీత్ ॥ 1 ॥

ఏవం పరంపరాప్రాప్తమిమం రాజర్షయో విదుః ।
స కాలేనేహ మహతా యోగో నష్టః పరంతప ॥ 2 ॥

స ఏవాయం మయా తేఽద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః ।
భక్తోఽసి మే సఖా చేతి రహస్యం హ్యేతదుత్తమమ్ ॥3 ॥

అర్జున ఉవాచ

అపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః ।
కథమేతద్విజానీయాం త్వమాదౌ ప్రోక్తవానితి ॥ 4 ॥

శ్రీ భగవానువాచ

బహూని మే వ్యతీతాని జన్మాని తవ చార్జున ।
తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప ॥ 5 ॥

అజోఽపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరోఽపి సన్ ।
ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సంభవామ్యాత్మమాయయా ॥ 6 ॥

యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత ।
అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహమ్ ॥ 7 ॥

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతామ్ ।
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే ॥ 8 ॥

జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమేవం యో వేత్తి తత్త్వతః ।
త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి సోఽర్జున ॥ 9 ॥

వీతరాగభయక్రోధా మన్మయా మాముపాశ్రితాః ।
బహవో జ్ఞానతపసా పూతా మద్భావమాగతాః ॥ 10 ॥

యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాంస్తథైవ భజామ్యహమ్ ।
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః ॥ 11 ॥

కాంక్షంతః కర్మణాం సిద్ధిం యజంత ఇహ దేవతాః ।
క్షిప్రం హి మానుషే లోకే సిద్ధిర్భవతి కర్మజా ॥ 12 ॥

చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మవిభాగశః ।
తస్య కర్తారమపి మాం విద్ధ్యకర్తారమవ్యయమ్ ॥ 13 ॥

న మాం కర్మాణి లిమ్పన్తి న మే కర్మఫలే స్పృహా ।
ఇతి మాం యోఽభిజానాతి కర్మభిర్న స బధ్యతే ॥ 14 ॥

ఏవం జ్ఞాత్వా కృతం కర్మ పూర్వైరపి ముముక్షుభిః ।
కురు కర్మైవ తస్మాత్త్వం పూర్వైః పూర్వతరం కృతమ్ ॥ 15 ॥

కిం కర్మ కిమకర్మేతి కవయోఽప్యత్ర మోహితాః ।
తత్తే కర్మ ప్రవక్ష్యామి యద్జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్ ॥ 16 ॥

కర్మణో హ్యపి బోద్ధవ్యం బోద్ధవ్యం చ వికర్మణః ।
అకర్మణశ్చ బోద్ధవ్యం గహనా కర్మణో గతిః ॥ 17 ॥

కర్మణ్యకర్మ యః పశ్యేదకర్మణి చ కర్మ యః ।
స బుద్ధిమాన్ మనుష్యేషు స యుక్తః కృత్స్నకర్మకృత్ ॥ 18 ॥

యస్య సర్వే సమారంభాః కామసంకల్పవర్జితాః ।
జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం తమాహుః పండితం బుధాః ॥ 19 ॥

త్యక్త్వా కర్మఫలాసంగం నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః ।
కర్మణ్యభిప్రవృత్తోఽపి నైవ కించిత్కరోతి సః ॥ 20 ॥

నిరాశీర్యతచిత్తాత్మా త్యక్తసర్వపరిగ్రహః ।
శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్ ॥ 21 ॥

యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టో ద్వంద్వాతీతో విమత్సరః ।
సమః సిద్ధావసిద్ధౌ చ కృత్వాపి న నిబధ్యతే ॥ 22 ॥

గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థితచేతసః ।
యజ్ఞాయాచరతః కర్మ సమగ్రం ప్రవిలీయతే ॥ 23 ॥

బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మ హవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతమ్ ।
బ్రహ్మైవ తేన గన్తవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా ॥ 24 ॥

దైవమేవాపరే యజ్ఞం యోగినః పర్యుపాసతే ।
బ్రహ్మాగ్నావపరే యజ్ఞం యజ్ఞేనైవోపజుహ్వతి ॥ 25 ॥

శ్రోత్రాదీనీంద్రియాణ్యన్యే సంయమాగ్నిషు జుహ్వతి ।
శబ్దాదీన్ విషయానన్య ఇంద్రియాగ్నిషు జుహ్వతి ॥ 26 ॥

సర్వాణీంద్రియకర్మాణి ప్రాణకర్మాణి చాపరే ।
ఆత్మసంయమయోగాగ్నౌ జుహ్వతి జ్ఞానదీపితే ॥ 27 ॥

ద్రవ్యయజ్ఞాస్తపోయజ్ఞా యోగయజ్ఞాస్తథాపరే ।
స్వాధ్యాయజ్ఞానయజ్ఞాశ్చ యతయః సంశితవ్రతాః ॥ 28 ॥

అపానే జుహ్వతి ప్రాణం ప్రాణేఽపానం తథాపరే ।
ప్రాణాపానగతీ రుద్ధ్వా ప్రాణాయామపరాయణాః ॥ 29 ॥

అపరే నియతాహారాః ప్రాణాన్ ప్రాణేషు జుహ్వతి ।
సర్వేఽప్యేతే యజ్ఞవిదో యజ్ఞక్షపితకల్మషాః ॥ 30 ॥

యజ్ఞశిష్టామృతభుజో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ ।
నాయం లోకోఽస్త్యయజ్ఞస్య కుతోఽన్యః కురుసత్తమ ॥ 31 ॥

ఏవం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణో ముఖే ।
కర్మజాన్ విద్ధి తాన్ సర్వానేవం జ్ఞాత్వా విమోక్ష్యసే ॥ 32 ॥

శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞాత్ జ్ఞానయజ్ఞః పరంతప ।
సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే ॥ 33 ॥

తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా ।
ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్త్వదర్శినః ॥ 34 ॥

యద్‌జ్ఞాత్వా న పునర్మోహమేవం యాస్యసి పాండవ ।
యేన భూతాన్యశేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్మన్యథో మయి ॥ 35 ॥

అపి చేదసి పాపేభ్యః సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః ।
సర్వం జ్ఞానప్లవేనైవ వృజినం సంతరిష్యసి ॥ 36 ॥

యథైధాంసి సమిద్ధోఽగ్నిః భస్మసాత్కురుతేఽర్జున ।
జ్ఞానాగ్నిః సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా ॥ 37 ॥

న హి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహ విద్యతే ।
తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని విందతి ॥ 38 ॥

శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్పరః సంయతేంద్రియః ।
జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతిమచిరేణాధిగచ్ఛతి ॥ 39 ॥

అజ్ఞశ్చాశ్రద్దధానశ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి ।
నాయం లోకోఽస్తి న పరో న సుఖం సంశయాత్మనః ॥ 40 ॥

యోగసన్న్యస్తకర్మాణం జ్ఞానసంఛిన్నసంశయమ్ ।
ఆత్మవంతం న కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ ॥ 41 ॥

తస్మాదజ్ఞానసంభూతం హృత్స్థం జ్ఞానాసినాత్మనః ।
ఛిత్త్వైనం సంశయం యోగమాతిష్ఠోత్తిష్ఠ భారత ॥ 42 ॥

ఓం తత్సదితి శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
జ్ఞానకర్మసన్న్యాసయోగో నామ చతుర్థోఽధ్యాయః ॥4॥

* * *

॥ ఓం శ్రీ పరమాత్మనే నమః ॥

నాల్గవ అధ్యాయము

కృష్ణా! కర్మయోగమునందు కామము (కోరిక)ను నశింపజేయుటకు నీవు తెల్పిన ఆ కర్మయోగమునకు గల పరంపర ఎట్టిది?

శ్రీ భగవానుడు ఇట్లు పలికెను – కుంతీపుత్రా! ఈ నాశరహితమగు యోగమును నేను తొలుదొల్త సూర్యునకు చెప్పితిని. సూర్యుడు తన పుత్రుడగు మనువుతో; మనువు తన పుత్రుడగు ఇక్ష్వాకునకు చెప్పెను. ఇట్లీ పరంపరగా వచ్చిన యోగమును తెలిసినవారు లేనందున ఇప్పుడది లుప్త ప్రాయమైనది.

ఓయి అర్జునా! నీవు నా భక్తుడవు, మిత్రుడవు కావున ఈ పురాతనమైన యోగమును నేను నీకు చెప్పితిని. అది మిగుల ఉత్తమమైనది, రహస్యమైనది. (4/1–3)

అర్జునుడు ఇట్లు పలికెను --

కాని ప్రభూ! నీవు ఉపదేశించినట్టి సూర్యుడు చాలా ముందుగా పుట్టియుండెను. మరి నీ జన్మము (అవతారము) ఇటీవలిది గదా! అయినచో పూర్వము (మహా సృష్టి ప్రారంభంలో) నీవే సూర్యునకు ఉపదేశించితివను సంగతిని నేనెట్లు గ్రహించగలను? (4/4)

శ్రీ భగవానుడు ఇట్లు చెప్పెను —

అర్జునా! ఇది నా ఈ అవతారమునకు సంబంధించినది కాదు. నాకును, నీకును అనేక జన్మలు గడచినవి. వాని నన్నింటిని నేనెరుగుదును. అనగా, ఏ, ఏ జన్మము (అవతారము)లందు నేను ఏమేమి చేసితినో, ఆ సంగతులన్నింటిని నేను ఎరుగుదును. కాని నీవు, నీ జన్మలనుగాని, కర్మలను గాని ఎరుగవు. (4/5)

నేను జన్మించినట్లుగా, నీవు జన్మించలేదా ఏమి?

లేదు! నేను పుట్టుక లేని వాడను, అవినాశిని, ప్రాణులకు ఈశ్వరునిగా వుంటూనే స్వీయ ప్రకృతిని వశపరచుకొని నా యోగమాయ చేత ప్రకటమగుచున్నాను (అవతరించుచున్నాను). (4/6)

నీవు అవతరించెడు సమయ మెట్టిది?

ధర్మమునకు హాని, అధర్మమునకు వృద్ధి కలిగినప్పుడు నేను అవతరించెదను. (4/7)

నీవు అవతరించుటకుగల ప్రయోజనమేమిటి?

సాధువు (భక్తు)ల రక్షణ, దుష్టుల శిక్షణ మరియు ధర్మ సంస్థాపన చేయుటకై నేను యుగ - యుగములందు అవతరించుచుందును. (4/8)

ఈవిధంగా మాటి - మాటికి జన్మించుట (అవతరించుట) వలన తమరు బంధింపబడరా ఏమి?

లేదు! నా యొక్క జన్మ, కర్మలు దివ్యమైనవి. నాదంటూ ఏలాంటి స్వార్థము, ప్రయోజనము లేకుండగ లోకమునకు మేలు చేకూర్చుట కొరకే నేను ప్రకటమయ్యెదను. దీనినెవరు యథార్థముగా తెలుసుకొనెదరో, వారు నన్ను పొందెదరు. మరల జన్మించరు. (4/9)

నిన్ను పొందెదరనుటలో ఏదేని ప్రమాణము కూడా గలదా?

మత్ పరాయణులైన చాలామంది మనుష్యులు నాయొక్క దివ్యమైన జన్మకర్మల, జ్ఞానముతో పవిత్రులై, రాగాదుల చేత రహితులై నన్నే పొందియుండిరి. (4/10)

వారు ఏ భావముతో నిన్ను శరణుపొందెదరు?

వారు సంసారమును విడిచి పెట్టి ఏ భావంతో నా శరణు పొందెదరో, నేను కూడా వారి యెడల అదే భావంతో అటులే వ్యవహరించెదను. నా కర్మమును యథార్థముగా తెలిసికొనునట్టి ఈ వ్యవహారపు తీరు సాంసారిక మనుజులపైన గొప్పగా ప్రభావము కల్గించును. తద్వారా వారు కూడా స్వార్థమును, అభిమానమును విడనాడి లోకమునకు మేలు చేయుటకై తత్పరులయ్యెదరు.* (4/11)

---

* భగవానుడు అవతరించుట, భక్తులను రక్షించుట, దుష్టులను అంతమొందించుట (శిక్షించుట) ధర్మమును సంస్థాపించుట, అతని పరాయణులను వారికి అన్ని విధములుగా మేలు చేయుట, వారి యెడల ప్రేమాదరముల జూపుట - ఇవన్నియునూ కర్మ యోగము యొక్క ఆదర్శములు, వాని వలన లోకమునకు మేలు కలుగును.

నీ శరణుగోరు వారలకు నీవు ఇంతగా అనుకూలమైనప్పటికి కూడా మనుష్యులు నిన్ను విడిచిపెట్టి, ఇతర దేవతలను ఏం ఉపాసించెదరు?

వారి అంతర్యమున ప్రాపంచిక మహత్త్వముండుట వలన వారలు కర్మజనిత సిద్ధినే కోరెదరు. అందుచేత వారలు నన్ను విడిచిపెట్టి దేవతలను ఉపాసించెదరు; ఏలయనగా వారికి కర్మ జన్య సిద్ధి శీఘ్రముగ గలుగును. (4/12)

మనుష్యులు కర్మ జనిత సిద్ధి నపేక్షించి ఏవిధంగా శుభకర్మను జేసెదరో అనగా దేవతలనుపాసించెదరో, అటులే నీవు కూడా ఏదేని ఫలమునపేక్షించి సృష్టి రచన చేయుచుండవచ్చునుగదా?

నేను జీవుల గుణ, కర్మల ననుసరించి వారిని నాలుగు వర్ణములుగా సృజించుదును. అయితే కర్తృత్వమును, ఫలాకాంక్షను లేకుండా జేసెదను. అందుచేత ఆ కర్మ నన్ను బంధింపదు. అంతేగాదు, ఇట్టి తత్త్వమును తెలిసికొనినవాడు కూడా కర్మలతో ఎప్పుడూ బంధింపబడడు.* (4/13-14)

ఇట్టి తత్త్వమును తెలిసికొని ఇంతకు ముందుకూడా ఎవరేని కర్మ నాచరించియున్నారా?

అవును. పూర్వము ముముక్షువులు ఇట్టి తత్త్వమును తెలుసుకొని కర్మనాచరించిరి. అందుచేత నీవు కూడా వారి వలెనే కర్మను చేయుము. (4/15)

ఏ కర్మను ముముక్షువులు ఆచరించినారో; ఏ కర్మను చేయుటకై నీవు ఆజ్ఞాపించుచున్నావో, అట్టి కర్మ ఏమిటి?

కర్మ అనగా నేమి? అకర్మ అనగా నేమి? అను విషయంలో గొప్ప విద్వాంసులు కూడా మోహితులయ్యేదరు. దేని ద్వారా నీకు ముక్తి కలుగునో, అట్టి కర్మ తత్త్వమునే ఇప్పుడు నీకు తెలియ జేసెదను. కర్మ, వికర్మ, అకర్మ — అని కర్మ మూడు విధములు. వాని తత్త్వమును తప్పకుండా తెలుసుకొనవలెను. ఏలయనగా కర్మ తత్త్వము మిక్కిలి నిగూఢమైనది. దానినెరుగుట అవసరము. (4/16-17)

---

* భగవంతుడు ఫలేచ్ఛారహితుడై కర్మ చేయు నటులే మనము కూడా ఫలము నందాసక్తిని (కోరికను) విడిచి పెట్టి కర్మను చేయాలి — అని ఈ రీతిగా తెలుసుకొని కర్మ చేయువాడు కూడా బంధింపబడడు.

కర్మ, అకర్మల తత్త్వమును తెలియుట అనగా నేమి?

కర్మయందు అకర్మను, అకర్మయందు కర్మను చూచుట అనగా కర్మ చేయుచు నిర్లిప్తంగా నుండుట మరియు నిర్లిప్తంగా నుంటూ కర్మనాచరించుట – అను నీ రీతిగా సమస్త కర్మలను చేయు వాడే యోగి, బుద్ధిమంతుడు. (4/18)

ఏమిటా బుద్ధిమత్వము?

ఎవని కర్మలు సంకల్పము, కోరికలు లేనివై యుండునో; ఎవని సమస్త కర్మలు జ్ఞానాగ్ని చేత దహింపబడునో; అట్టి వానిని జ్ఞానులు కూడా పండితుడు అని పలికెదరు. ఇదియే అతని బుద్ధిమత్వము, విజ్ఞత యనబడును. (4/19)

అట్టి పురుషుని స్థితి ఏమగును?

అతడు కర్మ, కర్మఫలములయందు ఆసక్తిని, ఆశ్రయమును కలిగియుండడు. నిరంతరము తృప్తిగా నుండును. అందుచేత అతడు సమస్తమును ఆచరించుచు కూడా ఏమియు చేయని వాడే యగును. (4/20)

ఒకవేళ ఏ సాధకుడేని నివృత్తి పరాయణుడగునో?

శరీర అంతఃకరణములను వశపరచుకొన్నవాడు, సకల విధముల సంగ్రహము (పరిగ్రహము)ను త్యజించినవాడును, సాంసారిక ఆశలేనివాడునగు సాధకుడు కేవలము శరీర సంబంధమగు కర్మను జేసినను బంధింపబడడు. (4/21)

ఒకవేళ సాధకుడు ప్రవృత్తి పరాయణుడగునో?

అతడు కూడా ఎలాంటి పరిస్థితి ఏర్పడునో, దానితోడనే సంతుష్టుడై యుండును, ఈర్ష్యలేనివాడును, ద్వంద్వరహితుడును (ఏదేని కార్యము) సిద్ధించినను, సిద్ధింపకున్నను సమంగా నుంటూ కర్మ జేసినను బంధింపబడడు. అంతేగాదు, ఎవడు ఆసక్తిరహితుడై, స్వాధీనుడై, పరమాత్మను పొందుటకు మాత్రమే నిశ్చయము గలవాడునై యట్లు యథార్థంగా కర్మనాచరించువాడునగు సాధకుని యొక్క సమస్త కర్మలు విలీనమై పోవును అనగా వాని కర్మలన్నియును అకర్మగా నగుచున్నవి. (4/22-23)

కృష్ణా! ఆ యజ్ఞము లెన్ని విధములుగా నుండును?

పార్థా! సకల కరణములు, ఉపకరణములు, సామగ్రి, క్రియాదులన్నియు బ్రహ్మ స్వరూపమే యగుచున్నవి. అదియే 'బ్రహ్మయజ్ఞ'మనబడును. సమస్త సామగ్రి, క్రియాదులు నాకు అర్పించబడునది 'భగవదర్పణరూప యజ్ఞము' అగును. సాధకుడు తన్నుతాను బ్రహ్మయందు ఐక్యము చేయునది 'అభిన్నతారూప యజ్ఞము' అగును. సాధకుడు తన యింద్రియములను వాని - వాని విషయములనుండి తొలగ చేయునట్టిది, సంయమనము చేయునట్టిది - 'సంయమ రూపయజ్ఞము' అనబడును. సాధకుడు రాగ - ద్వేష రహితముగ ఇంద్రియములతోడ విషయ సేవనము చేయునది 'విషయ-హవనరూప యజ్ఞ'మగును. ప్రాణముల, ఇంద్రియముల, మనస్సు యొక్క వ్యాపారములనన్నింటిని నిరోధించి, బుద్ధి జాగ్రుతమై యుంటూ నిర్వికల్పము నొందుట 'సమాధిరూప యజ్ఞ'మగును. లోకోపకారమునకై ధనమును వ్యయము చేయుట 'ద్రవ్య యజ్ఞ'మగును. స్వధర్మమును నిర్వహించుట యందు కలిగెడు కష్టమును ప్రసన్నతా పూర్వకంగా సహించుట 'తపోయజ్ఞ'మగును. సిద్ధి - అసిద్ధి యందు సమంగా నుండుటయే 'యోగ యజ్ఞము' అనబడును, సత్-శాస్త్రముల పఠన, పారనము, నామ-జపాదులను చేయుట, 'స్వాధ్యాయరూప జ్ఞానయజ్ఞము' అగును. పూరకము, కుంభకము, రేచకములతో ప్రాణాయామము చేయుట 'ప్రాణాయామ రూపయజ్ఞ'మగును. ఏఏ స్థానములందు ప్రాణములుండునో ఆయా స్థానములందే ప్రాణములను నిలిపివేయుటను 'స్తంభవృత్తి ప్రాణాయామ రూప యజ్ఞ'మందురు. ఈ సమస్త యజ్ఞములు కేవలము కర్మసంబంధమగు బంధమును తొలగించుట కొరకేనని ఎరుగవలెను. ఈ విధంగా చేయబడిన యజ్ఞముల వలన సకల పాపములు నశించిపోవును. (4/24-30)

అచ్యుతా! పాపములు నశించిన మీదట ఏమగును?

ఓ కురుశ్రేష్ఠా! పైన వర్ణించబడిన యజ్ఞము చేయువారలకు అమృత స్వరూపుడగు పరమాత్ముని ప్రాప్తి కలుగును. కాని యజ్ఞము చేయని వానికి ఇహలోకముకూడా లాభదాయకముగాదు. అట్టియెడల పరలోకము లాభదాయకమగుటెట్లు? (4/31)

ఈ యజ్ఞములను గూర్చి మరెచ్చట వర్ణింపబడియున్నవి?

ఓ పరంతపా! ఈ విధమైన యజ్ఞములు వేదములందు వర్ణింపబడియున్నవి. ఈ యజ్ఞములను కర్మవలన పుట్టినవానిగ (కర్మజన్యములని) నీ వెరుంగుము. ఇవ్విధముగ తెలిసి యజ్ఞము చేసిన యెడల నీవు అశుభ సంసారమునుండి విముక్తుడవు కాగలవు. (4/32)

ప్రభూ! శ్రేష్ఠమైన యజ్ఞ మెయ్యది?

పరంతపా! కర్మ జన్య యజ్ఞము కంటే జ్ఞాన యజ్ఞము శ్రేష్ఠమైనది. ఏలయనిన జ్ఞానమునందే సమస్త కర్మలు లయమగుచున్నవి. (4/33)

మధుసూదనా! ఇట్టి జ్ఞానమును పొందుటెట్లు?

ఓ కుంతీ పుత్రా! అట్టి జ్ఞానమును పొందుట కొరకై నీవు జ్ఞానుల వద్ద కేగుము. వారి పాదపద్మములకు సాష్టాంగ వందనము నాచరింపుము. అనంతరము వారికి సేవ చేయుము. వినయ పూర్వకంగా తత్త్వ జిజ్ఞాసను గూర్చి ప్రశ్నించుము. అప్పుడా జ్ఞానులగు మహాపురుషులు నీకు జ్ఞానమును ఉపదేశించెదరు. (4/34)

కృష్ణా! వారి ఉపదేశ జ్ఞానమువలన ఏమి లభించును?

అర్జునా! ఆ జ్ఞానము లభించిన పిమ్మట నీకు మోహము కలుగకుండును. అంతేగాక నీవు సమస్త ప్రాణులను మొదట నీయందును, మరల నాయందును చూడగలవు. అనగా సర్వత్రా ఒకే ఒక పరమాత్మ తత్త్వమును మాత్రమే అనుభవింప గలవు. (4/35)

ప్రభూ! ఈ జ్ఞానము యొక్క మహిమ ఇంకనూ ఏమైన గలదా?

అవును పార్థా! ఉన్నది. ఒకవేళ నీవు సమస్త పాపాత్ముల కంటే కూడా మిగుల పాపివైనప్పటికి గూడా జ్ఞాన రూపమగు నావ ద్వారా సకల పాపములను నీవు లెస్సగా దాటగలవు. (4/36)

నావ ద్వారా సముద్రమును దాటిన మీదట సముద్ర మెట్లుండునో, అటులే పాపముల నుండి దాటిన పిమ్మట పాపమైతే వుంటుంది గదా?

లేదు అర్జునా! దేదీప్యమానమగు (ప్రజ్వలింప చేయబడిన) అగ్ని కట్టెలను ఏవిధంగా కాల్చి పూర్తిగా బూడిద జేయునో, అదే విధంగా జ్ఞాన రూపమగు అగ్ని సమస్త కర్మలను భస్మమొనర్చును. కావున ఈ

మర్త్యలోకమునందు జ్ఞానముతో సమానముగ పవిత్రమైనది ఏదియును లేదు. ఆ జ్ఞానమే కర్మయోగము ద్వారా సిద్ధిని బొందిన పురుషునకు తనంతతానుగా ప్రాప్తించును. (4/37–38)

కర్మయోగ సిద్ధిని బొందిన పురుషునకు తనకు తానుగా ప్రాప్తించుచున్నట్టి జ్ఞానమును సాధకుడు పొందుటెట్లు?

పార్థా! ఇంద్రియములను వశపరచుకొన్నవాడు, సాధన పరాయణుడు, శ్రద్ధ గలవాడునగు సాధకునకు అట్టి జ్ఞానము లభించ గలదు. ఇక జ్ఞానమును పొందిన అతడు మిక్కిలి శీఘ్రముగ పరమశాంతిని పొందగలుగును. (4/39)

కృష్ణా! ఇట్టి జ్ఞానమును పొందుటలో గల ఆటంకమేమిటి?

కుంతీ పుత్రా! స్వయంగా తెలియనివాడు, ఇతరులపై శ్రద్ధ లేనివాడు, సంశయ చిత్తుడు నగు పురుషుడు పతనమొందును. ఇట్టి సంశయము గల పురుషునకు ఇహలోకముగాని, పరలోకముగాని సౌఖ్యదాయకముగా నుండదు. (4/40)

ప్రభూ! ఈ సంశయము దూరమైన పిదప ఏమగును?

ధనంజయా! కర్మయోగము ద్వారా కర్మలను నాశమొనర్చిన వాడును, వివేక - విచారములతో సంశయమును నివర్తించిన వాడును అగు పురుషునకు జ్ఞానము లభించును. ఇక అతనిని కర్మలు బంధింపజాలవు. (4/41)

అర్జునా! హృదయమున నున్నట్టి అజ్ఞానమువలన పుట్టిన సంశయములను జ్ఞాన రూపియను ఖడ్గముచే ఛేదించి నీవు నీ కర్తవ్య నిర్వహణమునకై సిద్ధము గమ్ము. (4/42)

'జ్ఞాన, కర్మ, సన్న్యాస యోగము'
అనెడు
నాలుగవ అధ్యాయము ముగిసెను.

* * *

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

ఐదవ అధ్యాయము - కర్మసన్న్యాసయోగము

అర్జున ఉవాచ

సన్న్యాసం కర్మణాం కృష్ణ పునర్యోగం చ శంససి ।
యచ్ఛ్రేయ ఏతయోరేకం తన్మే బ్రూహి సునిశ్చితమ్ ॥ 1 ॥

శ్రీభగవానువాచ

సన్న్యాసః కర్మయోగశ్చ నిఃశ్రేయసకరావుభౌ ।
తయోస్తు కర్మసన్న్యాసాత్ కర్మయోగో విశిష్యతే ॥ 2 ॥

జ్ఞేయః స నిత్యసన్న్యాసీ యో న ద్వేష్టి న కాంక్షతి ।
నిర్ద్వంద్వో హి మహాబాహో సుఖం బంధాత్ప్రముచ్యతే ॥ 3 ॥

సాంఖ్యయోగౌ పృథగ్బాలాః ప్రవదంతి న పండితాః ।
ఏకమప్యాస్థితః సమ్యగుభయోర్విందతే ఫలమ్ ॥ 4 ॥

యత్సాంఖ్యైః ప్రాప్యతే స్థానం తద్యోగైరపి గమ్యతే ।
ఏకం సాంఖ్యం చ యోగం చ యః పశ్యతి స పశ్యతి ॥ 5 ॥

సన్న్యాసస్తు మహాబాహో దుఃఖమాప్తుమయోగతః ।
యోగయుక్తో మునిర్బ్రహ్మ నచిరేణాధిగచ్ఛతి ॥ 6 ॥

యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః ।
సర్వభూతాత్మభూతాత్మా కుర్వన్నపి న లిప్యతే ॥ 7 ॥

నైవ కించిత్ కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్ ।
పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్రన్నశ్నన్ గచ్ఛన్ స్వపన్ శ్వసన్ ॥ 8 ॥

ప్రలపన్ విసృజన్ గృహ్ణన్నున్మిషన్ నిమిషన్నపి ।
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు వర్తంత ఇతి ధారయన్ ॥ 9 ॥

బ్రహ్మణ్యాధాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతి యః ।
లిప్యతే న స పాపేన పద్మపత్రమివాంభసా ॥ 10 ॥

కాయేన మనసా బుద్ధ్యా కేవలైరింద్రియైరపి ।
యోగినః కర్మ కుర్వంతి సంగం త్యక్త్వాత్మశుద్ధయే ॥ 11 ॥

యుక్తః కర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతిమాప్నోతి నైష్ఠికీమ్ ।
అయుక్తః కామకారేణ ఫలే సక్తో నిబధ్యతే ॥ 12 ॥

సర్వకర్మాణి మనసా సన్న్యస్యాస్తే సుఖం వశీ ।
నవద్వారే పురే దేహీ నైవ కుర్వన్ న కారయన్ ॥ 13 ॥

న కర్తృత్వం న కర్మాణి లోకస్య సృజతి ప్రభుః ।
న కర్మఫలసంయోగం స్వభావస్తు ప్రవర్తతే ॥ 14 ॥

నాదత్తే కస్యచిత్పాపం న చైవ సుకృతం విభుః ।
అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః ॥ 15 ॥

జ్ఞానేన తు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః ।
తేషామాదిత్యవద్ జ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్ ॥ 16 ॥

తద్బుద్ధయస్తదాత్మానః తన్నిష్ఠాస్తత్పరాయణాః ।
గచ్ఛంత్యపునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధూతకల్మషాః ॥ 17 ॥

విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని ।
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః ॥ 18 ॥

ఇహైవ తైర్జితః సర్గో యేషాం సామ్యే స్థితం మనః ।
నిర్దోషం హి సమం బ్రహ్మ తస్మాద్ బ్రహ్మణి తే స్థితాః ॥ 19 ॥

న ప్రహృష్యేత్ ప్రియం ప్రాప్య నోద్విజేత్ ప్రాప్య చాప్రియమ్ ।
స్థిరబుద్ధిరసంమూఢో బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మణి స్థితః ॥ 20 ॥

బాహ్యస్పర్శేష్వసక్తాత్మా విందత్యాత్మని యత్సుఖమ్ ।
స బ్రహ్మయోగయుక్తాత్మా సుఖమక్షయమశ్నుతే ॥ 21 ॥

యే హి సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖయోనయ ఏవ తే ।
ఆద్యంతవంతః కౌంతేయ న తేషు రమతే బుధః ॥ 22 ॥

శక్నోతీహైవ యః సోఢుం ప్రాక్శరీరవిమోక్షణాత్ ।
కామక్రోధోద్భవం వేగం స యుక్తః స సుఖీ నరః ॥ 23 ॥

యోఽంతఃసుఖోఽంతరారామః తథాంతర్జ్యోతిరేవ యః ।
స యోగీ బ్రహ్మనిర్వాణం బ్రహ్మభూతోఽధిగచ్ఛతి ॥ 24 ॥

లభంతే బ్రహ్మనిర్వాణమ్ ఋషయః క్షీణకల్మషాః ।
ఛిన్నద్వైధా యతాత్మానః సర్వభూతహితే రతాః ॥ 25 ॥

కామక్రోధవియుక్తానాం యతీనాం యతచేతసామ్ ।
అభితో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మనామ్ ॥ 26 ॥

స్పర్శాన్కృత్వా బహిర్బాహ్యాన్ చక్షుశ్చైవాంతరే భ్రువోః ।
ప్రాణాపానౌ సమౌ కృత్వా నాసాభ్యంతరచారిణౌ ॥ 27 ॥

యతేంద్రియమనోబుద్ధిః మునిర్మోక్షపరాయణః ।
విగతేచ్ఛాభయక్రోధో యః సదా ముక్త ఏవ సః ॥ 28 ॥

భోక్తారం యజ్ఞతపసాం సర్వలోకమహేశ్వరమ్ ।
సుహృదం సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాంతిమృచ్ఛతి ॥ 29 ॥

ఓం తత్సదితి శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
కర్మసన్న్యాసయోగో నామ పంచమోఽధ్యాయః ॥5॥

॥ ఓం శ్రీ పరమాత్మనే నమః ॥

ఐదవ అధ్యాయము

అర్జునుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ కృష్ణా! ఒకసారి కర్మల త్యాగమును (సాంఖ్యయోగము) గూర్చి చెప్పెదవు. మరొకసారి కర్మయోగము ననుష్ఠించుట గూర్చి కూడా చెప్పెదవు. ఈ రెండింటిలో నిశ్చితముగా నాకు శ్రేయస్కరమైన దానిని మాత్రమే తెలియజెప్పుము. (5/1)

శ్రీ భగవానుడిట్లు వచించెను - అర్జునా! సాంఖ్యయోగము మరియు కర్మయోగము - అను ఈ రెండునూ సమానంగా శ్రేయమును చేకూర్చునవే; కాని సాంఖ్యయోగమున కంటెను కర్మయోగమే శ్రేష్ఠమైనదని తెలియుము. (5/2)

ప్రభూ! కర్మయోగమే ఎందుకు శ్రేష్ఠమైనది?

పార్థా! రాగ, ద్వేషములు లేని కర్మయోగి ఎల్లప్పుడును సన్న్యాసిగా తెలియదగినవాడు. ఏలయనిన ఆతడు ద్వంద్వ రహితుడగుటచే సుఖముగా సంసార బంధమునుండి ముక్తుడైపోవును. (5/3)

రెండునూ మేలు చేకూర్చునవియేనని నీవు తెలిపితివి. అయితే ఆ రెండింటి ఫలములలో భేదము లేదా?

సాంఖ్యమును యోగమును వేర్వేరుగా చెప్పెడివారు బాలకులే (అజ్ఞులే) కాని పండితులుగారు. ఏలయన, రెండింటిలోనూ ఏ ఒకదాని యందు నిలిచినను సాధకుడు రెండింటి ఫలములను పొందును. అనగా - సాంఖ్యయోగులు ఏ ఫలమును పొందెదరో, అట్టి ఫలమునే కర్మయోగులు కూడా పొందెదరు. అందుచేత ఫలమునందు సాంఖ్యమును, యోగమును ఒకటిగా గాంచినవారే నిజముగ వివేక దృష్టి గలవారగుదురు.(5/4-5)

రెండింటి ఫలితము ఒక్కటే అయినప్పుడు కర్మయోగము శ్రేష్ఠమెట్లగును?

కర్మయోగము లేకుండా అనగా సిద్ధి-అసిద్ధి యందు సమంగా నుండకుండా సాంఖ్యయోగము సిద్ధించుట అనగా సమరూప స్వరూపమునందు

నిలిచియుండుట కష్టము. కాని యోగయుక్తుడగు ఏ పురుషుడు సిద్ధి - అసిద్ధి యందు సమముగనో, అతడు సమరూప బ్రహ్మను శీఘ్రముగా పొందగలుగును. (5/6)

కర్మయోగము ద్వారా బ్రహ్మను అతడెట్లు పొందగలుగును?

మనస్సును, శరీరేంద్రియములను జయించినవాడు, సమస్త ప్రాణులలో తన్నుతాను స్థితునిగా గాంచువాడునగు యోగయుక్తుడగు పురుషుడు కర్మ నాచరించుచు కూడా కర్మలతో లిప్తుడు గాకుండును అనగా తత్త్వమును పొందగలడు. (5/7)

సాంఖ్యయోగి కర్మలతో నిర్లిప్తంగా ఎట్లుండగలడు?

సత్ - అసత్ తత్త్వము నెరిగి సత్తునందే స్థిరంగా నుండెడు సాంఖ్యయోగి చూచుచు, వినుచు, స్పర్శించుచు, ఆఘ్రాణించుచు, తినుచు, నడచుచు, నిద్రించుచు, శ్వాసించుచు, మాటలాడుచు, మల మూత్రములను విసర్జించుచు, తీసికొనుచు, కన్నులు మూయుచూ, తెరుచుచూ కూడా 'ఇంద్రియములే తమ - తమ విషయములలో వర్తించుచున్నవి' అని భావించి స్వరూప భూతంగా (స్వయంగా)నే నేదికూడా చేయుట లేదని - అనుభవించి కర్మలతో నిర్లిప్తంగా నుండును. (5/8-9)

కర్మయోగి, సాంఖ్యయోగి - ఈ ఇరువురు కర్మలలో నిర్లిప్తంగా నుండెదరు. ఇట్లు నిర్లిప్తంగా నుండుటకు మరింకేదేని ఉపాయమున్నదా?

అవును. ఉన్నది. భక్తి యోగి ఆసక్తిని త్యజించి సకల కర్మలను పరమాత్మునకు అర్పించి వేయును. అందుచేత అతడు కూడా నీటి యందలి తామరాకు వలె కర్మలతో అంటుకొనకుండును. (5/10)

భక్తియోగి భగవత్సమర్పణ భావముతో కర్మ నాచరించును. కనుక అతడు కర్మలతో లిప్తుడుకాడు. అయితే కర్మయోగి ఏ ఉద్దేశ్యంతో కర్మనాచరించుచూ లిప్తుడు కాడు?

కర్మయోగి శరీర, ఇంద్రియ, మనో, బుద్ధులతో మమకారమును వదిలివేసి, ఫలాసక్తిని త్యజించి కేవలం అంతఃకరణ శుద్ధికొరకే కర్మ నాచరించుట చేత అతడు ఎల్లప్పుడు శాశ్వతమైన శాంతిని పొందును. కాని యోగి కానివాడు కోరిక కారణంగా కర్మఫలంతో బంధింపబడును. (5/11-12)

ప్రభూ! సాంఖ్యయోగి కర్మ నాచరించు విధమెట్టిది?

శరీరమును, ఇంద్రియములను, మనస్సును వశపరచుకొనిన సాంఖ్యయోగి, మనస్సుతో సకల కర్మలను నవ ద్వారములతో గూడిన శరీరమునందు వదిలి వేసి తాను చేయువానిగా గాని, చేయించువానిగా గాని యుండక స్వస్వరూపమునందే స్థితుడై యుండును. (5/13)

ఆ సాంఖ్యయోగి కర్మ చేయడు; కర్మను చేయించడు. అయితే పరమాత్ముడే కర్మ చేస్తూ, చేయించవచ్చును కదా?

ఆ పరమాత్ముడు ఎవరి కర్తృత్వాన్ని సృష్టించడు, ఎవరితోనూ కర్మను చేయించడు. అటులే ఎవరి కర్మఫల సంయోగమును గానీ సృజించడు. కాని జీవులు తమ - తమ స్వభావము (అభ్యాసము) ననుసరించియే కర్మలు చేయుదురు. తమ యందు కర్తృత్వమును భావింతురు. అందువలన కర్మల ఫలసంయోగము దానంతటదే ఏర్పడును. (5/14)

పరమాత్ముడు ఎవరి కర్తృత్వాదులను సృజించడుగానీ, ప్రాణుల కర్మఫలాన్ని అయితే స్వీకరించవచ్చును గదా?

ఆ వ్యాపక తత్త్వము (పరమేశ్వరుడు) ఎవరి పాప పుణ్యములనూ స్వీకరించడు. కాని అజ్ఞానము చేత జ్ఞానము కప్పబడి యుండుట వలననే ఆ జీవులు (జనులు) మోహము నొందుచున్నారు. అనగా తమను కర్మలకు కర్తగా, భోక్తగా భావించెదరు. అందుచేత వారు జనన - మరణచక్రములో పడెదరు. (5/15)

అయితే ఏమిటి, జీవులందరు కూడా ఇదే విధంగా తమను కర్తగా, భోక్తగా భావించి మోహము నొందుచుండెదరా?

కాదు, కాదు! జ్ఞానము ద్వారా తమ అజ్ఞానమును నశింప జేయు వారిలో ఆ జ్ఞానము సూర్యుని వలె కర్తృత్వ, భోక్తృత్వ రహితమగు తత్త్వమును ప్రకాశింప జేయుచున్నది. అనగా దానిని అనుభవింప జేయుచున్నది. (5/16)

అట్టి జ్ఞానమును పొందగల సాధన మేది?

తద్రూపమునొందిన మనస్సు, బుద్ధిని గలవాడై, పరమాత్మ తత్త్వమునందే నిలిచియున్న వాడై తత్పరాయణుడగు సాధకుడు జ్ఞానము

వలన పుణ్య - పాపరహితుడై పరమాత్మను పొందును. అతనికి పునర్జన్మ యుండదు. (5/17)

పరమాత్మను పొందినట్టి మహాత్ముల జ్ఞానము వ్యవహార సమయము నందెట్లుండును?

అట్టి తత్త్వజ్ఞులగు మహాపురుషులు, విద్యా వినయముగల బ్రాహ్మణుని యందును, ఆవు, ఏనుగు, కుక్క, చాండాలుని యందును ఒక్క పరమాత్మనే సమరూపంగా దర్శించెదరు. అన్నపానాదుల విషయములో ఏకత్వమును ఆచరింపరు. (5/18)

వారు ఇట్టి సమదర్శులుగా ఎందుకయ్యెదరు?

మనస్సు ఎల్లప్పుడు సామ్యావస్థ (సమభావము) యందు అనగా పరమాత్మ తత్త్వమునందు నిలిచియుండు వారలు సంసారమును జయించుదురు. అనగా వారలు సంసారము నందు ఉన్నతంగా ఎదిగి పోయెదరు. బ్రహ్మము దోషరహితుడు, సముడు అగుటచేత వారు సమరూపుడగు బ్రహ్మమునందు స్థితులై యుండెదరు. (5/19)

ఇట్లు సామ్యావస్థయందు నిలచి యుండుటకు గల ఉపాయమేమి?

వ్యవహారంలో అనుకూల - ప్రతికూల పరిస్థితులు సంభవించినపుడు రాగ - ద్వేషములకు లోనుకాకుండా, మోహరహితుడై, స్థిరబుద్ధిని కలిగి యుండెడు పురుషుడు పరమాత్మయందే నిలిచి యుండును. (5/20)

ఈ స్థితి ఏ క్రమంలో పొందబడుతుంది ప్రభూ!

అర్జునా! బాహ్య పదార్థముల యందు ఆసక్తి లేక, ఆతడు తనలో తానుగా (ఆత్మస్థుడై) సాత్త్విక సుఖమును అనుభవించుచుండును. అప్పుడాతడు పరమాత్మతో ఏకమై అక్షయ సుఖమును అనుభవించును. (5/21)

బాహ్య పదార్థములయందు ఆసక్తి కలిగియుండక పోవుటెట్లు?

ఓ కుంతీనందనా! సంబంధ-సంయోగ జనిత సుఖములన్నీ కూడా, ఆది, అంతములను కలిగి యుండి, దుఃఖములకు కారణములగుచున్నవి. కావున వివేకవంతుడగు పురుషుడు వానియందు రమింపడు. (5/22)

భోగాసక్తుడు కానివాని వైశిష్ట్యమేమి?

జీవితకాలమునందే కామ క్రోధముల వేగములను సహించుటకు సమర్థుడగు వాడు లేదా కామ క్రోధముల వేగము ఉత్పన్నముగాకుండా నిగ్రహించి యుండువాడే నిజమైన సుఖవంతుడు, ఆతడే యోగి, ఆతడే నరుడు, వీరుడు అని తెలియుము. (5/23)

అటు పిమ్మట ఏమగును?

కామ క్రోధ వేగములుత్పన్నము కానందున బాహ్య పదార్థములందలి ఆసక్తి లేమిచే ఆతనికి పరమాత్మ తత్త్వ సుఖము లభించును. ఆతడు పరమాత్మ యందే రమించుచుండును. ఆతని జ్ఞానము సదా అలుప్తమై యుండును. ఈవిధంగా బ్రహ్మస్వరూపుడైన సాధకుడు శాంత బ్రహ్మను పొందుచున్నాడు. (5/24)

ఆ శాంతబ్రహ్మమును ఇంకా ఎవరు పొందుదురు?

ఇంద్రియములను వశపరుచుకొన్నవారు, ప్రాణుల హితమునందు తత్పరులై యుండువారు, పాపములు నశించి పోయినవారు, మనో సంశయములు తొలగి పోయినవారు, అగు వివేకులైన సాధకులు నిర్వాణ బ్రహ్మను పొందుచున్నారు. (5/25)

నిర్వాణ బ్రహ్మను పొందగలుగు లక్షణములేవి?

ఎవరి అంతఃకరణము స్వాధీనమై యుండునో, ఎవరు రాగ ద్వేష కామక్రోధ రహితులో, అట్టి వారికి జీవించినను, లేక మరణించినను – నిరంతరము నిర్వాణ బ్రహ్మయే పొందబడును. అనగా వారు సచ్చిదానందమైన బ్రహ్మయందు ఐక్యమై పోయెదరు. (5/26)

వేరొక సాధన ద్వారా ఈ సుఖము లభింపగలదా?

అవును, ఈ సుఖము ధ్యానయోగము ద్వారా కూడా లభించును. బాహ్య విషయములను బయటకు నెట్టివేసి అనగా ప్రాకృతములైన విషయములను త్యజించి నాసిక యందు సంచరించు ప్రాణాపానవాయువులను – రేచక, పూరకములను సమముగావించి, మనస్సును, బుద్ధిని, ఇంద్రియములను వశపరచుకొనునట్టి కామ, క్రోధ భయరహితుడు, మోక్షపరాయణుడునగు సాధకుడు నిత్యముక్తుడే యగును. (5/27–28)

ఈ నిర్వాణ సుఖము లభించుటకుగాను, వేరే సులభమైన సాధనము గలదా?

అర్జునా! కలదు, అదియే భక్తియోగము. సకల యజ్ఞములకు, తపస్సులకు నన్ను భోక్తగా, సకల లోకములకు మహేశ్వరునిగా మరియు ప్రాణి మాత్రులకు సుహృదుని (సుహృత్తు)గా తెలిసికొని దృఢముగా విశ్వసించువానికి శాశ్వతముగా పరమ శాంతి లభించి తీరును. (5/29)

'కర్మ సన్న్యాస యోగము'
అనెడు
అయిదవ అధ్యాయము ముగిసెను.

★ ★ ★

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

ఆఱవ అధ్యాయము - ఆత్మసంయమయోగము

శ్రీభగవానువాచ

అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః ।
స సన్న్యాసీ చ యోగీ చ న నిరగ్నిర్న చాక్రియః ॥ 1 ॥

యం సన్న్యాసమితి ప్రాహుః యోగం తం విద్ధి పాండవ ।
న హ్యసన్న్యస్తసంకల్పో యోగీ భవతి కశ్చన ॥ 2 ॥

ఆరురుక్షోర్మునేర్యోగం కర్మ కారణముచ్యతే ।
యోగారూఢస్య తస్యైవ శమః కారణముచ్యతే ॥ 3 ॥

యదా హి నేంద్రియార్థేషు న కర్మస్వనుషజ్జతే ।
సర్వసంకల్పసన్న్యాసీ యోగారూఢస్తదోచ్యతే ॥ 4 ॥

ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానం నాత్మానమవసాదయేత్ ।
ఆత్మైవ హ్యాత్మనో బంధురాత్మైవ రిపురాత్మనః ॥ 5 ॥

బంధురాత్మాత్మనస్తస్య యేనాత్మైవాత్మనా జితః ।
అనాత్మనస్తు శత్రుత్వే వర్తేతాత్మైవ శత్రువత్ ॥ 6 ॥

జితాత్మనః ప్రశాంతస్య పరమాత్మా సమాహితః ।
శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషు తథా మానాపమానయోః ॥ 7 ॥

జ్ఞానవిజ్ఞానతృప్తాత్మా కూటస్థో విజితేంద్రియః ।
యుక్త ఇత్యుచ్యతే యోగీ సమలోష్టాశ్మకాంచనః ॥ 8 ॥

సుహృన్మిత్రార్యుదాసీనమధ్యస్థద్వేష్యబంధుషు ।
సాధుష్వపి చ పాపేషు సమబుద్ధిర్విశిష్యతే ॥ 9 ॥

యోగీ యుంజీత సతతమాత్మానం రహసి స్థితః ।
ఏకాకీ యతచిత్తాత్మా నిరాశీరపరిగ్రహః ॥ 10 ॥

శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య స్థిరమాసనమాత్మనః ।
నాత్యుచ్ఛ్రితం నాతినీచం చైలాజినకుశోత్తరమ్ ॥ 11 ॥

తత్రైకాగ్రం మనః కృత్వా యతచిత్తేంద్రియక్రియః ।
ఉపవిశ్యాసనే యుంజ్యాత్, యోగమాత్మవిశుద్ధయే ॥ 12 ॥

సమం కాయశిరోగ్రీవం ధారయన్నచలం స్థిరః ।
సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం దిశశ్చానవలోకయన్ ॥ 13 ॥

ప్రశాంతాత్మా విగతభీః బ్రహ్మచారివ్రతే స్థితః ।
మనః సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పరః ॥ 14 ॥

యుఞ్జన్నేవం సదాత్మానం యోగీ నియతమానసః ।
శాంతిం నిర్వాణపరమాం మత్సంస్థామధిగచ్ఛతి ॥ 15 ॥

నాత్యశ్నతస్తు యోగోఽస్తి న చైకాంతమనశ్నతః ।
న చాతి స్వప్నశీలస్య జాగ్రతో నైవ చార్జున ॥ 16 ॥

యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు ।
యుక్తస్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహా ॥ 17 ॥

యదా వినియతం చిత్తమాత్మన్యేవావతిష్ఠతే ।
నిఃస్పృహః సర్వకామేభ్యో యుక్త ఇత్యుచ్యతే తదా ॥ 18 ॥

యథా దీపో నివాతస్థో నేంగతే సోపమా స్మృతా ।
యోగినో యతచిత్తస్య యుఞ్జతో యోగమాత్మనః ॥ 19 ॥

యత్రోపరమతే చిత్తం నిరుద్ధం యోగసేవయా ।
యత్ర చైవాత్మనాత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్యతి ॥ 20 ॥

సుఖమాత్యంతికం యత్తద్బుద్ధిగ్రాహ్యమతీంద్రియమ్ ।
వేత్తి యత్ర న చైవాయం స్థితశ్చలతి తత్త్వతః ॥ 21 ॥

యం లబ్ధ్వా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః ।
యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే ॥ 22 ॥

తం విద్యాద్దుఃఖసంయోగవియోగం యోగసంజ్ఞితమ్ ।
స నిశ్చయేన యోక్తవ్యో యోగోఽనిర్విణ్ణచేతసా ॥ 23 ॥

సంకల్పప్రభవాన్ కామాన్ త్యక్త్వా సర్వానశేషతః ।
మనసైవేంద్రియగ్రామం వినియమ్య సమంతతః ॥ 24 ॥

శనైః శనైరుపరమేద్బుద్ధ్యా ధృతిగృహీతయా ।
ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా న కించిదపి చింతయేత్ ॥ 25 ॥

యతో యతో నిశ్చరతి మనశ్చంచలమస్థిరమ్ ।
తతస్తతో నియమ్యైతదాత్మన్యేవ వశం నయేత్ ॥ 26 ॥

ప్రశాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముత్తమమ్ ।
ఉపైతి శాంతరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్ ॥ 27 ॥

యుఞ్జన్నేవం సదాత్మానం యోగీ విగతకల్మషః ।
సుఖేన బ్రహ్మసంస్పర్శమత్యంతం సుఖమశ్నుతే ॥ 28 ॥

సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని ।
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః ॥ 29 ॥

యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి ।
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి ॥ 30 ॥

సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వమాస్థితః ।
సర్వథా వర్తమానోఽపి స యోగీ మయి వర్తతే ॥ 31 ॥

ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున ।
సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమో మతః ॥ 32 ॥

అర్జున ఉవాచ

యోఽయం యోగస్త్వయా ప్రోక్తః సామ్యేన మధుసూదన ।
ఏతస్యాహం న పశ్యామి చంచలత్వాత్ స్థితిం స్థిరామ్ ॥ 33 ॥

చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవద్దృఢమ్ ।
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరివ సుదుష్కరమ్ ॥ 34 ॥

శ్రీభగవానువాచ

అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలమ్ ।
అభ్యాసేన తు కౌంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే ॥ 35 ॥

అసంయతాత్మనా యోగో దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః ।
వశ్యాత్మనా తు యతతా శక్యోఽవాప్తుముపాయతః ॥ 36 ॥

అర్జున ఉవాచ

అయతిః శ్రద్ధయోపేతో యోగాచ్చలితమానసః ।
అప్రాప్య యోగసంసిద్ధిం కాం గతిం కృష్ణ గచ్ఛతి ॥ 37 ॥

కచ్చిన్నోభయవిభ్రష్టః ఛిన్నాభ్రమివ నశ్యతి ।
అప్రతిష్ఠో మహాబాహో విమూఢో బ్రహ్మణః పథి ॥ 38 ॥

ఏతన్మే సంశయం కృష్ణ ఛేత్తుమర్హస్యశేషతః ।
త్వదన్యః సంశయస్యాస్య ఛేత్తా న హ్యుపపద్యతే ॥ 39 ॥

శ్రీభగవానువాచ

పార్థ నైవేహ నాముత్ర వినాశస్తస్య విద్యతే ।
న హి కల్యాణకృత్ కశ్చిద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి ॥ 40 ॥

ప్రాప్య పుణ్యకృతాం లోకానుషిత్వా శాశ్వతీః సమాః ।
శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగభ్రష్టోఽభిజాయతే ॥ 41 ॥

అథవా యోగినామేవ కులే భవతి ధీమతామ్ ।
ఏతద్ధి దుర్లభతరం లోకే జన్మ యదీదృశమ్ ॥ 42 ॥

తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పౌర్వదేహికమ్ ।
యతతే చ తతో భూయః సంసిద్ధౌ కురునందన ॥ 43 ॥

పూర్వాభ్యాసేన తేనైవ హ్రియతే హ్యవశోఽపి సః ।
జిజ్ఞాసురపి యోగస్య శబ్దబ్రహ్మాతివర్తతే ॥ 44 ॥

ప్రయత్నాద్యతమానస్తు యోగీ సంశుద్ధకిల్బిషః ।
అనేకజన్మసంసిద్ధః తతో యాతి పరాం గతిమ్ ॥ 45 ॥

తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః ।
కర్మిభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున ॥ 46 ॥

యోగినామపి సర్వేషాం మద్గతేనాంతరాత్మనా ।
శ్రద్ధావాన్భజతే యో మాం స మే యుక్తతమో మతః ॥ 47 ॥

ఓం తత్సదితి శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
ఆత్మసంయమయోగో నామ షష్ఠోఽధ్యాయః ॥౬॥

* * *

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

ఆఱవ అధ్యాయము

శ్రీభగవానుడు పలికెను – అర్జునా! (రెండవ అధ్యాయము నుండి ఐదవ అధ్యాయము వరకు) నేను కర్మయోగమును గూర్చిన అనేక విషయములను తెలిపితిని. ఇప్పుడేక కర్మయోగ సారమును గూర్చి తెలిపెదను. కర్మఫలమును – ఉత్పత్తి, వినాశకరమగు పదార్థములను ఆశ్రయింపక కర్తవ్య కర్మనాచరించు మనుష్యుడే సన్న్యాసి, అతడే యోగి యనబడును. కేవలము అగ్నిని, క్రియను త్యజించినంత మాత్రమున వాడు సన్న్యాసి గాని, యోగిగాని కానేరడు. (6/1)

కృష్ణా! సన్న్యాసిలో, యోగిలో గల గొప్ప మహత్త్వము ఏమిటి?

అర్జునా! అదియే సంకల్పత్యాగము; ఏలయన, సంకల్పాలను వదిలి పెట్టకుండా మనిషి ఎలాంటి యోగీ కాజాలడు కదా! (6/2)

కేశవా! యోగి యగుటకు ముఖ్యకారణమేమి?

పార్థా! యోగమునందు ఆరూఢము కాగోరెడు వాడు నిష్కామ భావంతో కర్మ నాచరించవలెను. అదియే అందులకు ముఖ్య కారణము. అట్టి యోగారూఢుడగు పురుషునకు లభించు శాంతియే పరమాత్మ తత్త్వమును పొందుటకు ముఖ్యకారణము అనగా సంసారమును త్యజించుటచే లభించెడు శాంతిని ఉపభోగించకపోవుటయే, పరమాత్మ తత్త్వము ప్రాప్తించుటకు కారణమగుచున్నదని తెలియుము. (6/3)

అచ్యుతా! యోగారూఢుని లక్షణము లెట్లుండును?

యోగారూఢునకు ఎలాంటి పదార్థములందుగాని, ఎటువంటి కర్మల యందుగాని ఆసక్తి ఉండదు. అతని కెలాంటి సంకల్పములు ఉండవు. (6/4)

మనుజుడు యోగారూఢుడగుటకు ఏమి చేయవలెను?

మానవుడు స్వయంగా తనకు తానే ఉద్ధరించుకొనవలెను. అతడు తనకు తానే మిత్రుడు. తనకు తానే శత్రువు. కావున తన్నుతానే అధోగతి పాలు చేసుకొనరాదు! (6/5)

తనకుతానే మిత్రుడు, శత్రువు ఎట్లగును?

స్వయంగా తనను తాను జయించిన వాడే తనకు తానుగా మిత్రుడు అగును. తనను తాను జయించలేని వాడు తనకే తాను శత్రువు కాగలడు! (6/6)

తనకు తానే మిత్రుడగుటచే ఏమగును?

అతడు ప్రారబ్ధానుసారముగా లభించెడు అనుకూల - ప్రతికూలము లందు, ప్రస్తుతము చేయు కర్మల సఫలమునందు, విఫలమునందు, పరులచే జరిగెడు మానావమానములందు ప్రసన్నముగా నుండును. కావున ఆతనికే పరమాత్మ ప్రాప్తి కలుగును. (6/7)

ప్రభూ! పరమాత్ముడు ప్రాప్తించిన పురుషుని లక్షణము లేవి?

ఆతని అంతఃకరణము సదా జ్ఞాన విజ్ఞానములతో తృప్తి గలిగి యుండును. ఆతనికి యింద్రియములు వశమైయుండును. అతడు అన్ని పరిస్థితులందు నిర్వికారుడై యుండును. మట్టి, రాయి, బంగారముల యందు సమబుద్ధి

కలిగి యుండును. కేవలము పదార్థములందే గాక, సుహృదుడు, మిత్రుడు, శత్రువు, ఉదాసీనుడు, మధ్యస్థుడు, ద్వేషి, బంధువు, సాధువు, పాపి మున్నగు వ్యక్తులలో కూడా ఆతడు సమబుద్ధిని కలిగియుండును. ఇట్టి సమబుద్ధిని గలిగినవాడు మిక్కిలి శ్రేష్ఠుడు. (6/8,9)

ఇట్టి సమబుద్ధి, కర్మ యోగముతో మాత్రమే కలుగునా? లేక వేరే ఇతరమైన సాధనముతో కూడా సంభవమా?

ఈ సమబుద్ధి ధ్యానయోగముతో కూడా కలుగుతుంది. కావున నేను ఈ ధ్యాన యోగ విధానమును తెలిపెదను. ధ్యానయోగి పరిగ్రహమును త్యజించి కామనారహితుడై (కోరికలు లేనివాడై) ఏకాంత స్థానమునందు ఒంటరిగా నున్నవాడై తన మనస్సును పరమాత్మయందు నిలుపవలెను. (6/10)

పరమాత్మయందు మనస్సును నిలుపుటకు అనగా ధ్యానము జేయుటకు కావలసిన దేమిటి?

శుద్ధమగు పవిత్రమైన స్థలమందు యోగి తన ఆసనమును దర్భలతో, మృగచర్మముతో, పవిత్ర వస్త్రముతో యుక్తముగా నుండునట్లు సిద్ధపరచుకొని, ఎక్కువ ఎత్తైనదిగా గాని, ఎక్కువ క్రిందుగా గాని ఉండకుండా సమానముగా నుండునట్లు చూచుకొనవలెను. (6/11)

ఆసన మేర్పరచుకొని ఏమి చేయవలెను?

ఆ యాసనముపై కూర్చుండి మనస్సు, యింద్రియముల చేష్టలను వశపరచుకొని అంతఃకరణ శుద్ధికై ధ్యానయోగమును అభ్యసింపవలెను. (6/12)

ఆసనముపై కూర్చుండు టెట్లు?

శరీరమును, కంఠమును (మెడను), శిరస్సును నిటారుగా, సమంగా, కదలకుండా నిలిపి, అటునిటు చూడకుండా కేవలము నాసికాగ్రభాగమునే చూచుచూ స్థిరముగా కూర్చుండవలెను. (6/13)

ఆసనముపైన ఏ భావముతో కూర్చుండవలెను?

భయరహితము, ప్రశాంతమగు అంతఃకరణము గలిగిన యోగి బ్రహ్మచర్య వ్రతము ననుష్ఠింపుచు మనస్సును ప్రాపంచిక విషయముల నుండి

తొలగించి నాయందే చిత్తము నిలిపి, నా పరాయణుడై కూర్చుండ వలెను. (6/14)

దీని వలన ఫలిత మేమి?

ఈ విధంగా ధ్యాన యోగమును అభ్యసింపుచు, మనస్సును వశపరచు కొనిన యోగికి నాలో నుండెడి పరమానందానికి పరాకాష్ఠ రూపమైనట్టి శాంతి లభించును. (6/15)

పైన చెప్పబడిన ప్రకారంగా ధ్యానము చేయువారెందరోనుండెదరు. అయితే వారందరికి ధ్యాన యోగము ఏల సిద్ధించుట లేదు? అందులో గల బాధ ఏమిటి?

అతిగా భుజించువాడికి, బొత్తిగా తిననివానికి అంతేగాక, అధికంగా నిద్రించెడువానికి, పూర్తిగా నిద్రించకుండా వుండెడువానికి ఈ యోగము సిద్ధింపదు. (6/16)

అయినచో ఈ యోగ మెవనికి సిద్ధింపగలదు?

యథోచితముగా ఆహార విహారాదులు గావించువానికి, కర్మలలో తగిన విధముగా ప్రవర్తించెడు వానికి, ఉచిత రీతిగా నిద్రాజాగృతులు అలవరచుకొన్నవానికి వాటి ద్వారా దుఃఖము నశింపచేయు ఈ యోగము సిద్ధించును. (6/17)

దుఃఖములను నశింప జేయునట్టి ఈ యోగము ఎప్పుడు సిద్ధించును?

వశపరచుకొనబడిన చిత్తము (మనసు) స్వస్వరూపమునందే నిలచియుండినప్పుడు, స్వయంగా సంపూర్ణముగు పదార్థములనుండి విముఖమగుచున్నప్పుడు అనగా తనకు ఏ పదార్థము లేశమాత్రముకూడా అవసరములేదని భావించినప్పుడే, ఆతడు యోగియని పిలువబడును. అనగా అప్పుడాతనికి యోగము సిద్ధించును. (6/18)

యోగికి స్వాధీనమైన చిత్త స్థితి ఎట్లుండును?

గాలిలేని ప్రదేశమునందుండెడి దీపము ఏ విధముగా చలింపక యుండునో, అలాంటి స్థితియే యోగి యొక్క స్థిర చిత్తమునకు ఉండును. (6/19)

చిత్తమునకు ఇటువంటి స్థితి కలిగిన పిదప ఏమగును?

యోగాభ్యాసమువలన నిరోధింపబడిన చిత్తము ఉపరతిని పొందును. అప్పుడు యోగి తననుతాను స్వయంగా తనలోనే దర్శించుచూ, తనలో తాను సంతుష్టుడై పోవును. (6/20)

ఇలాంటి యోగి కేమి లభించును?

సాత్త్వికి, రాజస, తామస సుఖములతో విలక్షణమైన ఆత్యంతిక సుఖము లభించును. తిరిగి ఆతడు స్వస్వరూపమునుండి ఎప్పుడు కూడా విచలితుడు కానేరడు. (6/21)

ఆతడు ఏ కారణంగా విచలితుడు కానేరడు?

ఆతడు నిలిచియున్న స్థితిలో సుఖమునకు కొదువ యుండనే యుండదు. కనుక దుఃఖము అచటికి చేరుకొనజాలదు. అందువలన అతడు చలింపక యుండును. (విచలితుడు కానేరడు) (6/22)

ఇట్టి సుఖమును పొందుటకై ఏమి చేయవలెను?

దుఃఖముల సంయోగము యొక్క వియోగమునే యోగమందురు. అట్టి యోగమును విసుగు జెందని ధైర్యోత్సాహములతో కూడిన చిత్తముతో పొంద వలయును. (6/23)

స్వస్వరూప ధ్యానముతో ప్రాప్తించెడు యోగము (సాధ్యరూపమగు సమతాస్థితి) పొందుటకై మరింకేదేని ఉపాయము గలదా?

ఔను, కలదు! అదే నిర్గుణ - నిరాకార ధ్యానము. సంకల్పం వలన ప్రభవించెడు సకల కోరికలను త్యజించి, మనస్సు ద్వారా యింద్రియ సముదాయమును వశపరచుకొని, క్రమ క్రమముగా సంసారము నుండి విరక్తి పొందనగును. సర్వత్రా పరిపూర్ణమైన పరమాత్మ యందు స్థితుడై ఆవంతయును చింతింపకూడదు. (6/24,25)

ఒకవేళ చింతించినచో!

అభ్యాసము జేయవలెను. అనగా మనస్సు ఎచ్చటెచ్చట (మనస్సు) తిరుగాడుచుండునో, అచ్చటచ్చటి నుండి దానిని తొలగించి పరమాత్మయందే నిలుపవలెను. (6/26)

ఇటుల జేసినచో ఏమగును?

రజోగుణ వృత్తి తొలగిపోయి, ప్రశాంత మనస్సు గలిగి దోషరహితుడై బ్రహ్మ భూతుడైన (బ్రహ్మతో ఏకత్వము పొందినట్టి) యోగికి ఉత్తమమైన (సాత్త్విక) సుఖము లభించును. (6/27)

అటు పిమ్మట నేమగును?

పాపరహితుడగు ఆ యోగికి సుఖపూర్వకముగ పరబ్రహ్మ స్వరూపమగు అవధులులేని సుఖము లభించును. (6/28)

ఇక్కడ (ఇరువది ఏనిమిదవ శ్లోకం) వరకు మీరు మూడు విధములుగా ధ్యాన మొనర్చెడు వారిని గూర్చి వర్ణించినారు. అయితే వారు ప్రపంచమును ఏ దృష్టితో చూచెదరో, దానిని వర్ణింపలేదు. స్వస్వరూపమును గూర్చి ధ్యానమొనర్చెడువారు ప్రపంచమును ఏ దృష్టితో జూచెదరు అను సంగతిని గూర్చి అడుగుచున్నాను?

అతడు సకల ప్రాణులలో తనను – తన ఆత్మ స్వరూపమును, సకల ప్రాణులను తన ఆత్మలోనే చూచును. అందుచేత ఆతడు సమదర్శియగును (6/29)

నీ సగుణ స్వరూపమును ధ్యానించునతడు ఈ ప్రపంచమును ఏ దృష్టితో జూచును?

ఆతడు అందరిలో నన్ను గాంచును. అటులే అందరిని నాలో చూచును. కావున ఆతని ముందు నేను అదృశ్యుడనుగాను; ఆతడు నా ముందు అదృశ్యుడు కానేరడు. (6/30)

మీరును మరియు ఆ యోగి ఇరువురును పరస్పరముగా అదృశ్యము గాకుండా ఏల ఉండెదరు?

ఆతడు సకల ప్రాణులలో నున్న నాతో ఏకమై నన్ను భజించును. అందువలన ఆతడు నిత్య నిరంతరము నాలోనే యుండును. ఇక మేము ఇరువురము, ఒకరికొకరము అదృశ్యమై ఎట్లుండగలము? ఉండలేము. (6/31)

నిర్గుణ నిరాకారమును ధ్యానించు వాడు, ఈ ప్రపంచము నెట్లు చూచును?

అజ్ఞాని యగు పురుషుడు తన శరీర అవయవములందు, తన సుఖ-దుఃఖములందు తనను ఏ విధంగా ఏకరూపముగ జూచునో, అట్లే ఆతడు ఇతరుల సుఖదుఃఖములను తన సుఖదుఃఖములుగా భావించును. అందుచేత ఆ యోగి సర్వశ్రేష్ఠుడుగా నెంచబడును. (6/32)

అర్జునుడి ట్లనెను - ఇప్పటివరకు మీరు సమతా ప్రాప్తికి సాధనమైన ధ్యానయోగమును గూర్చి వర్ణించినారు. కాని నేనైతే మనస్సు చంచలమైనందున ఆ ధ్యాన యోగంలో స్థిరస్థితిని గాంచలేకున్నాను. ఏలయన, మనస్సు కదు చంచలమైనది. కలత బెట్టునది. బలమైనది. మొండితనము గలది. కనుక దానిని నిగ్రహించుట వాయువు వలె కఠినమైనదని నేను తలంచుచున్నాను. (6/33,34)

భగవానుడిట్లనెను — చాలా చక్కని మాట. సత్యమైన మాట. మనస్సు అటువంటిదే కాని, అభ్యాస, వైరాగ్యముల చేత అది నిగ్రహింపబడును. అర్జునా! అందుచేత మనస్సు, యింద్రియములు వశముగాని వానికి, ధ్యానయోగము ప్రాప్తించుట కఠినము. అట్లే మనస్సు, యింద్రియములు వశమునందు గలవాని ద్వారా ధ్యానయోగము పొందబడును. (6/35,36)

అర్జునుడిట్లనెను - ఓ మధుసూదనా! ఓమహాబాహూ! సాధనయందు శ్రద్ధ గలిగి, శిథిల ప్రయత్నము గల సాధకుడు అంత్యకాలము నందు సాధన నుండి తొలిగిపోయినచో ఆ సాధకుడు ఎలాంటి గతిని పొందును? ప్రాపంచిక విషయములకు ఆశయు రహితుడు, పరమాత్మ ప్రాప్తి మార్గము నందు మోహితుడైన సాధకుడు చెదిరి, ముక్కలైన మేఘమువలె ఉభయ భ్రష్టుడై నశించి పోజాలడు గదా? ఓ కృష్ణా! ఇదే నా సంశయము. నా ఈ సందేహమును మీరే నివారింపగలరు. దీనిని మీరు తప్ప మరెవరునూ నివారింపజాలరు. (6/37-39)

భగవానుడిట్లనెను – పార్థా! ఆతడు ఈ లోకమునగాని, పరలోకమునగాని పతన మొందడు. ప్రియతమా! కళ్యాణ కారకమైన కర్మ నాచరించువాడు ఎవడైనా సరే! దుర్గతిని పొందనేరడు. (6/40)

అతడు దుర్గతి నొందడు. అయితే ఎచటికి వెళ్ళును?

కొంత సాంసారిక సుఖేచ్ఛను కలిగియున్న యోగభ్రష్టుడగు సాధకుడు పుణ్య కర్మల నాచరించెడు వారి లోకములకు వెళ్ళి, అచట అనేక సంవత్సరాలు నివసించి, తిరిగి మృత్యు (మర్త్య) లోకమునందలి పవిత్రా చరణముగల శ్రీమంతుల ఇంట జన్మించును. మరియు సాంసారిక సుఖేచ్ఛ లేకుండా అంత్యకాలములో ఏ కారణం చేతనైనా యోగభ్రష్టుడైన సాధకుడు, నేరుగా (స్వర్గాదిలోకములకు వెళ్ళకుండా) తత్త్వజ్ఞులగు యోగుల వంశములో జన్మించును. అయితే ఇటువంటి జన్మ కలుగుట ఈ లోకంలో మిక్కిలి దుర్లభమైనది. (6/41,42)

తత్త్వజ్ఞులగు యోగుల వంశంలో జన్మించిన మీదట నేమగును?

కురునందనా! అక్కడ అతనికి పూర్వజన్మలో చేయబడిన సాధన – సామగ్రి అనాయాసముగనే లభించును. తిరిగి ఆతడు దానిని సిద్ధింపచేసికొనుటకై తత్పరతతో ఇతోఽధికముగా ప్రయత్నము చేయును. (6/43)

యోగుల వంశంలో జన్మించిన వారల సంగతిని తెలిపినావు, ఇక శ్రీమంతుల ఇంట జన్మించినవారి సంగతేమిటి?

భోగముల పట్ల పరవశుడగుతూ కూడా అట్టి యోగభ్రష్టుడు పూర్వాభ్యాస కారణంగా పరమాత్మ ప్రాప్తమగుమార్గంవైపు ఆకర్షితుడగును.

అతడట్లు సాధనవైపు ఆకర్షితుడగుటకు గల పూర్వాభ్యాస శక్తి ఏమిటి?

యోగజిజ్ఞాసువే వేదోక్త సకామకర్మలను అతిక్రమించగల్గినపుడు, యోగ మునందు లగ్నమై యోగభ్రష్టుడైన సాధకుని గూర్చి చెప్పవలసినదేమున్నది? (6/44)

పరమాత్మవైపు ఆకర్షితుడగుటచే నేమగును?

అతిశీఘ్రముగా అతడు సాధనయందు మునిగిపోవును. తద్వారా సకల పాపముల నుండి ముక్తుడై, అనేక జన్మల ద్వారా సిద్ధుడైన ఆ సాధకుడు పరమగతి యగు పరమాత్మను పొందును. (6/45)

పరమగతిని పొందిన యోగి గొప్పతనమేమి?

అర్జునా! ఆ యోగి సకామ తపస్సంపన్నులకంటెను, జ్ఞానుల కంటెను, కర్మ నిష్ఠులకంటెను గూడా శ్రేష్ఠుడు. కావున నీవు కూడా యోగివి గమ్ము. (6/46)

యోగులలో శ్రేష్ఠుడైన వాడు ఎవరు?

కుంతీపుత్రా! నాయందే అంతఃకరణమును లగ్నమొనర్చి నన్ను శ్రద్ధా భక్తులతో భజించునట్టి వారు యోగులందరిలోకెల్ల శ్రేష్ఠుడు. (6/47)

'ఆత్మ సంయమ యోగము'
అనెడు
ఆఱవ అధ్యాయము ముగిసెను.

★ ★ ★

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

ఏడవ అధ్యాయము - జ్ఞానవిజ్ఞానయోగము

శ్రీభగవానువాచ

మయ్యాసక్తమనాః పార్థ యోగం యుఞ్జన్మదాశ్రయః ।
అసంశయం సమగ్రం మాం యథా జ్ఞాస్యసి తచ్ఛృణు ॥ 1 ॥

జ్ఞానం తేఽహం సవిజ్ఞానమిదం వక్ష్యామ్యశేషతః ।
యద్జ్ఞాత్వా నేహ భూయోఽన్యత్ జ్ఞాతవ్యమవశిష్యతే ॥ 2 ॥

మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చిద్యతతి సిద్ధయే ।
యతతామపి సిద్ధానాం కశ్చిన్మాం వేత్తి తత్త్వతః ॥ 3 ॥

భూమిరాపోఽనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవ చ ।
అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతిరష్టధా ॥ 4 ॥

అపరేయమితస్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరామ్ ।
జీవభూతాం మహాబాహో యయేదం ధార్యతే జగత్ ॥ 5 ॥

ఏతద్యోనీని భూతాని సర్వాణీత్యుపధారయ ।
అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రలయస్తథా ॥ 6 ॥

మత్తః పరతరం నాన్యత్ కించిదస్తి ధనంజయ ।
మయి సర్వమిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ ॥ 7 ॥

రసోఽహమప్సు కౌంతేయ ప్రభాస్మి శశిసూర్యయోః ।
ప్రణవః సర్వవేదేషు శబ్దః ఖే పౌరుషం నృషు ॥ 8 ॥

పుణ్యో గంధః పృథివ్యాం చ తేజశ్చాస్మి విభావసౌ ।
జీవనం సర్వభూతేషు తపశ్చాస్మి తపస్విషు ॥ 9 ॥

బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ సనాతనమ్ ।
బుద్ధిర్బుద్ధిమతామస్మి తేజస్తేజస్వినామహమ్. ॥ 10 ॥

బలం బలవతాం చాహం కామరాగవివర్జితమ్ ।
ధర్మావిరుద్ధో భూతేషు కామోఽస్మి భరతర్షభ ॥ 11 ॥

యే చైవ సాత్త్వికా భావా రాజసాస్తామసాశ్చ యే ।
మత్త ఏవేతి తాన్ విద్ధి న త్వహం తేషు తే మయి ॥ 12 ॥

త్రిభిర్గుణమయైర్భావైరేభిః సర్వమిదం జగత్ ।
మోహితం నాభిజానాతి మామేభ్యః పరమవ్యయమ్ ॥ 13 ॥

దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా ।
మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే ॥ 14 ॥

న మాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యంతే నరాధమాః ।
మాయయాపహృతజ్ఞానా ఆసురం భావమాశ్రితాః ॥ 15 ॥

చతుర్విధా భజంతే మాం జనాః సుకృతినోఽర్జున ।
ఆర్తో జిజ్ఞాసురర్థార్థీ జ్ఞానీ చ భరతర్షభ ॥ 16 ॥

తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తిర్విశిష్యతే ।
ప్రియో హి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం స చ మమ ప్రియః ॥ 17 ॥

ఉదారాః సర్వ ఏవైతే జ్ఞానీ త్వాత్మైవ మే మతమ్ ।
ఆస్థితః స హి యుక్తాత్మా మామేవానుత్తమాం గతిమ్ ॥ 18 ॥

బహూనాం జన్మనామంతే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే ।
వాసుదేవః సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః ॥ 19 ॥

కామైస్తైస్తైర్హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యంతేఽన్యదేవతాః ।
తం తం నియమమాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతాః స్వయా ॥ 20 ॥

యో యో యాం యాం తనుం భక్తః శ్రద్ధయార్చితుమిచ్ఛతి ।
తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహమ్ ॥ 21 ॥

స తయా శ్రద్ధయా యుక్తః తస్యారాధనమీహతే ।
లభతే చ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్ హి తాన్ ॥ 22 ॥

అంతవత్తు ఫలం తేషాం తద్భవత్యల్పమేధసామ్ ।
దేవాన్ దేవయజో యాంతి మద్భక్తా యాంతి మామపి ॥ 23 ॥

అవ్యక్తం వ్యక్తిమాపన్నం మన్యంతే మామబుద్ధయః ।
పరం భావమజానంతో మమావ్యయమనుత్తమమ్ ॥ 24 ॥

నాహం ప్రకాశః సర్వస్య యోగమాయాసమావృతః ।
మూఢోఽయం నాభిజానాతి లోకో మామజమవ్యయమ్ ॥ 25 ॥

వేదాహం సమతీతాని వర్తమానాని చార్జున ।
భవిష్యాణి చ భూతాని మాం తు వేద న కశ్చన ॥ 26 ॥

ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేన భారత ।
సర్వభూతాని సమ్మోహం సర్గే యాంతి పరంతప ॥ 27 ॥

యేషాం త్వంతగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణామ్ ।
తే ద్వంద్వమోహనిర్ముక్తా భజంతే మాం దృఢవ్రతాః ॥ 28 ॥

జరామరణమోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతంతి యే ।
తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్నమధ్యాత్మం కర్మ చాఖిలమ్ ॥ 29 ॥

సాధిభూతాధిదైవం మాం సాధియజ్ఞం చ యే విదుః ।
ప్రయాణకాలేఽపి చ మాం తే విదుర్యుక్తచేతసః ॥ 30 ॥

ఓం తత్సదితి శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
జ్ఞానవిజ్ఞాన యోగో నామ సప్తమోఽధ్యాయః ॥౭॥

★ ★ ★

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

ఏడవ అధ్యాయము

కృష్ణా! నీవు తెల్పిన సర్వశ్రేష్ఠుడగు యోగిని నేను కాగలనా?

అవశ్యము కాగలవు.

ఎట్లు?

భగవానుడిట్లనెను – పార్థా! నాయందే చిత్తమునుంచి, నన్నే ఆశ్రయించి, నన్నే భజింపుచూ నీవు నిస్సందేహముగా నా సమగ్రరూపమును తెలియగలవు. ఈ విషయంలో నీవు నామాటను వినుము. నేను నీకు విజ్ఞానముతో కూడిన జ్ఞానమును సంపూర్ణంగా చెప్పెదను. దీనిని తెలియుట వలన నా సమగ్రరూపజ్ఞానము కల్గును. నీకు మనుష్యలోకం (ప్రపంచం)లో తెలియవలసినది మరేదీ మిగిలి యుండదు. (7/1,2)

అదే నిజమైతే మీ సమగ్రరూపము నందరూ ఎందుకు తెలిసికొనరు?

ఇలాంటి సహజ ప్రవృత్తి చాలా తక్కువ మందిలో వుంటుంది. వేలాది మనుష్యులలో ఏ ఒక్కడు మాత్రమే తన శ్రేయస్సును గూర్చి యత్నించును. అట్లు ప్రయత్నించు సిద్ధులలో కూడా ఏ ఒక్కడో నా సమగ్రరూపమును తాత్త్వికంగా తెలిసికొనును. (7/3)

మీ సమగ్రరూపమెట్టిది? దాని మూలకారణమెవరు?

నా అపరా(జడ) ప్రకృతి భూమి, నీరు, అగ్ని, గాలి, ఆకాశము, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము అను నీ ఎనిమిది విధములుగ విభజింపబడినది. దీనికంటె పూర్తిగా భిన్నమైన జీవరూపమగు నా పరా (చేతన) ప్రకృతి గలదు. అది (అహంకార–మమకారముల జోసి) జగత్తును ధరించియున్నది. ఈ అపరా, పరా ప్రకృతుల ద్వారానే సకల ప్రాణులు ఉత్పన్నమగుచున్నవి.

వాస్తవమునకు సంపూర్ణ జగత్తునకు మూలకారణము నేనే; ఏలనన, నానుండే జగత్తు ఉద్భవించినది; నాలోనే లయ మొందుచున్నది. అందుచేత నేను, నేనే అయియున్నాను. ఓ ధనంజయా! నాకన్న వేరొండు కారణము ఏదియూ లేదు. దారముతో గ్రుచ్చబడిన మాలయందు గల మణులలో దారము నందు అంతటా దారమే యున్నట్లు ఈ జగత్తునందంతటా నేనే ఓతప్రోతమై యున్నాడను. (7/4-7)

ప్రపంచంలో తమరు ఏ రూపాలలో నిండియున్నారు ప్రభూ?

కుంతీపుత్రా! జలములోని రసమును నేను. సూర్యచంద్రుల వెలుగును నేను. సకల వేదములలో ఓంకారమును నేను. ఆకాశంలో శబ్దమును, మనుష్యులలో పురుషార్థమును, పృధ్విలో పవిత్ర గంధమును, అగ్నియందు తేజస్సును, సర్వప్రాణుల జీవనమును (చేతనాశక్తిని), తాపసుల యందలి తపస్సును నేను. పార్థా! సకల ప్రాణులలో అనాదియైన బీజమును నేను. బుద్ధి మంతులలోని బుద్ధిని, తేజోవంతులగు పురుషుల తేజస్సు (ప్రభావము)ను నేనే, బలవంతులగు వారిలో ఆసక్తి, కోరిక (కామ–రాగము)లు లేనట్టి శుద్ధమగు బలమును నేను, మనుజులలో* ధర్మయుక్తమగు కామమును నేను. ఇంకను ఏమని చెప్పను? సాత్త్విక, రాజస, తామస భావములెన్నెన్ని గలవో, అవన్నియునూ నావల్లనే కలుగును. కాని అవి నాయందుగాని, నేను వానియందు గాని లేను. అనగా వాని నుండి నేను పూర్తిగా నిర్లిప్తంగా, అతీతంగా ఉన్నాను. (7/8–12)

ఒకవేళ ఇలాంటి మాటే వున్నట్లయితే అందరూ తమరిని ఈవిధంగా ఎందుకు తెలిసికొనరు?

వారలు కేవలము త్రివిధ గుణముల వలన మోహితులగుచున్నారు. అనగా ఈ జగత్తునందు వారు పుట్టుచూ – గిట్టుచూ యుండెదరు. పుట్టు – చావులకే పరిమితమయ్యెదరు. అందుచేత త్రిగుణములకు అతీతుడను, అవినాశిని యగునన్ను తెలియజాలరు. (7/13)

అయినచో నిన్ను ఎవరు ఎరుగుదురు?

నా ఈ త్రిగుణాత్మకమైన మాయ కడు దుస్తరమైనది. ఈ మాయకు విముఖులై ఎవరైతే నన్ను మాత్రమే శరణు కోరెదరో, వారే ఈ మాయను దాటి పోయెదరు. అనగా నా కృప వలన మాయను తరించి నన్ను తెలిసికొనెదరు. (7/14)

ఇది నిజమైతే అందరూ నీ శరణు కోరుట లేదెందుకు?

అసుర భావము నాశ్రయించిన మూఢ జనులు, మాయచేత జ్ఞానము కప్పబడినవారగు నీచ మానవులు, దుష్టులయిన వారలు నా శరణు గోరరు. (7/15)

---

* ధర్మనిర్ణయము మనుష్యుల కొరకే గాని, మనుష్యేతర ప్రాణులయందు ధర్మ విధానము శాసింపబడదు.

అట్లయిన నీ శరణు కోరువారెవరు ప్రభూ?

భరతవంశ శ్రేష్ఠుడవగు ఓ అర్జునా! ఆర్తులు, అర్థార్థులు, జిజ్ఞాసువులు, జ్ఞానులు (ప్రేమభక్తులు) ఈ నాలుగు విధములైన ఉత్తమకర్మలొనర్చు భక్తులు నన్ను భజించెదరు. అనగా నా శరణు గోరెదరు. (7/16)

ఈ నలుగురిలో శ్రేష్ఠుడు ఎవరు?

అనన్య ప్రేమ భక్తి గలిగియున్న జ్ఞాని శ్రేష్ఠుడు. ఎందుకనగా? అతడు కేవలము నాయందే చరించును. అందుచేత నేను అతనికి, అతడు నాకు అత్యంత ప్రియుడు. (7/17)

ఇతర భక్తులెవరూ శ్రేష్ఠులు కారా?

వారందరును ఉదారులే. శ్రేష్ఠులే. (7/18)

అయిన, ప్రేమ భక్తుని గొప్పతనమేమి?

ప్రేమ భక్తుడు నా ఆత్మ స్వరూపుడే. ఏలయన, అత్యుత్తమ గతి స్వరూపినగు నా యందే అతడు చరించును. చక్కగా స్థిరముగా నాయందే నిలిచియుండును. అనగా ఆర్తునకు తన దుఃఖము దూరం కావాలి అను కోరిక యుండును; జిజ్ఞాసువునకు తత్త్వము తెలిసికొను యిచ్ఛకూడా ఉన్నది. కాని జ్ఞానియగు ప్రేమభక్తునకు మాత్రము ఏవిధమైన ఎలాంటి కోరికా లేదు అని తాత్పర్యము. (7/18)

జ్ఞాన (ప్రేమ) భక్తునకు ఇంతటి గొప్పతనమేల?

అనేక జన్మల అంతిమమగు మనుష్య జన్మను పొంది నా శరణుగోరి సర్వము వాసుదేవుడే యని యిట్లు అనుభవింపగల మహాత్ములు ఈ ప్రపంచంలో మిక్కిలి దుర్లభము కదా!. (7/19)

ఇటువంటి ప్రేమ భక్తుడు కాకపోవుటలో గల కారణమేమిటి?

రకరకములైన కోరికల కారణంగా 'సర్వము వాసుదేవమయి'మనెడు జ్ఞానము కప్పివేయబడినట్టి మనుష్యులు తమ స్వభావము చేత నియంత్రింపబడినవారై నా శరణు కోరక (నన్ను వదిలి) ఇతర దేవతల శరణు జొచ్చెదరు అనగా ఆ దేవతలను ఉపాసించుటలో నిమగ్నమయ్యెదరు. (7/20)

వారిని నీవు నీవైపు ఏల ఆకర్షించకుందువు?

మనుష్యుల కివ్వబడిన స్వేచ్ఛను (స్వతంత్రమును) నేను లాగుకొనను. అంతేగాక, ఏ మనుష్యుడు ఏ ఏ దేవతను శ్రద్ధా పూర్వకంగా

పూజించునో, ఆ యా దేవతలపట్ల నేను అతని శ్రద్ధను దృఢముగా జేసెదను. అతడునూ అదే శ్రద్ధాయుక్తుడై దేవతలను సకామభావముతో ఆరాధించును.

కాని వారికి ఆ ఉపాసన ద్వారా ఏ ఫలము లభించునో, అది నా ద్వారా నిర్ణయింపబడినదే లభింపగలదు! అయితే సకామ భావయుక్తంగా దేవతల నారాధించు కారణంగా ఆ అల్పబుద్ధులకు అంతముగల అనిత్యమైన ఫలమే లభించును. వారికి నా ప్రాప్తి లభింపదు. వారలు ఎక్కువ కెక్కువగా దేవతల పునరావర్తి లోకములకు వెళ్లవచ్చును. కాని, నా భక్తులు మాత్రము నన్నే చేరుకొందురు. (7/21,22,23)

నీ భక్తులకు నీవు ప్రాప్తించినపుడు, అందరూ నీ భక్తులే కావలెను కదా?

మిత్రమా ! వారు నా యొక్క అవినాశి (శాశ్వితత్త్వ) భావమును గుర్తించకుండా నన్ను సాధారణ మనిషిగానే భావించుచున్నారు. కనుక వారు నాభక్తులుగా ఎట్లు కాగలరు? (7/24)

వారలు నీ పరమ భావమును గుర్తించరు సరే; వారి యందు దయతో నీవే నీ నిజ రూపముతో ప్రత్యక్షము ఏలకావు?

ఆ మూఢ జనులు నన్ను జన్మలేని వానిగా, అవినాశిగా సమ్మతించనపుడు నేను కూడా యోగమాయతో ఆచ్ఛాదింపబడి అడ్డు తెరతో దాగి యుండెదను. కనుక వారి ముందు నిజ స్వరూపముతో ప్రత్యక్షము గాను. (7/25)

ఆ యోగమాయ యొక్క అడ్డు తెర మీ ముందు కూడా ఉండవచ్చును గదా?

లేదు. అర్జునా! భూత, భవిష్యద్వర్తమానములందు కలుగు సంపూర్ణ ప్రాణులను గూర్చి నేనెరుగుదును. కాని, మాయా మోహితులగు జీవులు నన్ను మాత్రము తెలిసికొన జాలరు. (7/26)

నిన్ను తెలియక పోవుటలోగల ముఖ్య కారణమేముండును?

ఓ పరంతపా! ఇచ్ఛా, ద్వేషముల నుండి ఉత్పన్నమైనవి ద్వంద్వ మోహములు. ఈ ద్వంద్వమోహముల వల్లనే మనుష్యులు జగత్తులో జన్మమరణముల నొందుచుండెదరు. (7/27)

అయితే అందరూ ద్వంద్వ మోహములతో మోహితులయ్యేదరా?

లేదు. పుణ్య కర్మలగు ఏ మనుష్యుల పాపము నశించి పోయినదో, అట్టి వారలు ద్వంద్వమోహ రహితులయ్యేదరు. మరియు దృఢ వ్రతులై నా భక్తిలో లీనమయ్యేదరు. (7/28)

దృఢ వ్రతులై (నీ భజన యందు లీనమగు) నీభక్తిని గలిగి యుందురో నేమగుదురు?

జరా - మరణముల నుండి ముక్తి నొందుటకై నన్ను మాత్రమే ఆశ్రయించి ప్రయత్నించెడు వారలు బ్రహ్మమును, అధ్యాత్మమును, సంపూర్ణ కర్మను తెలిసికొందురు. వారలు అధిభూత, అధిదైవ, అధియజ్ఞ సహితముగా నన్ను అనగా నా సమగ్ర స్వరూపమును (వాసుదేవః సర్వమ్ అని) తెలియుదురు. అంతేగాక, అంత్యకాలమున వారు నన్ను చేరుకొనెదరు. (7/29,30)

జ్ఞానవిజ్ఞాన యోగము
అనెడు
ఏడవ అధ్యాయము ముగిసెను.

* * *

|| ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ||

ఎనిమిదవ అధ్యాయము - అక్షరబ్రహ్మయోగము

అర్జున ఉవాచ

కిం తద్బ్రహ్మ కిమధ్యాత్మం కిం కర్మ పురుషోత్తమ ।
అధిభూతం చ కిం ప్రోక్తమధిదైవం కిముచ్యతే ॥ 1 ॥
అధియజ్ఞః కథం కోఽత్ర దేహేఽస్మిన్ మధుసూదన ।
ప్రయాణకాలే చ కథం జ్ఞేయోఽసి నియతాత్మభిః ॥ 2 ॥

శ్రీభగవానువాచ

అక్షరం బ్రహ్మ పరమం స్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే ।
భూతభావోద్భవకరో విసర్గః కర్మసంజ్ఞితః ॥ 3 ॥
అధిభూతం క్షరో భావః పురుషశ్చాధిదైవతమ్ ।
అధియజ్ఞోఽహమేవాత్ర దేహే దేహభృతాం వర ॥ 4 ॥
అంతకాలే చ మామేవ స్మరన్ముక్త్వా కలేవరమ్ ।
యః ప్రయాతి స మద్భావం యాతి నాస్త్యత్ర సంశయః ॥ 5 ॥
యం యం వాపి స్మరన్ భావం త్యజత్యంతే కలేవరమ్ ।
తం తమేవైతి కౌంతేయ సదా తద్భావభావితః ॥ 6 ॥
తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు మామనుస్మర యుధ్య చ ।
మయ్యర్పితమనోబుద్ధిః మామేవైష్యస్యసంశయమ్ ॥ 7 ॥
అభ్యాసయోగయుక్తేన చేతసా నాన్యగామినా ।
పరమం పురుషం దివ్యం యాతి పార్థానుచింతయన్ ॥ 8 ॥
కవిం పురాణమనుశాసితారమ్ అణోరణీయాంసమనుస్మరేద్యః ।
సర్వస్య ధాతారమచింత్యరూపమ్ ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్ ॥ 9 ॥
ప్రయాణకాలే మనసాచలేన
భక్త్యా యుక్తో యోగబలేన చైవ ।
భ్రువోర్మధ్యే ప్రాణమావేశ్య సమ్యక్
స తం పరం పురుషముపైతి దివ్యమ్ ॥ 10 ॥

యదక్షరం వేదవిదో వదంతి విశంతి యద్యతయో వీతరాగాః।
యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరంతి తత్తే పదం సంగ్రహేణ ప్రవక్ష్యే॥ 11 ॥

సర్వద్వారాణి సంయమ్య మనో హృది నిరుధ్య చ ।
మూర్ధ్న్యాధాయాత్మనః ప్రాణమాస్థితో యోగధారణామ్ ॥ 12 ॥

ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరన్ మామనుస్మరన్ ।
యః ప్రయాతి త్యజన్ దేహం స యాతి పరమాం గతిమ్ ॥ 13 ॥

అనన్యచేతాః సతతం యో మాం స్మరతి నిత్యశః ।
తస్యాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగినః ॥ 14 ॥

మాముపేత్య పునర్జన్మ దుఃఖాలయమశాశ్వతమ్ ।
నాప్నువంతి మహాత్మానః సంసిద్ధిం పరమాం గతాః ॥ 15 ॥

ఆబ్రహ్మభువనాల్లోకాః పునరావర్తినోఽర్జున ।
మాముపేత్య తు కౌంతేయ పునర్జన్మ న విద్యతే ॥ 16 ॥

సహస్రయుగపర్యంతమహర్యద్బ్రహ్మణో విదుః ।
రాత్రిం యుగసహస్రాంతాం తేఽహోరాత్రవిదో జనాః ॥ 17 ॥

అవ్యక్తాద్వ్యక్తయః సర్వాః ప్రభవంత్యహరాగమే ।
రాత్ర్యాగమే ప్రలీయంతే తత్రైవావ్యక్తసంజ్ఞకే ॥ 18 ॥

భూతగ్రామః స ఏవాయం భూత్వా భూత్వా ప్రలీయతే ।
రాత్ర్యాగమేఽవశః పార్థ ప్రభవత్యహరాగమే ॥ 19 ॥

పరస్తస్మాత్తు భావోఽన్యోఽవ్యక్తోఽవ్యక్తాత్ సనాతనః ।
యః స సర్వేషు భూతేషు నశ్యత్సు న వినశ్యతి ॥ 20 ॥

అవ్యక్తోఽక్షర ఇత్యుక్తః తమాహుః పరమాం గతిమ్ ।
యం ప్రాప్య న నివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ ॥ 21 ॥

పురుషః స పరః పార్థ భక్త్యా లభ్యస్త్వనన్యయా ।
యస్యాంతఃస్థాని భూతాని యేన సర్వమిదం తతమ్ ॥ 22 ॥

యత్ర కాలే త్వనావృత్తిమావృత్తిం చైవ యోగినః ।
ప్రయాతా యాంతి తం కాలం వక్ష్యామి భరతర్షభ ॥ 23 ॥

అగ్నిర్జ్యోతిరహః శుక్లః షణ్మాసా ఉత్తరాయణమ్ ।
తత్ర ప్రయాతా గచ్ఛంతి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనాః ॥ 24 ॥

ధూమో రాత్రిస్తథా కృష్ణః షణ్మాసా దక్షిణాయనమ్ ।
తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతిర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే ॥ 25 ॥

శుక్లకృష్ణే గతీ హ్యేతే జగతః శాశ్వతే మతే ।
ఏకయా యాత్యనావృత్తిమన్యయావర్తతే పునః ॥ 26 ॥

నైతే సృతీ పార్థ జానన్ యోగీ ముహ్యతి కశ్చన ।
తస్మాత్ సర్వేషు కాలేషు యోగయుక్తో భవార్జున ॥ 27 ॥

వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సు చైవ
దానేషు యత్పుణ్యఫలం ప్రదిష్టమ్ ।
అత్యేతి తత్సర్వమిదం విదిత్వా
యోగీ పరం స్థానముపైతి చాద్యమ్ ॥ 28 ॥

ఓం తత్సదితి శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
అక్షరబ్రహ్మయోగో నామ అష్టమోఽధ్యాయః ॥౮॥

★ ★ ★

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

ఎనిమిదవ అధ్యాయము

అర్జునుడిట్లనెను - ఓ పురుషోత్తమా! మీరు ఇప్పుడే మీ ఆశ్రిత జనుల ద్వారా తమ బ్రహ్మము, అధ్యాత్మము మొదలగు సమగ్ర రూపమును తెలియునట్టి సంగతి తెలిపితిరి. అయితే బ్రహ్మ మనగా నేమిటో తెలియ గోరుచున్నాను?

భగవానుడిట్లనెను - ఆ పరమ అక్షరమును అనగా నిర్గుణ నిరాకార పరమాత్మను బ్రహ్మమనెదరు.

అధ్యాత్మమన నేమి?

జీవుల ఉనికిని (స్థితిని) అధ్యాత్మమనెదరు.

కర్మ ఏమిటి?

సృష్ట్యాది యందు 'నేనొక్కడినే అనేక రూపములనగుదునుగాక' యనెడు నా సంకల్ప రూప త్యాగమే కర్మ (ఆదికర్మ) యనబడును.

భగవన్! అధిభూతమను పేరుతో ఏమి చెప్పబడినది?

అర్జునా! నశించునట్టి పదార్థములు అన్నియు అధిభూతములు.

అధిదైవమని దేనిని అందురు?

సృష్టి ప్రారంభములో తొలుదొల్తగా అవతరించెడు హిరణ్యగర్భ బ్రహ్మయే అధిదైవము.

ఈ దేహమునందు అధియజ్ఞుడు ఎవరు?

ఈ మనుష్య శరీరమునందు అంతర్యామి రూపమున నేనే అధియజ్ఞుడనై యున్నాను.

భగవన్! అంత్యకాలమున మీరు ఎట్లు గుర్తుకు రాగలరు?

అంత్యకాలమున నన్ను స్మరించుచు శరీరమును విడుచువాడు నన్నే పొందుచున్నాడు. అర్జునా! ఇందులో సందేహం లేదు. (8/1–5)

అంత్యకాలములో నిన్ను స్మరించినచో నిన్ను పొందవచ్చును. కాని నిన్ను స్మరించనిచో?

కుంతీపుత్రా! ఈ మానవుడు అంతిమ సమయంలో ఏ యే భావమును స్మరిస్తూ దేహత్యాగము చేయునో, అతడా భావముతో ఎల్లవేళల ప్రభావితుడగుతూ, అట్టి భావమునే పొందుచున్నాడు. (8/6)

అటులయినచో, అంత్యకాలమునందు నీ స్మృతి ఉండుటకై ఏమి చేయాలి?

నీవు, నీ మనోబుద్ధులను నా యందే అర్పించి సర్వకాల, సర్వావస్థల యందు నన్నే స్మరించుచూ (సర్వవేళల) కర్తవ్య కర్మలను కూడా ఆచరించుము.

దీనితో నేమగును?

నీవు నన్నే పొందగలవు. (8/7)

ఏ స్వరూపముతో నిన్ను చింతించాలి, ప్రభూ?

సగుణ నిరాకారము, నిర్గుణ నిరాకారము, సగుణ సాకారము అని త్రివిధ స్వరూపములు. వీనిలో ముందుగా నేను సగుణ నిరాకారమును చింతించు విధానమును తెలిపెదను. పార్థా! సావధానముగా వినుము. అభ్యాస యోగయుక్తుడై అనన్య చిత్తముతో, పరమ పురుషుని (నాయొక్క సగుణ నిరాకార స్వరూపమును) చింతనము జేయుచు ఎవడు తన శరీరమును విడిచి వెళ్ళునో, అతడు నా యొక్క ఆ స్వరూపమునే పొందును. (8/8)

ఆ స్వరూపము ఎట్లున్నది, కృష్ణా?

అతడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వమునకు ఆదియైన వాడు (అనాది) సమస్తమును శాసించువాడు, సూక్ష్మాతి సూక్ష్ముడు, సకలమును ధారణ పోషణ చేయువాడు. అచింత్య స్వరూపుడు, అజ్ఞానాంధకార రహితుడు. సూర్యునివలె ప్రకాశస్వరూపుడు. ఇట్టి స్వరూపమును చింతించునట్టి భక్తియుక్తుడగు పురుషుడు అంత్య కాలమున యోగబలము చేత నిశ్చలమైన మనస్సుతో తన ప్రాణములను భృకుటి మధ్యన చక్కగా నిలిపి, శరీరమును త్యజించి ఆ పరమ దివ్య పురుషుని చేరుకొనును. (8/9,10)

నేను మీ సగుణ నిరాకారమును చింతించువిధమును విన్నాను, ఇక నిర్గుణ - నిరాకారమును చింతించుటెట్లు?

వేదవేద్యులగు వారలు దేనిని అక్షరమని యందురో, రాగరహితులగు యతులు (సన్న్యాసులు) దేనిని పొందెదరో, దేనిని పొందుటకై బ్రహ్మచారులు బ్రహ్మచర్యమును పాటించెదరో, అట్టి పదమును పొందు సంగతిని సంక్షిప్తముగ చెప్పెదను. ఏ సాధకుడు అంత్యకాలమున సర్వేంద్రియములను నిగ్రహించి మనస్సును హృదయమందు స్థాపించి, ప్రాణములను మస్తిష్కమునందు ధరించి, 'ఓం' అను ఏకాక్షర బ్రహ్మనుచ్చరించుచు, నా నిర్గుణ నిరాకార స్వరూపమును చింతించుచు దేహమును వదిలివేయునో, అట్టి సాధకుడు పరమగతిని చేరుకొనును. (8/11,12,13)

నిరాకారమును చింతించు రీతిని నేను విన్నాను, ఇక సగుణ సాకారమును చింతించు వారందరికి మీరెట్లు సులభసాధ్యులు?

పార్థా! ఏ మనుష్యుడు అనన్య చిత్తుడై నిత్యనిరంతరము నన్నే చింతించుచు, ఎల్లప్పుడు నాలో నిమగ్నుడై యుండునో, అతడే యోగి. ఆ యోగికి నేను సులభుడను అనగా అతనికి నేను సులభముగనే లభ్యము కాగలను. (8/14)

భగవాన్! నీ ప్రాప్తి వలన ఏమగును?

ఏ మహాత్ములు నా పరమప్రేమను పొంది, తద్వారా నన్ను పొందుచున్నారో, అట్టి వారలు (ప్రతిక్షణము నశించునట్టి) క్షణభంగురమైన దుఃఖములకు నిలయమగు పునర్జన్మను పొందజాలరు. (8/15)

అయితే పునర్జన్మ ఎవరికి కలుగును?

అర్జునా! బ్రహ్మలోక పర్యంతము గల లోకములన్నీ కూడా పునరావృతి గలవి. అందుచేత ఆ లోకములకు వెళ్ళిన మీదట మరల రావలసి వచ్చును. అనగా మళ్ళీ జన్మ నెత్తవలసియే యుంటుంది. కాని నన్ను చేరిన పిదప పునర్జన్మ అంటూ ఉండదు. (8/16)

ఆ లోకములు పునరావర్తులెందుకగును?

కాలావధికి లోబడినవగుటచే. (8/16)

ఆ అవధి ఏమిటి ప్రభూ?

వేయి చతుర్ యుగములు బ్రహ్మకు ఒక దినము. అట్లే వేయి చతుర్

యుగములు బ్రహ్మకు ఒక రాత్రి యగును. బ్రహ్మ పగలు (దివము) ప్రారంభమగుటతో అనగా నిద్రనుండి బ్రహ్మ జాగృతము కాగా బ్రహ్మ యొక్క సూక్ష్మ శరీరము నుండే ప్రాణులు ఉత్పన్నమగుచున్నవి. అటులే బ్రహ్మకు రాత్రి కాలారంభములో అనగా బ్రహ్మ నిద్రించిన మీదట బ్రహ్మయొక్క సూక్ష్మశరీరము నందే సకల ప్రాణులు లయమగుచున్నవి. (8/17,18)

అవి మాటి మాటికి ఎందుకు జనన మరణముల నొందుచున్నవి కృష్ణా?

పూర్వసృష్టిలో నున్న ప్రాణి సముదాయమే తమ రాగద్వేష స్వభావమునకు లోబడి బ్రహ్మ పగటి కాలమున మాటిమాటికి ఉత్పన్నమగును. మరల బ్రహ్మరాత్రి సమయమున అతని యందే లీనమగును. (8/19)

ప్రభూ! అవ్యక్తము (బ్రహ్మయొక్క సూక్ష్మశరీరము)న కంటే కూడా శ్రేష్ఠమైనది, ఎప్పుడు కూడా నశించనటువంటిది వేరొకటి కలదా?

అవును, అర్జునా! ఉన్నది. ఆ బ్రహ్మ కన్నా శ్రేష్ఠమగు మరొక నిత్య నిరంతరము సనాతనమగు అవ్యక్తము ఏది కలదో, అది సకలము నశించిన మీదట గూడా తాను నశింపదు. దానినే అవ్యక్తము, అక్షరము, పరమగతి అని యందురు. అయ్యది పొందిన మీదట జీవులు తిరిగి రారు. అదియే నా పరమధామము (స్వరూపము) అని ఎరుగుము. (8/20,21)

ఆ పరమధామమును పొందుటెట్లు?

పార్థా! సంపూర్ణ జగత్తు ఎవని అంతర్గతమైయున్నదో, ఎవని చేత ఈ జగమంతయు నిండియున్నదో, అట్టి పరమ పురుషుడు అనన్య భక్తితో లభ్యమగును. (8/22)

అన్యమైన సంబంధముండక పోవుటచే, అన్యమైన సంబంధముండుటచే ఏమగును?

ఇతరమగు సంబంధము లేకుండా యే మార్గము ద్వారా వెళ్లిన ప్రాణి తిరిగి రాకుండునో మరియు ఇతర సంబంధములు ఎరిగి ఏ మార్గముగుండా వెళ్ళిన ప్రాణి తిరిగి వచ్చునో, ఆ రెండు మార్గములను గూర్చి తెలిపెదను. (8/23)

కేశవా! ఆ రెండు మార్గములేవి?

ఏ మార్గమున అగ్ని, దినము, శుక్లపక్షము, ఉత్తరాయణము యొక్క అభిమాన దేవతలుందురో, దేహమును వదలి ఆ మార్గము గుండా వెళ్ళునట్టి బ్రహ్మ వేత్తలు తిరిగి రారు మరియు ఏ మార్గమున ధూమ, రాత్రి, కృష్ణపక్ష, దక్షిణాయన అభిమాన దేవతలుందురో, ఆ మార్గము ద్వారా పై లోకములకు వెళ్ళిన ప్రకృతికి లోబడిన జీవులు (అచటి సుఖములు అనుభవించి) మరల తిరిగి వచ్చెదరు. (8/24,25)

ఈ రెండు మార్గములు ఎప్పటినుండి ప్రారంభమైనవి?

జీవులకు చెందిన ఈ రెండు మార్గములు అనాదిగా నున్నవి. అందులో శుక్ల మార్గము ద్వారా వెళ్ళిన వారు తిరిగి రావలసిన పనిలేదు. కాగా కృష్ణ మార్గము గుండా వెళ్ళిన వారు తిరిగి రావలసి యుండును.(8/26)

భగవన్! తిరిగి రాకుండా నుండుటకై ఏమి చేయాలి?

ఈ రెండు మార్గముల నెరిగిన ఏ యోగి కూడా జగత్తునందు మోహమునొందదు. కావున ఓ అర్జునా! నీవు యోగివి కమ్ము అనగా జగత్తునందు ఎల్ల వేళల నిర్లిప్తముగా నుండుము. (8/27)

ఓ కృష్ణా! యోగి యగుటతో ఏమగును?

అర్జునా! వేదములు, యజ్ఞము, తపస్సు, దానములందు చెప్పబడిన పుణ్య ఫలమును అధిగమించి యోగియైనవాడు ఆదిస్థానమును అనగా సనాతనమైన పరమ పదమును పొందుచున్నాడు. (8/28)

'అక్షర బ్రహ్మయోగము'
అనెడు
ఎనిమిదవ అధ్యాయము ముగిసెను.

★ ★ ★

॥ ఓం శ్రీ పరమాత్మనే నమః ॥

తొమ్మిదవ అధ్యాయము

రాజవిద్యా రాజగుహ్యయోగము

శ్రీభగవానువాచ

ఇదం తు తే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామ్యనసూయవే ।
జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం యద్ జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసేఽశుభాత్ ॥ 1 ॥

రాజవిద్యా రాజగుహ్యం పవిత్రమిదముత్తమమ్ ।
ప్రత్యక్షావగమం ధర్మ్యం సుసుఖం కర్తుమవ్యయమ్ ॥ 2 ॥

అశ్రద్దధానాః పురుషా ధర్మస్యాస్య పరంతప ।
అప్రాప్య మాం నివర్తంతే మృత్యుసంసారవర్త్మని ॥ 3 ॥

మయా తతమిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా ।
మత్ స్థాని సర్వభూతాని న చాహం తేష్వవస్థితః ॥ 4 ॥

న చ మత్స్థాని భూతాని పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్ ।
భూతభృన్న చ భూతస్థో మమాత్మా భూతభావనః ॥ 5 ॥

యథాకాశస్థితో నిత్యం వాయుః సర్వత్రగో మహాన్ ।
తథా సర్వాణి భూతాని మత్స్థానీత్యుపధారయ ॥ 6 ॥

సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్ ।
కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్ ॥ 7 ॥

ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః ।
భూతగ్రామమిమం కృత్స్నమవశం ప్రకృతేర్వశాత్ ॥ 8 ॥

న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ ।
ఉదాసీనవదాసీనమసక్తం తేషు కర్మసు ॥ 9 ॥

మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్ ।
హేతునానేన కౌంతేయ జగద్విపరివర్తతే ॥ 10 ॥

అవజానంతి మాం మూఢా మానుషీం తనుమాశ్రితమ్ ।
పరం భావమజానంతో మమ భూతమహేశ్వరమ్ ॥ 11 ॥

మోఘాశా మోఘకర్మాణో మోఘజ్ఞానా విచేతసః ।
రాక్షసీమాసురీం చైవ ప్రకృతిం మోహినీం శ్రితాః ॥ 12 ॥

మహాత్మానస్తు మాం పార్థ దైవీం ప్రకృతిమాశ్రితాః ।
భజంత్యనన్యమనసో జ్ఞాత్వా భూతాదిమవ్యయమ్ ॥ 13 ॥

సతతం కీర్తయంతో మాం యతంతశ్చ దృఢవ్రతాః ।
నమస్యంతశ్చ మాం భక్త్యా నిత్యయుక్తా ఉపాసతే ॥ 14 ॥

జ్ఞానయజ్ఞేన చాప్యన్యే యజంతో మాముపాసతే ।
ఏకత్వేన పృథక్త్వేన బహుధా విశ్వతోముఖమ్ ॥ 15 ॥

అహం క్రతురహం యజ్ఞః స్వధాహమహమౌషధమ్ ।
మంత్రోఽహమహమేవాజ్యమహమగ్నిరహం హుతమ్ ॥ 16 ॥

పితాహమస్య జగతో మాతా ధాతా పితామహః ।
వేద్యం పవిత్రమోంకార ఋక్సామ యజురేవ చ ॥ 17 ॥

గతిర్భర్తా ప్రభుః సాక్షీ నివాసః శరణం సుహృత్ ।
ప్రభవః ప్రలయః స్థానం నిధానం బీజమవ్యయమ్ ॥ 18 ॥

తపామ్యహమహం వర్షం నిగృహ్ణామ్యుత్సృజామి చ ।
అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ సదసచ్చాహమర్జున ॥ 19 ॥

త్రైవిద్యా మాం సోమపాః పూత పాపా
యజ్ఞైరిష్ట్వా స్వర్గతిం ప్రార్థయంతే ।
తే పుణ్యమాసాద్యసురేంద్రలోకమ్
అశ్నంతి దివ్యాన్ దివి దేవభోగాన్ ॥ 20 ॥

తే తం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం
క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి ।
ఏవం త్రయీధర్మమనుప్రపన్నా
గతాగతం కామకామా లభంతే ॥ 21 ॥

అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే ।
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్ ॥ 22 ॥

యేఽప్యన్యదేవతా భక్తా యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః ।
తేఽపి మామేవ కౌంతేయ యజంత్యవిధిపూర్వకమ్ ॥ 23 ॥

అహం హి సర్వయజ్ఞానాం భోక్తా చ ప్రభురేవ చ ।
న తు మామభిజానంతి తత్త్వేనాతశ్చ్యవంతి తే ॥ 24 ॥

యాంతి దేవవ్రతా దేవాన్ పితౄన్‌యాంతి పితృవ్రతాః।
భూతాని యాంతి భూతేజ్యా యాంతి మద్యాజినోఽపి మామ్॥ 25 ॥

పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి ।
తదహం భక్త్యుపహృతమశ్నామి ప్రయతాత్మనః ॥ 26 ॥

యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసి యత్ ।
యత్తపస్యసి కౌంతేయ తత్కురుష్వ మదర్పణమ్ ॥ 27 ॥

శుభాశుభఫలైరేవం మోక్ష్యసే కర్మబంధనైః ।
సన్న్యాసయోగయుక్తాత్మా విముక్తో మాముపైష్యసి ॥ 28 ॥

సమోఽహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోఽస్తి న ప్రియః ।
యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్ ॥ 29 ॥

అపి చేత్సుదురాచారో భజతే మామనన్యభాక్ ।
సాధురేవ స మంతవ్యః సమ్యగ్వ్యవసితో హి సః ॥ 30 ॥

క్షిప్రం భవతి ధర్మాత్మా శశ్వచ్ఛాంతిం నిగచ్ఛతి ।
కౌంతేయ ప్రతిజానీహి న మే భక్తః ప్రణశ్యతి ॥ 31 ॥

మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేఽపి స్యుః పాపయోనయః ।
స్త్రియో వైశ్యాస్తథా శూద్రాః తేఽపి యాంతి పరాం గతిమ్ ॥ 32 ॥

కిం పునర్బ్రాహ్మణాః పుణ్యా భక్తా రాజర్షయస్తథా ।
అనిత్యమసుఖం లోకమిమం ప్రాప్య భజస్వ మామ్ ॥ 33 ॥

మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు ।
మామేవైష్యసి యుక్త్వైవమాత్మానం మత్పరాయణః ॥ 34 ॥

ఓం తత్సదితి శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు
బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
రాజవిద్యారాజగుహ్యాయోగోనామ నవమోఽధ్యాయః ॥౯॥

★ ★ ★

॥ ఓం శ్రీపరమాత్మనే నమః ॥

తొమ్మిదవ అధ్యాయము

నేను మధ్యలో వేసిన ప్రశ్నలకు తాము చెప్పినమాటలు విన్నాను. ఇప్పుడు మధ్యలో నేను ప్రశ్నించక ముందే మీరేమి చెప్పదలంచితిరి భగవన్?

భగవానుడు చెప్పెను – నేను ముందుగా విజ్ఞాన సహితమగు జ్ఞానమును గూర్చి చెప్పుచుంటిని. మిక్కిలి గోపనీయమగు అదే విజ్ఞాన సహిత జ్ఞానమును దోషదృష్టి రహితుడవగు నీకు మరల చెప్పెదను. దీనిని తెలిసికొనిన నీవు అశుభ సంసారము నుండి ముక్తుడవు కాగలవు. (9/1)

ఆ విజ్ఞాన సహిత జ్ఞానము చాల కఠినమైనదా?

కాదు! విజ్ఞాన సహితమగు ఈ జ్ఞానము విద్యలన్నింటికి రాజు, పరమగోప్యమైనది. పవిత్రమైనది. ఉత్తమమైనది. ధర్మమయమైనది. ప్రత్యక్ష ఫలముగలది. ఎన్నడూ నశింపనిది. ఆచరించుటకు చాలా సులువైనది. (9/2)